

SELECTA
CIRCA LIBROS ARIS-
TOTELIS DE COELO SVBTILIORIS
doctrinæ, quæ in Complutensi Academia versatur,
miro quodam ordine disposita, & in dilucidam
methodum redacta.

PER LICENCIATVM FRANCISCVM
*Murcia de la Llanain insigni eiusdem Academia
Collegio Theologorum Collegam:*

AD DEI PARAM VIRGINEM DE LOS
Hoyos inter montes & rupes Conchenses circa
opidum de Pliego constitutam.

Anno

1604.

CVM PRIVILEGIO.

Madriti, Apud Ludonicum Sanchez:

SECTA

CIRCA LIBROS ARIS-

TOTELIS DE COELO SVBILIORIS

libris, quos in Complutensi Academia versantur

in methodum ordinis dispositi, & in dilucidam

methodum redacti.

PER LICENTIAM FRANCISCV

Alcibades de Leza in insignem Academicam

Collegio Theologorum Collegium.

AD DELPBARAM VIRGINEM DE LOS

Hechos inter monjes & super Conventos de las

opidum de Pilego constitutam.

1604.

Anno

CVM PRIVILEGIO.

Madrid, Apud Ludovicum Sanchez.

TASSA.

YO Francisco Martínez escriuano de Cámara del Rey nuestro Señor, y vno de los que residen en su Consejo, certifico, y doy fe, que por los señores del dicho Consejo fue tassado a tres maravedis y medio cada pliego del libro intitulado, *De Anima, y De Cælo*, compuesto por el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, y al dicho precio, y no a mas mandaron que se venda, y para que se sepa el precio del, se ponga esta fe de tasa al principio de cada cuerpo del dicho libro. Y para que dello conste, di la presente en la ciudad de Valladolid a ventitres dias del mes de Octubre de mil y seiscientos y quatro años.

Francisco Martinez.

CENSURA PETRI SANZ A SORIA
in celeberrima Pintiæ Academia facultatis Medicinæ
primariam cathedram regentis.

IVSSV *Senatus Supremi Selecta in libros Aristotelis de cælo perlegi, accuratèq; reuolui: omniaq; in eis sūt adeò cælestè disputata, vt non dubitem quin, si typis mandentur, omnibus Philosophis commodum magnum, & utilitatē eximiam sint allatura. Datum Pintiæ die 11. mensis Iulij, anno 1604.*

D. Petrus Sanz à Soria.

Erra-

Errata. AT

Candide lector, si quid dissonum in veneris, correctum, & emendatum reperies in his erratis: indicabit tibi litera. F. folium, litera. C. columnam, litera. L. lineam.

Fol. 3 col. 2. line. 8. legatur Sumi. Fol. 15. col. 4. l. 32. Intrinsicco. Fol. 17. col. 3. l. 6. Non habet. Fol. 18. c. 1. l. 32. Sit, non sit. Ibidem. col. 2. l. 31. Inferiora. Fol. 22 col. 2. l. 11. Conari, ibidem co. 3. l. 12. Semicirculari. Fol. 24. col. 2. l. 7. Circulari, ibidem co lorem, legatur circulum. Fol. 25. col. 4. l. 31. Ad finitum, vel in- finitum, ibidem. l. 34. est finitum. Fol. 29. col. 1. l. 28. St, ibidem. l. 13. infinium. Fol. 34. co. 1. l. 21. Quia est. Fol. 41. col. 4. l. 35. Opinionis. Fol. 44. col. 1. l. 27. Potentie. Fol. 45. col. 4. l. 31. Actiuitatem. Fol. 46. col. 1. l. 17. Insensibile, ibidem col. 2. l. 37. Extensionem profundi- tatis, ibidem col. 3. l. 35. Minimū, ibidem col. 4. l. 33. Per hoc mi- nimum.	Fol. 47 co. 1. l. 3. Per centum & trigin- ta, ibidem co. 4. l. 31. Pradicamentis. Fol. 48. co. 2. l. 11. Ingenerabile. Fol. 49. co. 3. l. 27. A. & C. B. & D. ibi- dem col. 4. l. 36. Natura, ibidem co. 3. l. 29. Generabile, & corruptibile. Fol. 53. col. 1. l. 12. Et non essendi, ibi- dem co. 3. l. 4. Arguit. Fol. 54. col. 3. l. Non, & l. 4. Hoc erit, & col. 4. l. 2. Non. Fol. 55. col. 2. l. 31. Alterum. Fol. 56. col. 2. l. 6. Receptionem, ibidem co. 3. l. 19. Priuatio. Fol. 57. col. 3. l. 34. Hoc. Fol. 58. co. 3. l. 16. Est vt, legatur, & vt sit post quam non est vt. Fol. 59. col. 4. l. 1. Legatur, quia cū spe- cies non possit conseruari in hoc in- diuiduo, oportet hoc, vel illud gene- rari ad conseruationem speciei. Fol. 61. co. 1. l. 7. Mundus, & co. 4. l. 6. Natura, & l. 19. Generaretur.

Hoc volumen correspondet suo exēplari demptis his men-
dis. Datum in florētissimo literarum Collegio Matris Dei,
Theologorum Academiae Complutensis, die 24. mensis O-
ctobris, anno Domini. 1604.

Licen. Franciscus Murcia
de la Llana.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, nos fue hecha relacion que vos auia des compuesto vnos Comentarios soper vniuersam Philosophiam Aristotelis, y nos pedistes y suplicastes, que para que de semejante trabajo se viniessse a sacar el fruto q̄ cō el auia des pretendido dar, vos mandassemos dar licēcia para poder imprimir las dichas obras, no auiedo en ellas falta q̄ lo impidiessse, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por nuestro mandado se hizieron las diligencias, que la prematika manda, por nos vltimamente fecha sobre la impressiō de los libros: fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula por la dicha razon, y nos tuuimoslo por biē. Por lo qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos, primeros siguiētes, que corran y se quenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona que para ello vuestro poder ouiere, y no otra alguna, podais imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion. Y por la presente damos licēcia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, qual vos nombraredes, para que durante el dicho tiempo, le pueda imprimir por el original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Frāçisco Martinez nuestro escriuano de Camara, y vno de los que residen en el nuestro Consejo, cō que antes que se venda, le traigais ante ellos, juntamēte cō el dicho original, para que se vea si la dicha impressiō estā conforme a el, y traigais fē en publica forma, como por corrector por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impressiō cō el dicho original. Y mādamos al impressor q̄ ansi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas d̄ vn solo libro al autor, o persona a cuya costa se imprimiere, para efeto de la dicha correcciō y
tassa

tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nuestro Consejo, y estandolo, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho libro, y su principio y primer pliego, en el qual inmediatamente se ponga esta nuestra cedula y priuilegio, y la aprouaciõ tassa y erratas: y no le podais vender, ni vedais, vos, ni otra persona alguna, hasta que estè el dicho libro en la forma susodicha, so pena de caer, e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nuestros reynos que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir ni vender, so pena q̄ el q̄ lo vendiere, e imprimiere, aya perdido y pierda qualesquier libros moldes y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo cõtrario hiziere, de la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Cõsejo, Presidente, e Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de nuestra casa y corte y chãcellerías, y à otras qualesquier justicias de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, a cada vno en su juridicion, ansi a los q̄ agora son, como los que seran de aqui adelante, q̄ vos guarden y hagan guardar y cumplã esta nuestra cedula y merced, que ansi vos hazemos, y contra ella no vayan ni passien ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para nuestra camara. Dada en Valladolid, a treinta y vn dias del mes de Julio de mil y seyscientos y quatro años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iuan de Amezqueta.

Deipa

DEIPARAE VIRGINI
DE LOS HOYOS INTER
montes, & rupes Cõchenſes, circa limi-
tes de Pliego ſitæ, opus ſuum con-
ſecrat Licentiatus Franciſcus
Murcia de la Llana.

*N*ihil aut prius cogitant, aut maius
prouident, qui ingenij ſui fructus in
lucem edunt, quàm patronum, quem
ſibi adiungant, & ad quem labores
ſuos ſuſcipiendos deferant: putant e-
nim fore, ut inde operibus ſuis plurimum auctori-
tatis accedat. Ego verò, Virgo Sãctiſſima, cum pri-
mum in animum meum induxi, non tam gloria
comparandæ ſtudio, quàm publicæ utilitatis cau-
ſa his meis laboribus vitam dare, te mihi ſtatim
ante oculos propoſui, cuius patrociniò ſubnixus poſ-
ſem omnia contempnere, quæ ſolent uehementer for-
midare, qui aleam iudiciorum ſubeunt. Tibi hoc
opus conſecro, tibi dedico, quæ hanc terrarum par-
tem, in qua ſum natus, tuo defendis numine, & te-
gis patrociniò. Cælorum libri, cui conſecrandi, niſi
tibi Cælorum Regina maxima. Cuius ea tamen
eſt tam ſingularis, ac diuina clementia, ut ſedem
elegeris inter has rupes, profunditate abruptas,

altitudine formidandas. Sed in hac tamen montium
mole, nullus squalor, nulla vastitas ipsis montibus
viridissimis arboribus vestitis, & ludentis natu-
ræ varietate exornatis: talem te habere sedem de-
cebat totius pulchritudinis, & venustatis paren-
tem. Tuos libros protege, Virgo Sanctissima, qui tuo
numini & nomini dedicantur: nullum hoc patroci-
num, aut maius, aut exogitari excellentius potest.
Tutò cælorum secreta inuadam; tutò in accessas
tâtorum moliminum disputationes aggrediar; tuo
erga me sydere splendoris faces eiaculâte, quibus
possim cernere, quæ cælo inclussa, quæ longe à ter-
ris; quæ maximorum Philosophorum oculos effu-
gerunt.

LIBER PRIMVS DE COELO.

VNIVERSA de caelo, & mundo disputatio quatuor libris Arist. comprehenditur. In duobus autem prioribus de elementis, quæ sunt partes cæli; nomine enim cæli (vt statim dicam) intelligo totum vniuersum; itaque in primo libro agit de numero, & qualitate partium vniuersi: in secundo autem libro agit specialiter de ea parte vniuersi, quã cælum diximus, & de eius astris: in tertio verò libro agit de numero elementorum, & de modo, quo tam generari, quàm corrumpi possunt. tandè in quarto agit de qualitatibus elementorum, grauitate inquam, & leuitate: in quibus omnibus more solito per disputationes materiam singulorum capitum pertractantes procedemus.

Proœmium.

CIRCA obiectum horum librorum supponendum est, vt benè aduertit D. Thom. in proœmio horum librorum, cælum tripliciter accipi, vt Arist. docuit infra cap. 9. huius libri. Primò enim sumitur pro prima sphaera, quæ omnia ambit. Secundo, sumitur pro aggregato ex omnibus corporibus

A cæle-

cœlestibus, in quo sensu dicimus, stellas omnes esse in cœlo, non quidem in eadem cœli sphaera, ut constat de Sole, & Luna, alijsque planetis. Tertio sumitur pro globo, tam corporū cœlestium, quàm elementalium: & hoc modo vsurpatur cœlum ab Aristotele, cùm hanc philosophiæ partem de cœlo, & mundo inscripsit.

Aduertendum tamen est in his omnibus, nomen, Cœlum, à cœlando dictum fuisse, in quātum alia cœlat, & cooperit.

His suppositis, prima sententia est Syriani asserentis, obiectum horum librorum esse cœlum, id est, corpus cœleste, prout tam primam, quàm alias sphaeras comprehendit. Hæc tamen sententia, si loquatur de obiecto partiali, verissima est, cùm præcipuum, de quo Arist. in hac materia agit, sit corpus cœleste: si tamen loquatur de obiecto adæquato, optimè excluditur à D. Thoma in prologo horum librorū, quia Arist. quanuis in secundo libro agat (ut dixi) de corporibus cœlestibus, in primo tamen, tertio, & quarto capite multa tradit de elementis: ergo nequit esse obiectum adæquatum.

Nec valet, si dicas, per accidēs agere de alijs corporibus, in quantum influētia superiorum subiiciuntur; nam contrā est: quia Arist. non solum agit de elementis secundum hanc subiectionem ad superiora corpora, sed de proprijs illorum motibus, & qualitatibus: quare Alexand. Alens. ut loco citato docet D. Thomas, asserit, obiectum adæquatum horum librorum esse totum vniuersum, secundum quod tam corpora elementalia, quàm cœlestia comprehendit, secundum quod omnia corpora conueniunt in ratione corporis simplicis. Quæ etiam opinio ibidem reijcitur à D. Thoma, quia si ageret de his corporibus Arist. secundum quod conueniunt in ratione corporis simplicis, deberet tradere conuenientiam, quam huiusmodi corpora habent in qualitatibus.

ratibus omnibus, quam tamen non tradit, nisi solum in grauitate, & leuitate.

Quare dicendum est cum D. Thoma, obiectum horum librorum esse ens mobile. Probat, quia tractatus horum librorum, est quedam pars totius philosophiæ naturalis: sed obiectum totius philosophiæ est ens mobile in communi: ergo obiectum huius partis debet esse ens mobile determinatum, non ad aliud, nisi ad vbi, cum Aristoteles præcipue in his libris agat de partibus vniuersi in ordine ad motum localem, & ad vbi. Ex his patet, hos libros merito præferri ab omnibus libris de generatione, & corruptione, quia in his agitur de ente mobili, prout se extendit ad motum localem: constat autem (vt dicitur 8. Physic.) motum localem perfectionem esse omnibus alijs motibus, de quibus agitur in libris de generatione.

CAPUT PRIMUM.

INTENDIT IN hoc capite Aristoteles, vniuersum esse perfectum. Tria agit; in prima parte docet, circa quæ versetur scientia de cælo; in secunda, vt vniuersum perfectum esse probet, agit de corpore, & de eius dimensionibus; in tertia id probat. Primum ergo dicit hanc propositionem. Philosophia naturalis ferè plurima circa corpora, & magnitudines, atque horum effectus, motusve, & insuper circa principia, qua

sunt substantia talis, versari videtur: intelligit autem Aristoteles per corpora de prædicamento substantiæ, per magnitudinem, quantitatem, & dimensionem; per principia verò talis substantiæ intelligit materiam, & formam, ex quibus integratur talis substantia corporea, habens illas affectiones, & motus, ita vt sit sensus; Philosophia naturalis ferè plurima agit de substantia corporea, & de affectionibus eius, vt de quantitate,

Super I. lib. de cælo, & mundo.

& motu, & principijs illius substantiæ, scilicet materia, & forma. Circa quam propositionem aduertendum est, solū dixisse, ferè plurimā, quia in aliqua parte philosophiæ agitur de his, quæ per naturā non sunt possibilis; nec sunt substantiæ corporeæ, vt de vacuo, & infinito.

Secundò aduertendū est, quòd quauis dimensiones, quæ sunt affectiones substantiæ corporeæ pertineāt ad mathematicū, secundum quod abstrahit à materia sensibili; optimè tamen docet Arist. philosophiam agere de eisdem sub alia ratione, scilicet quatenus sunt affectiones substantiæ sensibilis. Adduxit autem Aristoteles illam propositionem, vt virtualiter, & indirectè inde intelligeretur, quòd cum hæc pars philosophiæ, quæ in scientia de cælo, sit ex principalioribus illius partibus, debet versari circa corpora, & magnitudines, per quod proponit ea, de quibus in toto hoc opere est acturus, scilicet de vniuerso, & eius corporibus.

In secunda parte, vt ostendat dignitatē huius obiecti, conatur ostēdere, vniuersum hoc, de quo se acturū promittit, perfectum esse: ad quod

supponit definitionem corporis quanti, scilicet, quod est diuisibile, in semper diuisibilia, & omni ex parte, vnde docet dimensiones corporis, scilicet, quòd linea sit solū diuisibilis quoad longitudinem, superficies ad longitudinem, & latitudinem: corpus autem ex omni parte, quantum ad omnem dimensionem est diuisibile.

Et si quæras, cur Arist. cum alibi sæpè definiat quantitatem, hic etiā illam definiat? Respondetur, quod in c. de quantitate definiuit quātum cōtinuū, dicēs: Quātū est, cuius partes, copulantur termino cōmuni, quæ datur per genus causæ formalis, cum formaliter constituatur aliquid in ratione quanti continui per copulationem partiū in aliquo termino communi. Similiter in metaphysica definiuit quātitatem continuam, per effectum scilicet, cuius est motus vnus; hic verò definiuit quātitatem per genus causæ materialis, quia phisici est, per materiam definire.

Qua supposita definitione, & dimensionibus quantitatis, in tertia parte probat, vniuersum hoc esse corpus habens omnem dimensionē, scilicet profunditatem, latitudinē.

itudinem, & longitudinē: ergo est perfectū: hoc autē probat, quia trina dimensio est omnis dimensio; tria enim, inquit) sunt omnia: hoc autem probat tripliciter. Primò, quia ex sententia Pythagoricorum omnia in his tribus continēt, scilicet principio, medio, & fine. Secundò, quia ipsi tria, quasi omnia, dijs suis offerebant. Tertiò, quia ipsa natura ducti, tres homines vocamus (inquit) omnia, cū dicimus: Ibi sūt omnes homines; secūs verò si duo, tūc enim dicem⁹: Ibi sunt ambo, vel vterque.

Secundò probat, vniuersum esse perfectum, quia omne totum, & perfectum idem sunt, solum ratione materiæ differunt, quia omne accommodatur quanto discreto, sicut tres vnitates dicimus esse omnes, totum verò quāto continuo, vt tantam lineam, esse totam lineam: sed vniuersum est omne, & totum: ergo est perfectum. Tertiò id probat, quia illud est perfectum, quod omnia continet; vniuersum est tale: ergo. Quarto, quia illud est perfectum, quod in se ita est totum, quod tactu alterius corporis non terminatur: sed vniuersum non terminatur tactu alterius corporis, vt probat infrā cap. 9. vbi dicit, ni-

hil esse extra cœlū, ergo, &c.

Circa literam.

Solet circa hoc caput dubitari, verū vniuersum perfectum sit; hoc enim in hoc cap. Arist. intendit, in quo suppono primò vniuersum multis modis. Primò, pro aggregato ex creaturis, & creatore; & hac ratione certum est, esse perfectissimū, scilicet perfectione infinita; quia illud est infinite perfectum, quod continet infinitam perfectionē: sed vniuersum vt sic continet vniuersam perfectionē, Deū scilicet: ergo.

Alio modo sumitur, prout dicit aggregatū ex omnibus creaturis viuētib⁹, & nō viuētib⁹. Tertio modo, & ad propositū Arist. sumitur pro aggregato ex corporib⁹ simplicib⁹, & hoc vtrōq; modo certum est, non esse infinite perfectū. Primò, quia omnes creature, quę in vniuerso sūt, sunt finitę, & finitę perfectionis: ergo aggregatio ex illis nequit esse infinite perfecta. Patet consequentia, quia totum perfectum sumitur à suis speciebus. Secundò, quia vniuersum, vt sic, non includit infinitam Dei perfectionem: ergo vt sic non est infinite perfectum: quærimus

ergo,

Super Lib. I. de celo, & mundo,

ergo, vtrum sit absolute perfectum vniuersum sic sumptum. Ratio dubij est, quia malum, & imperfectum idem sunt, cum malum sit priuatio perfectionis: sed vniuersum est quoddam malum, ergo imperfectum. Probatur minor, quia malum est ex quo cunq; defectu, sed in vniuerso sunt plurimi effectus defectuosi, vt monstra, ergo est malum, & imperfectum: tum etiam, quia rationes Aristotelis non sunt efficaces, quia in primis illud principium, quod assumit, scilicet, tria sunt omnia, non esse vndique verum; aliam sequeretur, tres digitos esse digitos omnes, & tria alba, omnia alba: quod est falsum. Tertio, quia illud principium, quod ponit Arist. scilicet trinam dimensionem esse omnem dimensionem, nec ab ipso probatur, nec videtur posse probari: ergo sine ratione dictum. Quarto, quia inter omnia, que in vniuerso sunt imperfectiora, sunt corpora: ergo male, ex eo quod sit corpus habens trinam dimensionem, probat esse perfectum.

His tamen non obstantibus, conclusio Aristotelis, scilicet, quod vniuersum sit perfectum, verissima est, propter rationes Aristotelis, quibus pro-

bari potest, quia tantum sunt tres gradus entis, scilicet esse, quod cuiuslibet enti conuenit; vivere, quod conuenit viventibus; intelligere, quod conuenit Deo, & creaturis rationalibus, sed in vniuerso, vt constat, sunt omnes tres gradus entium: ergo vniuersum est perfectum.

Vnde ad priorem rationem dubitandi respondetur, quod licet monstra, & alij defectus, qui sunt in vniuerso, sint defectus respectu cause particularis, que ob suum defectum non potuit perfectum effectum producere, sicut crura propter defectum tibiæ solent causare defectuosam, & manca deambulationem, non tamen sunt defectus respectu totius vniuersi, respectu cuius potest esse perfectio, habere varietatem, & diuersitatem rerum, qualiter etiam corruptio, que est in corporibus vniuersi, non est illius defectus: tum etiam, quia corruptio necessaria est ad generationem, media que corpora in sua specie renouantur, & successiue perpetua fiunt.

Ad secundum optimè respondet Villa' pandus, principium illud ab Arist. traditum, scilicet tria sunt omnia, solum adducit vt topicum, & probabile, quod in aliquibus

non

non tenet, sicut qui diceret, hominem esse album: tenet autem in exemplo Aristot. de dimensione corporis, ubi trina dimensio est omnis dimensio. Ratio autem, quare tantum sit triplex dimensio, ea est, quia quælibet dimensio habet duas differentias positionis: sed tantum sunt sex differentie positionis: ergo tantum est triplex dimensio: non probauit autem Arist. hoc principium in hoc cap. quia à mathematicis euidenter ostenditur, & à Ptholomeo lib. de dimensionib⁹, & citat Simplicius super hoc cap. & per hoc patet ad tertiam rationem solutio.

Ad quartam respondet, Arist. in hoc c. solū voluisse ostendere, vniuersū esse perfectū, præfertim in ratione corporis; hūc enim tendunt omnes rationes ab ipso allatæ: hoc autem benè probatur, ex eo quod sit corpus habēs tres dimensiones; quia quāuis in vniuerso entia corporalia sint minoris perfectionis alijs: sunt tamen perfecta in ratione corporis. Quod sufficit ad intentū Arist.

Sed adhūc est dubiū, vtrum vniuersum secundo, & tertio modo sumptum possit magis perfici? Respondetur, quod optime potest amplius perfici in-

tensiuè, & extensiuè: intensiuè quidem, quia potest Deus alias species sua natura perfectiores in vniuerso creare, cū qualibet data specie possit Deus alia, & alia perfectiorē facere. Similiter extensiuè, quātū ad extensionem creaturaturū, quod tam in indiuiduo, quā in specie posset Deus alias de nouo facere.

Addo tamen, vt latius dixi 3. Physicor. hoc vniuersum, suppositis corporibus, quæ de facto habet, non potuisse perfectiori ordine condi, vt docuit optimè D Thom. 1. p. q. 5. ar. 6. quia cū in sublunarijs corpora à celestib⁹ pendeāt in sua conseruatione, oportuit necessariò sub illis collocari ad recipiendam eorum influxum, & elementa grauiora necessariò decuit esse sub leuioribus.

Et si secundo quæras, vtrum omnes gradus entium, qui sunt in vniuerso, fiat de essentiali perfectione illius? Respondetur, quod viuere solū pertinet ad perfectionem accidentalem; quamuis enim nullum esset viuens, adhūc esset vniuersum perfectum, quantum ad perfectionem essentialem, quia haberet corpora simplicia, vni primæ causæ subordinata; reliqui autem gradus,

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

scilicet, esse, & intelligere, sunt de perfectione essentiali vniuersi. De gradu essendi probatur, quia aliàs nihil esset in vniuerso. De intelligere verò probatur, quia vniuersum non potest esse, nisi sit vna prima causa omnia disponens, & gubernans: gubernare autem, & dirigere, sunt opera intelligentis: ergo essentialiter requiritur gradus, qui est intelligere.

Et si inquiras tertio, vtrum vniuersum, prout inuoluit Deum, & creaturas, sit perfectius Deo solo, eo quòd inuoluit aliquid aliud præter Deum? Respondetur, non esse perfectius intensiue, quia omnes perfectiones creaturarum sunt in Deo eminenter, quodammodo extensiue potest dici perfectius, id est, sunt plura entia perfecta, absolutè tamè non est perfectius.

Sed contra hæc omnia obijcies, vniuersum esse quoddam ens per accidens, cum dicat aggregationem plurium corporum totalium, & plurium substantiarum, ex quibus nõ potest fieri vnũ per se, ex quo vterius videt sequi, de vniuerso nõ posse esse aliquã scientiã, cũ sit ens per accidens. Respondetur, quòd vt benè notauit Arist. ea quæ sunt plura in

vno genere, possunt esse vnũ in alio, vt ex pluribus lineis, quæ sunt plura in genere quantitatis continuæ, fit vnum in genere quantitatis discretæ, scilicet vnus numerus; sic etiã ex pluribus corporibus, quæ sunt plura in genere substantiæ, fit vnum per se in situ, & ordine partium, in quantum omnes partes vniuersi retinent inter se situm, & ordinẽ sibi à natura præfixum: sicut etiam ex pluribus hominibus fit vnus exercitus, secundũ quòd suum debitum ordinẽ, & subordinationem retinet.

Caput II.

Postquam Arist. cap. præcedenti vniuersum esse perfectum dixit, agit iam de partibus huius vniuersi, & in hoc c. intendit probare, præter quatuor corpora simplicia, quæ sunt elementa, dandũ esse aliud quintũ corpus simplex, distinctũ à quatuor elementis. Duo agit, primò supponit aliqua: deinde secundo ex illis probat suum intentum.

Primò ergo supponit, quod omnia corpora naturalia, magnitudinesve, sunt loco mobilia. Secundo supponit, triplicem esse motum, scilicet rectum, circularem, & ex his mixtum, scilicet gyrationum:

Hoc autem probat, ex eo quod triplex est linea, quæ est spatiū, per quod potest fieri motus, scilicet, recta, circularis, & his mixta, scilicet gyriatua; motū autem rectum subdividit in motum sursum, & deorsum, & definit utrumque, dicens, motum sursum esse à medio, deorsum verò ad mediū. Tertio supponit, quod sicut sunt quedam corpora simplicia, scilicet ignis, & terra, & quedam mixta, scilicet ea, quæ ex his componuntur; ita motus, alius est simplex, qui tribuitur corpori simplici; & mixtus, qui tribuitur corpori mixto. Quarto supponit, quod quando vnus motus conuenit alicui corpori præter naturā, vel violēter, idē motus debet esse alteri corpori naturalis. Quinto supponit, quod vni non plura, sed vnum contrariatur.

His suppositis, sic probatur suū intentū Arist. quia motus circularis est elementis præter naturam, ut patet de igne, qui præter naturam mouetur ad raptum orbis lunaris: ergo dandum est aliud quintum corpus simplex, cui talis motus sit naturalis. Secundo, quia euilibet corpori simplici debet correspondere suus motus simplex; sed motus circularis non conuenit secundum naturam

elementis: ergo alteri corpori. Quod non elementis, patet, quia quodlibet elementū habet suum motum simplicē. Præterea, quia vni multa contrariarentur; quia motui deorsum naturali terræ contrariatur motus sursum: ergo si etiā contrariatur illi motus circularis, quia esset naturalis igni, v. g. iam vni multa contrariarentur contra quintam suppositionem.

Ad tertiam rationem supponit, motum circulem esse perfectiorem omnibus alijs. Quod probatur, quia motus diuersificantur per lineas, in quibus fiunt, qualiter rectus differt à circulari, quia fit per lineam rectam, non verò circularē, sed linea circularis, per quam fit motus circularis, est perfectior linea recta; quia lineæ circulari non potest fieri additio, sicut lineæ rectæ: ergo.

Secundo supponit motū circularē, cum perfectior sit alijs motibus, esse etiā priorē, quia perfectiora, licet non ordine naturæ, sunt priora imperfectioribus ordine perfectionis. Ex quibus sic arguit. Motus circularis est prior omnibus alijs motibus, ergo supponit subiectū prius subiecto aliorum motuum rectorum: ergo

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

non potest subiectari in illis secundum naturam: ergo dandum est corpus aliud prius, cui conueniat huiusmodi motus. Et hæc de litera.

Dubia circa literam.

Primum dubium se se offert, quare Aristoteles demonstret cælum esse, quia omnis scientia supponit de suo obiecto, an sit, & quid sit, ut docet Aristoteles primo Poster. cap. 1. ergo malè in hoc capite probat illud esse, & in capite tertio sequenti agit de quid esse illius. Respondetur tamen, cælum non esse obiectum horum librorum, sed partem subiectiuam illius, scilicet entis mobilis in communi: de partibus autè benè potest demonstrari, an sint, & quid sint, ut docet 1. Posterior. cap. 23. & scientia de homine demonstrat, ipsum constare corpore, & anima.

Circa primam suppositionem, qua Arist. docet, omnia corpora naturalia, magnitudines esse per se loco mobilia, est dubium, quid intelligat per corpora naturalia, & quid per magnitudinè. Quidam enim dicunt, per corpora na-

turalia intelligere elementa, per magnitudines cælos, quia sūt magna corpora huius uniuersi: hæc tamen expositio non placet, quia Arist. in hoc capite intendit demonstrare esse cælum: ergo in prima suppositione non potest supponere, esse cælum mobile, cum hic supponat esse cælum.

Alij dicunt, per corpora naturalia intelligere elementa, & cælos, per magnitudines vero dimensiones, ut lineam, vel superficiem. Quæ expositio placet D. Thomæ hic lectione 3. ut tamen vera sit, aduertendum est, dupliciter posse dici, magnitudines per se esse loco mobiles; vno modo, ita ut particula, per se, appellet supra mobiles: & in hoc sensu est falsa expositio, cum accidentia, ut sunt dimensiones, moueantur per accidens ratione subiecti: alio modo, ita ut particula, per se, appellet supra verbum sunt, ita ut sit sensus, per se sunt loco mobiles absolute: & sic debet intelligi D. Thomas, per quod probat malè Villalpand. hic q. 1. hæc expositione ut falsam rejiciendam.

Tandem tertia expositio esse potest, quod nomine magnitudinis non intelligatur aliud, quam per corpo-

ra naturalia, ita quod sint synonyma: qui modus dicendi frequens est in Arist. qui 2. Physic definiens naturā, dixit esse principium motus, & quietis primò, & per se, & nõsecundū accidēs; sed adhuc videt esse falsa prima suppositio sic intellecta. Primò, quia cœlum empyreum, quod dicitur beatorum sedes, est corpus quoddam naturale, & tamen non est loco mobile ferè secundum omnes Theologos, vt testatur D. Thomas 1. part. q. 66. art. 3. Secundò, quia terra est ens naturale secundum se totam, non tamen est secundum se totam loco mobilis, nisi solùm secundum partes. Tertio, quia ratio Arist. qua id probat, videtur esse à superiori ad inferius, quia hoc probat ex eo quod habet naturam: natura autē non solum est principium motus localis, sed aliorum motuum.

Sed nihilo minùs suppositio Aristotelis est vera. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quædam corpora naturalia, qualia sunt elementa, moueri ad acquirendam propriam perfectionem, qua conseruantur in determinato situ vniuersi, alia verò

moueri ad communicandum alijs suā influentiam, media qua conseruantur.

Præterea aduertendum est, quædam esse corpora per se loco mobilia à principio intrinseco actiuo, vt sunt viuientia, quædam verò à principio passiuo, vt cœlum, quod licet moueatur ab intelligentia à principio intrinseco, solùm mouetur passiuè.

Tertio aduertendum est, id debere intelligi de motu secundum se totum, vel secundum partes solùm, qualiter animalia quædam, quæ conchilia appellantur, sunt per se loco mobilia solùm secundum partes, quia cum augeantur, secundum partes autē localiter mouentur.

Vnde ad primam rationem dubij responderetur, Aristotelem non cognouisse illud cœlum, sed illud à Theologis assignatur, ipse autem loquitur de corporibus ab ipso cognitis.

Et si dicas: Illud est ens naturale: ergo habet principium motus, responderetur, quod de ratione naturæ solùm est, quod sit principium motus, vel quietis, vt de cœlo empyreo, quanuis cum hac quiete habeat vniiformiter

Super I. lib. de cælo, & mundo.

influerè, vt docet D. Thom.
1. p. q. 66. arr. 3.

Ad secundum respõdetur, quod illa forma argumentandi est bona ratione materiæ, quia quanuis natura non solum sit principium motus localis, sed aliorum, tamen quia vbicũque reperiuntur alij motus, etiam reperitur localis: benè valet ratione materiæ; quia si corpus aliquod habet naturam, necessariò est loco mobile, qualiter etiam Arist. 1. de anima probat, in animalibus semper reperiri sensum tactus, ex eo quod reperitur sensus. Quæ probatio optima est ratione materiæ, quia in nullo est sensus, vbi non sit tactus.

Circa secundam suppositionem, qua dixit Arist. triplitem esse motum, scilicet rectum circularè, & ex his mixtum, est dubium. Primò, quia Arist. probat, motum circula-rem, & rectum differre essentialiter, ex eo quod fiant per diuersas lineas, scilicet circula-rem, & rectam: constat autè, lineam circula-rem, & rectam non differre specie: ergo non benè id probatur. Imò ex hoc sequitur, motum sursum, & deorsum non differre specie, quia fiunt per eandem lineam. Respondetur, quod licèt li-

nea recta, & circularis nõ differant in ratione lineæ, differunt tamen in ratione latitudinis, quia diuersam latitudinem dicit linea recta ad sua extrema, ab ea, quam dicit linea circularis. Similiter, quanuis motus sursum, & deorsum fiant per eandem lineam, est tamen diuersa latitudo, in quantum motus sursum habet pro termino ad quem partem superiorem, deorsum verò inferiorem.

Obijeies, quia Arist. in hac probatione non probat differentiã motuũ ex termino ad quem, à quo sumitur distinctio, sed ex lineis: ergo benè id probat. Respondetur, quod ex diuersa latitudine lineæ sequitur, benè ipsos motus habere diuersum terminum ad quẽ, & idẽ in idem coincidit.

Circa definitiones, quas Arist. adducit de motu recto, & circulari, est dubium. Primò, quia non videtur rectè definitus motus circularis, quod sit circa mediũ mudi, quia motus rotæ nõ est circa mediũ mudi. Respõdet Arist. loqui de motu corporum simplicium, qualis non est rota.

Sed instabis, quia motus epicyclorum sunt circulares, non tamen circa medium, & sunt motus corporis simpli-

eis, scilicet cœli, sunt autem epicycli circuli quidam, quos quidem mathematici imaginantur intra grossitiem orbis cœlestis. Respondetur in primis, non satis esse certū, apud mathematicos tales esse epicyclos, & quanuis sint, tempore Arist. non erant cogniti, sed postea Ptholomeus illos excogitauit. Nec placet solutio Villalpandi, scilicet, quod huiusmodi motus facti in epicycelis sint circa mediū suū, licet non circa medium mundi: quia contrā est. Nam postquam Arist. dixit, motū sursum esse à medio, & deorsum ad medium, definiuit circularē, quod sit circa medium: ergo eodem modo loquitur de medio in his vltimis verbis, & in prioribus; sed in illis loquitur de medio mundi: ergo & in his posterioribus.

Tandem circa diuisionem aduerte, motum diuidi in rectum, & circularē diuisione generis in species subalternas, non infimas, quia motus rectus subdividit in sursum, & deorsum, circularis verò in motū ab Orienti in Occidens, & ab Occidēti in oriēs; quia quanuis fiant per eandē lineam, habent tamen diuersam latitudinem, sicut motus sursum, & deorsum.

Sed si dicas, motus mixtus est, qui componitur ex alijs motibus, sed motus cœli componitur ex tardo, & veloci; qui iuxtā polos est tardus, iuxta æquinoctium velox: ergo nō est motus simplex. Respondetur vocari ab Aristotele simplicem, quia non componitur ex motib⁹ specie differentibus, vt circulari, & recto. Ratio autem, quare ille motus sit simplex, est, quia tarditas, & velocitas, solum sunt modi vnus, & eiusdem motus simplicis, qualis est motus deorsum terræ, qui quia simplex est, velocior est in fine, quā in principio.

Et si queras, quare Aristoteles definiuit tam motum rectū, quā circularē penes ordinem ad medium mūdi? Respondetur, rationem esse, quia omnis motus dicit ordinē ad aliquid, quia est accidens; & sic omnes motus corporum simplicis dicunt ordinem ad centrum mundi.

Est etiam dubium circa id quod docet Arist. quia vnum, & non multa contrariatur, quia contrā est, quia liberalitati contrariantur prodigalitas, & auaritia, & similiter coloribus medijs contrariantur extremi colores, vt viridi contrariatur album, &

Super I. lib. de cælo, & mundo,

nigrum. Respondetur, quod ut extremū medio benè possunt vni plura contrariari, ut in exemplis adhibitis, non tamen ut extremum extremo, qualiter album solum contrariatur nigro.

Sed contra, quia lacti contrariatur amarum, & nigrum, etiam ut extremum extremo. Respondetur, nō esse secūdū eandem rationem; sed lacti, in quantum album est, contrariatur nigrum: in quantum verò dulce est, contrariatur amarū.

Vltimò dubium est circa id, quod in calce capitis docet Aristoteles, quod nullum violentum est perpetuū; quia contra est, quod media regio aeris semper est frigida propter antiparitalitatem, & ignis semper mouetur circulariter. Similiter terra, quæ natura sua postulat esse sub aqua, per plures partes est discooperta. Respondetur, quod terram esse discoopertam alicubi, & ignem circulariter moueri, non esse simpliciter violentum, sed aliquo modo à natura vniuersali: in terra quidem propter viuentium conseruationem, in igne verò, eo quod rapitur à motu naturali orbis lunaris. Similiter mediam aeris regionem esse frigidam, aliquo

modo esse à natura vniuersali propter bonū viuētis, ut ibi pluuie, & aliæ meteorologicæ impressiones ad vniuersi bonū pertinentes fiant.

Tandem hoc loco aduertendum est, id, quod 4. physicorum annotaui, scilicet re vera mentem Aristotelis esse, motum circulem specie differre ab alijs, quia ex diuersitate specifica illius motus ab alijs, probat dandum esse quintum corpus simplex diuersum specie ab elementis, quæ mouentur motu recto.

Disputatio prima huius libri, de motu corporis simplicis.

CUM Arist. hoc loco ex diuersitate motuum simplicium probet, dādū esse aliud corp^o simplex præter quatuor elementa, oportet, breuiter de natura mot^o simplicis agere.

Quæstio prima. Vtrum motus simplex debeat tribui corpori simplici, & mixtus mixto.

Mouetur hæc quæstio circa verba illa Arist. quod motus simplex debet tribui corpori simplici, & mixtus

mixto. Pro huius autem intelligentia aduertendum est primò, corpus simplex vocari ab Arist. illud, quod ex elementis non componitur, licet componatur ex materia, & forma, vt ignis, & terra, corpus verò mixtum illud est, quod ex pluribus elementis componitur.

Secundò notandum est, motum mixtum multis modis sumi, & motus simplex totidè sumitur, cum per contrapositionè ad mixtū dicatur. Primò aliquis dicitur mixtus, quia componitur ex recto, & circulari, qualis est motus gyrationis: simplex autè huic oppositus erit motus non gyrationis, scilicet rectus, vel circularis: & certum est, Arist. non loqui de motu mixto, qualis est motus gyrationis, oppositus simplici, quia corpus mixtū naturaliter potest moueri motu non gyrationis, sed perfectè recto, vt patet de magna mole ferri descendente à loco sursum ad locum deorsum, quæ à ventis non potest agitari, vt faciat motum gyrationis, qualiter agitur papyrus propter sui paruum grauitatem.

Secundò modo dicitur mixtus motus, quia componitur ex tardo, & veloci: simplex

autè huic oppositus erit motus vniformis in velocitate. Et certum est, Arist. non loqui in illa suppositione de motu mixto, vel simplici, hac ratione, quia corpus simplex mouetur motu mixto, hoc modo, vt patet de motu cælorum, qui versus polos tardior est, quàm versus æquinoctium, & motus naturalis terræ velocior est in fine, quàm in principio. Tertiò dicitur motus mixtus, qui componitur ex pluribus motibus: vt motus progressiuus animalis, motus verò simplex dicitur, qui non componitur ex pluribus motibus; & neque Aristoteles loquitur de hoc motu simplici, vel mixto. Quare motus simplex propriè sumitur pro illo, qui est à principio simplici, & per spatiū simplex, ita quod deficiente aliquo istorum, nõ sit propriè motus simplex, quia motus localis, & dicitur ordinem ad principium efficiens, & ad spatiū, per quod fit.

His suppositis, patet Arist. suppositionè verissimã esse, scilicet quod simplex moueat motu simplici, & mixtus mixto. Primū patet, quia motus corporū simpliciū sunt à principio simplici, scilicet à natura, & substantiã propria simplici, idest,

non

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

non mixta, licet illa sit principium actiuum, vel passiuum, & per spatium simplex, scilicet per lineam rectam, vel circularem: ergo sunt motus simplices, hoc tamen intellige, si relinquatur propriæ naturæ, quia per accidens potest contingere, quod corpus simplex moueatur motu mixto, scilicet non per lineam simplicem, ut quando particula terræ ad centrum veniens, in gyrum agitatur: hoc autem est per accidens, quia relicta propriæ naturæ descenderet per lineam rectam, & breuissimam, quia natura in his, quæ potest, semper facit melius.

Secundum verò quod inquitur quæstio, scilicet, quod corpus mixtum non possit moueri motu simplici, etiam patet, quia talis motus non potest esse à principio simplici, est enim à propria natura, siue actiue, siue passiuè hoc fit, quæ non est simplex, sed mixta: ergo motus simplex necessariò debet tribui corpori simplici, & mixtus mixto.

Sed dices: Quodlibet mixtum solum mouetur ab elemento prædominante, sed illud est simplex: ergo mouetur à principio simplici: ergo cum rursus moueatur per spatium simplex, mixtum tunc

poterit moueri motu simplici. Respondetur, quod licet principaliter dicatur moueri ab elemento prædominante, quia mouetur ad locum illius, adhuc tamen mouetur à principio mixto, quia mouetur à propria natura, quæ mixta est, elementa in se virtualiter continens.

Sed quæres, utrum motus simplex, & mixtus, distinguatur specie? Et primò certum est, motum mixtum ex tarditate, & velocitate, non distinguuntur specie à motu simplici illi opposito, scilicet à motu uniformi in velocitate, vel tarditate. Cuius ratio est, quia velocitas, & tarditas sunt quidam modi accidentales motus, sicut esse remissum, vel intensum in qualitatibus: differentia autem specifica accidentalis non potest sumi ex accidenti.

Similiter certum est secundò, motum mixtum, scilicet, gyrationum, specie distinguuntur à motu simplici illi opposito, scilicet à motu facto per spatium simplex, ut per lineam rectam, & circularem, ut clarè docuit Arist. in hoc capite.

Solum est difficultas de motu mixto, & simplici ratione principij, scilicet quia proueniat à principio simplici, vel à prin-

Disp. I. Quæst. II.

Principio mixto. Et respon-
detur, quòd non, vt patet de
motu sursum ignis, & lapidis
deorsum. Probatur, quia mo-
tus specificatur ex termino
ad quem formaliter sumpto,
hoc est, vt ordinem dicit ad
terminum à quo: sed in vtrò-
que illo motu, est idem termi-
nus à quo, & ad quem: ergo
sunt eiusdem speciei; per ean-
demque rationem patet, mo-
tum esse violentum, vel natu-
ralem, non esse differentiã
essentialem, & specificam, sed
solum accidentalem, quia eius-
dẽ est speciei motus sursum
naturalis ignis, & motus sur-
sum terrę violentus. Secundo,
quia si ex eo quòd sit violentus,
vel naturalis motus, sumi-
tur aliqua diuersitas specifi-
ca motus, sequitur, calorem
aquæ, & ignis differre. Patet,
quia alteri est naturalis, alte-
ri verò violentus.

*Quæst. II. Verum corpus sim-
plex tantum moueatur v-
nico motu simplici.*

Ratio dubitandi est pri-
mo, quia aer mouetur mo-
tu naturali simplici à terra vs-
que ad suum locum, & à con-
cauo Lunæ vsque ad suum lo-
cum, sed hic non vnicus, sed
duplex simplex motus est,

quia vnus est sursum, alter ve-
rò deorsum: ergo corpus sim-
plex non tantum mouetur v-
nico motu simplici.

Secundo, quia corpus sim-
plex potest habere duplicem
motum naturalem alteratio-
nis, vt si calor, & humiditas
aeris intendatur, vsq; ad gra-
dum naturalem aeri: ergo et-
iam poterit idem corpus sim-
plex moueri duplici motu lo-
cali simplici.

Tertio, quia motus rectus
simplex, vt Arist. docuit, tan-
tum est duplex, scilicet sur-
sum, & deorsum: sunt autem
quatuor corpora simplicia ele-
mentalia: ergo non cuilibet
corpori simplici debet suus
motus simplex,

Quarto, quia non cuilibet
corpori mixto debetur suus
motus mixtus distinctus ab
alio, quia lapis, & ferrum eo-
dem motu deorsum mouetur
ad locum deorsum: ergo neq;
cuilibet corpori simplici.

His tamen non obstantibus,
dicendum est, vnicum corpus
simplex tantum moueri vni-
co motu simplici; ita aperte
tenet Arist. in hoc capite. Et
certum est, debere intelligi de
motu naturali solum, nõ præ-
ternaturali, vel violento, qua-
liter ignis mouetur duplici
motu simplici, altero naturali

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

forsum, aliter præternaturâ circulariter ad raptû orbis lunaris. Sic autê intellecta suppositio Ari. verissima est, quia quodlibet corpus simplex tantum habet unicam naturalem inclinationem ad unicum determinatum locum: ergo tantum moueñ vnico naturali motu. Secundò, quia in quolibet corpore simplici tantum est vnica qualitas motiua naturalis: ergo tantum est vnicus motus naturalis.

Sed dices: Etiam in viuentibus est vnica qualitas motiua, scilicet vna potentia loco motiua, & tamen mouentur diuerso genere motuum, versus hanc, vel illam partem. Respondetur esse diuersam rationem, quia viuentia operantur media imaginatione, à qua possunt trahi modò ad hunc locum, postea verò ad alium: at corpora simplicia mouentur instinctu naturæ: & sic, cum illorum natura sit determinata ad vnum, naturaliter solum vnico motu mouentur.

Sed dices, qualitates secundæ, vt grauitas, & leuitas oriuntur ex primis qualitatibus; sed in corporibus simplicib⁹ sunt plures primæ qualitates: ergo & possunt

esse plures qualitates motiuę naturales, atque adeò plures motus naturales. Respondetur, qualitates motiuas secundas non oriri ex vnica dütaxat prima qualitate, sed solû oriri ex mixtione primarum qualitatum, tanquam à causa dispositiua, ita quòd talis qualitas secunda postulet ad suum esse talem, vel talem dispositionem in subiecto, secundum commixtionem primarum qualitatum, nõ secus quã lumẽ supponit ad sui introductionẽ in subiecto diaphaneitatẽ, sicut quandam materialem dispositionem, quantis autẽ in elemento sint plures primæ qualitates, solum tamen est vnica commixtio illarum, à qua per se, & immediatè oritur vna qualitas motiua.

Ad rationes dubitandi respondetur. Ad primam, quòd motus, quo aer mouetur à terra vsque ad suum locum, & ab igne, vsque ad eundem locum, possunt considerari dupliciter, vno modo in esse motus, & sic, vt bene probat argumentum, est duplex motus simplex, quia est duplex terminus ad quẽ formaliter sumpt⁹, hoc est, prout dicit ordinẽ ad duplicem terminum à quo. Alio modo possunt considerari in esse motus

naturalis, & sic tantum est vnicus motus. Cuius ratio est, quia motus, vt naturalis, specificatur ex termino, vt naturalis est: vnde, quia vterq; motus tendit ad locum aeris sub eadem ratione naturalis, solum est vnicus motus in ratione naturalis.

Sed obijcies: Motus specificatur penes terminum ad quem, vt dicit ordinem ad terminum a quo; sed est duplex terminus a quo, ergo est duplex motus. Respondetur, quod terminus a quo correspondens motui, in quantum naturalis est, solum est locus, a quo fit motus, secundum quod violentus est; qua ratione est incompossibilis cum termino ad quem, scilicet locus, vt naturalis est, & sic, quanuis termini a quo in illis duobus motibus sint diuersi in esse loci, non tamen in esse violenti, qua ratione sunt termini a quo illius motus, vt naturalis est, & ita solum est vnicus motus in ratione naturalis.

Sed obijcies secundò: Ergo, iam illi duo motus contrarij sursum, & deorsum naturales sunt eidem corpori simplici. Respondetur, quod motus contrarij ad loca contraria non possunt esse naturales eidem corpori, quia ille

motus est naturalis, qui est ad locum naturalem; non possunt autem duo contraria esse naturalia eidem corpori, tamen motus contrarij ad eundem locum bene possunt esse naturales eidem corpori, quia licet contraria sint, tendunt ad naturalem locum, praesertim quod in esse naturalis non sunt contrarij, quia non sunt duo, vt probaui; contrarietas autem supponit distinctionem, & dualitatem.

Ad secundam rationem respondetur, esse disparem rationem de motu alterationis, & de motu locali, quia non repugnat, elementum habere duas qualitates naturales, & ita non repugnat, quod simul moueatur secundum vtramque qualitatem vsque ad gradum sibi connaturalem, repugnat tamen habere duo loca diuersa naturalia, & sic repugnat, habere duplicem motum naturalem ad diuersa loca.

Ad tertiã respondetur, verum esse in ratione motus recti, solum esse duas species motus, scilicet sursum, & deorsum, tamen in ratione naturali sunt quatuor motus naturales, sicut sunt quatuor loca naturalia, ita quod motus aequè a centro ad suum locum, & motus aeris a centro ad suum locum sunt diuersi

Super I. lib. de cælo, & mundo.

motus in esse naturalis motus. Ratio est, quia motus specificatur ex termino ad quem ultimatus; in esse autem naturalis, ultimatus locus aquæ est situs ipsius, & ultimus aeris est situs ipsius aeris, & ita in ratione naturalis illi motus differunt specie, non tamen in ratione motus in se, quia ut sic, solum est respectu illorum vnicus terminus ultimatus, scilicet supremum mundi.

Sed dices: Ergo motus violentus ignis à cælo vsque ad aquam, & à cælo vsq; ad aerem sunt diuersi in esse violenti, quia sunt diuersa loca violenta illi. Respondetur, negando sequellam, quia non sunt termini ultimati; quia ultimus locus violentus respectu ignis solum est terra; in motibus verò naturalibus aeris, & aquæ, sunt duo ultimati termini respectu illorum.

Ad quartum respondetur, esse diuersam rationem de mixtis, & simplicibus, quia mixtum mouetur ab elemento prædominante, & quia in duplici mixto specie diuerso est vnicum elementum prædominans, ut in lapide, & in ferro, potest mixtum specie diuersum moueri vnico motu; corpora verò simplicia necessariò po-

stulant diuersa loca, & ita postulant diuersum motum localem simplicem.

Sed obijcies; Motus recti possunt esse naturales corporibus mixtis: ergo etiam motus circularis poterit esse naturalis. Respondetur esse diuersam rationem, quia mixtum mouetur ab elemento prædominante: motus autem circularis cæli nulli elemento est naturalis: vnde, quia nullum mixtum componitur ex cælo, motus circularis cæli nulli mixto potest esse naturalis, sicut motus elementorum. Ergo hæc de hac quæst. & cap.

Caput III.

Postquã Arist. superiori capite egit de quæstione, an sit corpus cœleste, optima methode agit in hoc capite de quæstione quid sit? Et ita intentum illius est, ostendere, cœlum neque esse graue, neque leue; generabile, vel corruptibile; augmentabile, vel alterabile. Duo agit. In prima parte aliqua ut certa supponit, in secunda verò rationibus, & autoritatibus intentum suum probat.

Primo ergo supponit, graue illud esse, quod ad medium fertur; leue, quod fertur à

medio. Supponit secundo de finitiones grauissimi, & leuissimi, dicens, leuissimum illud esse, quod supereminet omnibus, quæ sursum feruntur: grauissimum verò, quod subest omnibus, quæ deorsum feruntur. Quibus suppositis de finitionibus, probat, cælum non esse graue, vel leue, quia cælum non fertur à medio, neque ad medium: ergo neque graue, neque leue est. Antecedens vero probat, quia motus à medio est naturalis igni, motus ad medium est naturalis terræ: ergo non potest esse naturalis cælo. Consequentiam probat ex traditis superiori capite, quia cuiuslibet simplici debet competere suus motus simplex: ergo non potest moueri motu sursum, vel deorsum, quia vel moueretur secundum naturam; & hoc non, quia hi motus sunt alijs corporibus naturales, vel præter naturam; & hoc non, quia si mouetur, v. g. deorsum præter naturam, ergo contrarius motus est illi naturalis: hoc autem esse non potest, quia talis motus est alteri corpori naturalis, scilicet igni.

Probat deinde, cælum neque esse generabile, neque corruptibile. Primo, quia id est maximè consentaneum per-

fectioni corporis cælestis; sed quia hæc ratio, solum sumitur à congruitate. Probat deinde alia ratione, quia omne, quod generatur, vel corrumpitur, habet contrarium, quia generatio incipit à priuatione ad formam, corruptio verò à forma ad priuationem: priuatio verò, & forma contraria sunt, id est, opposita, hoc enim intelligit nomine contrarietatis; sed cælum non habet contrarium: ergo non est generabile, neque corruptibile. Minorem probat, quia ea, quæ sunt contraria, habent motus contrarios; sed motui cæli nihil est contrarium, ut capite sequenti promittit se ostensurum: ergo. Probat deinde, cælum non esse augmentabile, quia omne, quod augetur, est generabile, & corruptibile, quia augmentatio supponit generationem alicuius nouæ substantiæ aduenientis, & corruptionem alterius, ex quo facta est de nouo hæc substantia adueniens; sed cælum neque est generabile, neque corruptibile: ergo nec est augmentabile. Quod ergo non sit alterabile, probat, quia omne quod alteratur, augetur, ut patet inductione; sed cælum non augetur: ergo nec alteratur.

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

Ex quibus colligit, cælum perpetuum esse, impassibile, & insensibile, neque augmentum, neque decrementum habens: quod confirmat testimonijs: omnes enim (inquit) tam Græci, quàm barbari, Dijs locum sempiternum, & incommutabile assignant, sicut & ipsi sempiterni sunt. Quod rursus traditione confirmat, in unquam enim (inquit) à maioribus accepimus, cælum aliquantulum corruptum, vel auctum fuisse.

Dubia circa literam.

Circa illa verba Arist. quibus definiuit, leuissimum illud esse, quod supereminet omnibus, quæ sursum feruntur, notandum est cum D. Thoma hinc lectione scilicet intelligi debere inter ea, quæ sursum feruntur, aliàs ex illis verbis colligi posset, cælum esse leuissimum, quia omnibus, quæ sursum feruntur, supereminet.

Secundò notandum est, Arist. hoc capite, dum ostendit cælum non esse alterabile, non loqui de alteratione perfectiua, sed corruptiua, quæ solum corporibus corruptibilibus inest, & hoc patet exemplis ab Aristot.

adhibitis, ponit enim exemplum in sanitate, & languore.

Dubium præterea est circa id quod docet Arist. cælum non esse augmentabile, quia contrà est, quòd augmentatio fit secundum quantitatem; quantitas autem cæli est eiusdem rationis cum quantitate horum inferiorum, quia habet eandem rationem extensionis; sed quantitas horum inferiorum potest fieri maior eum additione: ergo quantitas cæli, atque adeò cælum augeri potest. Respondetur, quòd licet quantitas cæli secundum se augeri possit, quia secundum se est eiusdem rationis cum nostra, non tamen prout in cælo, qualiter neque prout in cælo diuidi potest, licet secundum se sit diuisibilis.

Ultimò est dubium circa id, quod docet Arist. quòd omne alterabile est augmentabile, quia vel loquitur de alteratione perfectiua, & ita cælum erit augmentabile, quia alteratur alteratione perfectiua, vel corruptiua, & sic elementa sunt alterabilia, nõ tamẽ augentur. Respondetur, loqui de alteratione corruptiua, elementa autem, quãuis nõ propria augmentatione, quæ est per intus subtractionem, augentur, tamen impropria, scilicet iuxta positionem.

Disputatio II. huius libri. De natura cœli.

DE natura cœli plura mathematici tradunt; quæ, ut benè probentur, eorum principijs indigent, & ita hoc loco tantùm ea, quæ à Philosophis communiter tradi solent, disputabo.

Quest. I. Vtrum cœlum sit graue, vel leue, vel aliam habeat qualitatem.

DUO inquit hæc quæstio, vnum est, vtrum cœlum sit graue, vel leue: alterum vero quam habeat qualitatem, de quibus suo ordine dicendum est. Circa primum est ratio dubitandi. Primò ex principijs Arist. quia illud, quod rarefit, & condensatur, est graue, vel leue, secundum Arist. 4. Physicorum: sed cœlum habet quasdam partes rariiores alijs, alias vero densiores, ut patet de stellis, quæ densiores sunt ipso cœlo, & fatetur idem Arist. 2. cœli, cap. 7. ergo cœlum est graue, vel leue.

Secundò, quia secundum ipsum graue est, quod fertur ad medium; sed planetæ aliquando accedunt ad mediũ, & aliquando recedunt, ut

patet de Sole: ergo, &c.

Tertio, quia quædam ex stellis dicuntur eadentes, sed non ob aliud, nisi quia versus nos aliquo modo cadunt: ergo.

Quarto, quia si alicui orbi cœlesti adderetur aliquod astrum, non posset intelligentia illud portare, ut Arist. docet. 2. cœli, sed huius non potest esse alia causa, nisi quia astrum habet nouam grauitatem: ergo est cœlum graue.

Et ratione probatur, quia si aliqua pars cœli poneretur in his inferioribus, naturaliter ascenderet ad locum sui rotius, quia ibi est eius locus naturalis, omne autem naturaliter mouetur ad suum locum naturalem; ergo illa pars habet leuitatem, ratione cuius ascendit ad suum proprium locum, sicut ignis.

Propter hæc argumēta Homerus 1. Odissæ, quem postea secuti sunt Empedocles, & Anaximander, asseruerunt, cœlum re vera graue esse, dicebant tamen, non ruere in hæc inferiora, quia velociter circumfertur, sicut aqua in vase velociter in gyrum moto, non cadit, vel quia ab intelligentia detinetur.

Verũ tamen hæc sententia à Peripateticis Philosophis

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

phis, vt fabulosa, & commentitia rejicitur, quãuis enim sit possibile corpus aliquod graue per tempus aliquod breue detineri, propter velocem in gyrum agitationem; tamen quoddam perpetuò ibi detineatur, est impossibile, nullum enim violentum est perpetuum. Illud verò, quod docent secundò, scilicet detineri ab intelligentia, refutat Aristot. quia misera esset intelligentia, quæ tanto tempore vi, & impulsu sic cælum detineret. Secundò, patet illud esse falsum, quia intelligentia, cum à natura determinata sit ad mouendum cælum, debet illud moueri iuxta exigentiam suæ naturæ: si ergo ipsum natura sua inclinatur deorsum, non potest ab intelligentia detineri.

Sed quòd hæc sententia falsa sit, patet euidentibus rationibus, quia vnus corporis simplicis vnicus debet esse motus simplex; sed motus deorsum est naturalis terræ: ergo nequit esse naturalis cælo. Præterea, quia grauitas, & leuitas sunt qualitates secundæ, quæ oriuntur ex primis; sed in cælo non sunt qualitates, vt statim dicam: ergo nec grauitas, & leuitas. Tertio, quia cælum natura sua influit

in hæc inferiora: ergo natura sua postulat esse in loco apto ad influendum: talis autem locus est pars suprema, vt inde virtus eius in hæc inferiora descendat: ergo repugnat habere grauitatem. Itaque illud, quod ex Homero traditur de Atlante illo, qui humeris suis orbem sustinebat, vt fabulam poeticam docet Aristot. accipiendum esse.

Et si dicas: Sequitur ergo, quòd si quis extra vniuersum esset, posset facili negotio huc, & illuc manu ducere. Respondent quidam, negando consequentiam, quia sicut quauis terra non grauitur in proprio loco, vt dicemus libro quarto, non sequitur, quòd possit facili impulsu à suo loco dimoueri, ita nõ sequitur in vniuerso. Hæc tamen ratio non placet, est enim longè diuersa ratio, quia terra, quauis in proprio loco non grauitur, eo tamen ipso, quòd ab eo loco dimouetur, iam incipit grauitare: vnde, quia grauitat, non sufficit quilibet impulsus ad dimouendum illam à proprio loco, tamen, quantumuis cælum dimoueretur à proprio loco, non grauitaret: vnde exemplum non est ad propositum. Quare respondetur, quòd quãuis

cælum nõn grauitet, nec leuiter, nõ tamen poterit huc, & illuc moueri, quia inter agens, & patiens requiritur determinata proportio, sicut quanuis aer in productione luminis nõ resistat, nõ quodlibet luminosum potest totum aerem illuminare; sic etiam, quanuis cælum ad illũ motum non resistat per grauitatem, non tamen posset moueri à quolibet impellente, propter magnam improprietatem inter mouens, & motum.

Vnde ad primum ex Arist. sumptum respondetur, quod duplex est raritas, vel densitas, alia quidem, quæ confurgit ex commixtione quatuor primarum qualitatum; & hæc repugnat cælo, sicut repugnant ipsæ primæ qualitates, de qua loquitur Arist. cum 4. Physicorum dixit: illud, quod rarefit, & condensatur, esse graue, vel leue: alia uero est raritas, vel densitas, quæ confurgit ex maiori, vel minori multitudine, & quasi conglutinatione partium, & hæc reperitur in cælo; fateor tamen, utramque raritatem esse eiusdem speciei, quia utrobique formaliter consistit in illa dilatatione partiũ, &

ita dicit partium positione, ut docuit Arist. cap. de qualitate.

Ad secundum, quod non quicumque accessus ad centrum est motus grauis, sed accessus ad illum, tanquam ad suum locũ naturalem, & per lineam rectam: qua ratione planetæ non accedunt ad centrum, scilicet ut ibi naturaliter quiescant, neque per lineam rectam, sed per circularem.

Ad tertium respondetur, stellas illas, quas communiter cadentes vocant, non esse stellas propriè dictas, illas scilicet, quæ cælo affixæ sũt, sed esse quasdam exhalationes, quæ cum concremantur, cadere videtur ad modum cuiusdam stellæ cadentis.

Ad quartum respondetur, verum esse, quod si alicui orbi cælesti aliquod astrũ adderetur, non posset intelligentia illud portare, nõ quidem quia grauitet, sed quia inter agens, & passum est determinata proportio, quæ respectu intelligentiæ finitur in quantitate sui orbis, & ita quilibet superaddita quantitate, etiã si non grauitet, iã fit excessus in proportione, atque adeo impeditur actio, sicut

D. dixi,

Super I. lib. de cælo, & mundo.

dixi de aeris illuminatione, idè enim luminosum, vt quatuor, non potest extensiuè illuminare totum aerem, quanuis aer ad talem illuminationem non resistat, nisi quia requirit determinatam quantitatem, & spheram, vltra quã etiam si non sit resistetia, nequit contingere actio.

Vltimum argumentũ eam petit difficultatem, vtrum si aliqua pars cœli à cœlo abstraheretur, & poneretur in his inferioribus, naturaliter quiesceret, vel naturaliter moueretur. Et in primis certum est, hanc difficultatem non soluere, qui dicunt, quodd casus est impossibilis, & ita ex illo aliud impossibile sequitur, scilicet, quodd talis pars moueatur ad locũ sui totius, motu sursum, & non moueatur, quia non est leuis. Hic, inquam, modus non satisfacit, quia quanuis sit impossibilis casus per naturã, maximè tamen deseruit ad inquirendam naturam cœli, sicut quanuis sit impossibile, terram abstrahi à suo centro, tamen quia si abstraheretur, moueretur naturaliter ad illud, optimè colligimus, illã esse grauem, cuius generis quæstiones plures sunt apud

Philosophos, vt si daretur vacuum, vtrum per illud moueretur corpus in iastati, & vtrum cessante motu cœli cessarent generationes, & corruptiones, quanuis neutrum sit per naturam possibile.

Quare ex his, qui directè respondent, quiddã dicunt, partẽ illã naturaliter moueri sursum, quia quãuis cœlũ nõ sit formaliter leue, est tamẽ eminenter, ratione cuius posset sursum moueri, & videtur posse probari hæc opinio, quia illa pars cœli naturaliter petit vnionẽ cũ suo toto, quia est pars quædam naturalis illius, sed non potest reuiri cum suo toto, nisi medio motu sursum, quo ascendit ad suum locum: ergo naturaliter moueretur sursum.

Secundo, quia quælibet res naturaliter inclinatur ad suum proprium locum; sed proprius locus illius est locus superior omnibus elementis: ergo naturaliter mouetur sursum ad partem superiorem vniuersi.

Hic tamẽ modus dicendi nõ placet, quia cœlũ non minùs continet eminenter leuitatem, sed etiã grauitatẽ, sicut enim cõcurrit ad productionẽ corporum leuium, & ita dicitur

eminēter contineret corpora leuia, ita etiā cōcurrit ad productionē corporū grauiū: ergo ex hac parte nō magis moueret illa pars cœli sursum, quā deorsum. Secundo, quia quāuis cœlum eminēter contineat leuitatē, nō potest per illā continentīā virtualē aliquid in se ipso producere, sed in alio, sicut non potest cœlū per calorē, quem in se eminēter cōtinet, se ipsum calescere, sed aliam externam materiā, & ita dicitur eminēter cōtinere leuitatē, quia potest illam in alio producere.

Quare ad utramq; rationē factā pro hac sentētia respōdet, q̄ ex eo q̄ illa pars naturaliter optet vnionē cum suo toto, & esse in suo loco naturali, solū sequitur, q̄ motus ad suum totū, vel ad suum locum naturalē, sit naturalis ex parte termini, nō verō absolute, quia nō est aliquid agēs naturale, quod moueat partē illam tali motu, sicut quāuis anima à corpore separata naturaliter petat vnionem cū suo toto, nihilominus Resurrectio, per quā reunitur corpori, non est absolute naturalis actio, quia quāuis ex parte termini sit naturalis, quia vnio illa animę cum corpore

naturalis est, non tamen est aliquid agēs naturale, reuolvens animam cum corpore, & ita absolute non vocatur actio naturalis.

Sed dices: Quia lapis continet eminenter terram, mouetur ad locum terræ: ergo cū cœlum eminenter contineat leuitatē, mouebitur motu sursum. Respōdetur, quod ex hoc probaretur, etiā moueri motu deorsum, quia etiā eminenter continet grauitatem. Quare respondetur, esse diuersam rationem, quia lapis non solū continet eminenter terram, sed etiam formaliter cōtinet grauitatē terrę, ratione cuius mouet deorsum; cœlum verō non continet, vt probaui, grauitatem, vel leuitatem formaliter.

Secundus modus dicendū esse potest, quod illa pars cœli in his inferioribus posita, moueretur circulariter, sicut quādo erat coniuncta cū suo toto. Fundamentum esse potest, quia illa pars abstracta eadē est, ac erat antea; sed antea mouebat secundū naturā circulariter, ergo & modo.

Sed neq; is modus placet, quia illa pars solū habet inclinationem ad motū circularē, si reuniatur cum suo toto,

Super I. lib. de cælo, & mundo.

ficut anima rationalis habet inclinationem ad informandum, si reuniatur, non tamen prout abstracta, præsertim, quæ quauis esset hæc inclinatio, non habet principium actuum naturale ad motum circulare, quia intelligentia naturaliter solum inclinatur ad mouendum totum cælum, non verò partes separatas, & ita motus circularis non esset illi naturalis.

Quare Petrus Martinez 1. cæli, text. 19. dicit partem illam in tali casu expellendam esse ab elementis ad locum superiorem, quia cum naturaliter appetant esse sub cælo per quandam incôpossibilitatem pellerent illam partem, ut sursum ad proprium locum tenderet, sicut contingit, oleum aquæ admixtum partem superiorem petere.

Sed nec hic modus dicendi placet, quia vel elementa expellerent illam partem efficienter, vel per impressum impulsus, vel formaliter: non primum, quia iam cælum moueretur mediante impulsu, & vi illata, atque adeò non esset motus ille naturalis; tum, quia probabilis est eorum sententia, qui asserunt, quod cum cælum non com-

municet in materia cum his inferioribus, non est capax alicuius violentiæ illatæ ab his inferioribus. Non secundum, quia unum corpus non expellit aliud ab eodem loco formaliter, sed efficienter, medio impulsu: cuius ratio est, quia expulsio formalis inter duo solum fit respectu illius, respectu cuius se habet ut forma, sicut calor, & frigus respectu ligni: corpora autem non se habent ut forma respectu loci, vel respectu situs; neque exemplum illud de oleo aliquid valet, quia oleum ibi per propriam leuitatem ascendit sursum, illa autem pars cæli neque grauis est, neque leuis.

Quare dicendum est cum communi opinione, quod illa pars ibi posita neque naturaliter quiesceret, neque naturaliter moueretur, sed quodlibet horum esset illi præter naturam, quia in primis non quiesceret naturaliter, quia est extra suum locum naturalem, nec moueretur naturaliter: in primis non motu circulari, quia hic solum illi cõpetit, quando est coniuncta cum suo toto, non verò separata, cum non sit aliquod agens naturale illam mouens: neque:

neque motu recto, quia non sursum, nec deorsum, cū nec grauitet, nec leuaret: & ita quodlibet horū esset illi præter naturam; respectu verò motus circularis diceretur priuata, quia caret motu sibi natura sua debito, quāuis non secūdum quod est in illo statu, sicut nec homini cæco est debitus visus, prout cæcus est, dicitur tamen priuatus, quia absolute pro illo tempore erat illi debitus visus, licet non ex suppositione cæcitatē, in quo differt à carentia visus, quam habet catulus ante nonum diē, quia tempore illo non est possibilis visus illi, & ita est negatus: respectu verò motus recti haberet quietem negatiuam, non quidem instantaneam solū (posset enim in tempore quiescere) sed negatiuam, id est, quæ est carentia motus non debiti, vtraque tamen quies esset illi præter naturam. Nec mirum est partē illam à cælo detrasam nullū naturalem statum habere, est enim extra proprium locum naturalem; verum est, partem illam non fore corrumpendam, quāuis perpetuò ibi detineretur, quia cū impassibilis sit, passione cor-

ruptiua elementa nihil in illa transmutarent.

Circa secūdū quod inquiritur quæstio, scilicet, vtrū cœlū habeat aliquā aliam qualitatem, fuit sententia Simplificij, vt citat D. Thom. 2. cœli, lect. 14. afferentis, in cœlo nullas esse qualitates, nullaque accidentia: quam tamē sententiam ibi refutat D. Thomas, ex eo quod periret omnis Astrologia, quæ procedit ex apparentibus secundum sensum in corporibus cœlestibus. Præterea, neque cœli mouerentur, quia motus, qui accidens est, debet subiectari in mobili. Et de lumine patet, quia hæc corpora inferiora de se non sunt lucida: participant ergo lucem à cœlo.

Quare maior est difficultas de sono, vtrū cœli suo motu efficiant sonum, fuit enim, vt D. Thom. ibi citat, sententia Pythagoræ afferentis, cœlum suo motu sonum efficere, illumque à nobis non audiri, vel quia hebetem habemus auditum, vel quia iam illi assueti sumus: hanc tamē sententiā rejicit Arist. 2. cœli, cap. 9. dicens, quod si cœlum sonum faceret, non solū deberet à nobis audiri, sed

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

sed nostrū corrumpet̄ sensum, quia corpora, quæ illum causant, magna sunt, & velociter mota, vnde non possent nos fugere, quantumvis essemus assueti, si attente audiremus. Quæ autē ratione ex cōtactu corporū cœlestiū nō causet̄ sonus, sicut causat̄ ex cōtactu aliorū corporū subluuariū, dicam 2. de anima, c. 8.

De alijs verò qualitatibus dicendum est, primas qualitates corruptibiles, vt calorem, frigus, &c. non esse in cœlo, quia illæ solū insunt corporibus corruptibilibus, non cœlo, & propter eandē rationem non sunt qualitates secundæ, quæ ex harum cōmixtione resultant, vt sunt omnes colores, odores, &c. quod si nobis apparet color aliquis in cœlo, in primis quando adsunt nubes, ille color apparens solū est in nube, que ex diuersa receptione luminis secundum maiorē, vel minorem opacitatē causat̄ illam colorum diuersitatem; si verò non adsint, solū videmus vel lumē ipsius cœli, vel lumen in aeris regione ad aliquā distantiā reflectēs. Similiter qualitates gustabiles, quia ex primis resultant, non insunt cœlo: vnde

in cœlo solū ex qualitatibus inest lux, quia per accessus, & recessus Solis, dies, & nox contingit, ac per cōsequens etiā diaphaneitas, quia lux est actus diaphani. Ex alijs verò accidentibus est in cœlo numerus, quantitas cōtinua, motus, & figura circularis, quia hæc est apta ad cōtinentiam corporū, qualiter cœlum continet, & ita cœlū empyreum est secundum superficiem concavam circulari; secundum conuexā verò quidam dicunt esse circulare etiā, quidam verò quadratum, secundum illud Apoc. 2. *Ciuitas in quadrō posita est.* Cuius rei exacta disputatio ad alium pertinet locum.

Quæst. II. Vtrum cœlum sit ingenerabile, & incorruptibile.

Primò certū esse debet in hac quæstione, cœlum ab extrinseco esse corruptibile, quia cum in suo esse dependeat à Deo, potest à Deo annihilari, sicut certum est, ab ipso fuisse creatum: vnde solū est quæstio, vtrum sit ab extrinseco generabile, vel corruptibile, partem enim affirmatiuam tenuit Plato, omnesque Philosophi ante Arist.

rilt. quia ponebant, cœlū esse de natura elementalī, vnde sicut ipsa elementa corruptibilia sunt, ita cœlum. Eandē sententiam sequitur Auicenna; imō ex Doctoribus sacris illam tenet Hieronymus homil. ad populum Antiochenum: citatur pro eadem sententiā Basilius, Eusebius, Theodoretus, Ambrosius, imō ex recentioribus Scotus, Magister sententiarū, Catherinus, & alij plures. Et videt̄ posse sic p̄bri, quia cœlum natura sua est quātū: ergo natura sua diuisibile: ergo corruptibile.

Secundō, quia virtus finita est finita: ergo virtus cœli ad durandum debet esse finita: ergo tandem cœlum natura sua est corrumendum.

Præterea circa rationem Arist. est argumētum, quia corruptio potius fit secundū qualitates alteratiuas, quā secundū motiuas, ex eo autem, quod motui cœli nihil sit cōtrariū, solū sequit̄, nō habere cōtrariū secundū qualitates motiuas, nō verō secundū alteratiuas penes quas fit corruptio: ergo illa ratio est insufficientis.

Secundō, quia ex ea sequitur, cœlum esse corruptibile, quia motui cœli ab Oriente in Occidens contrariatur mo-

tus planetarum ab Occidentē in Oriens: ergo. Imō & in sacra scriptura videtur significari, cœlos esse corruptibiles, vt Matth. 21. *Cœlum, & terra transibunt*, Pslam. 101. *Opera manū tuarum sunt cœli, ipsi peribunt*, &c. & 2. Petri 3. dicitur, cœlos reseruos esse igni in diē iudicij, & magno impetu fore transituros: ergo cremabūt ab igne.

His tamē nō obstantibus, cōtraria sententiā Arist. nobis tenenda est, scilicet, cœlū natura sua esse incorruptibile; id est, quod ex se nō habeat principium aliquod corruptibilitatis, sed solū ab extrinseco. Si militer ingenerabile, id est, quod non possit fieri per veram generationem, sed per creationem: ita tenent cum Arist. Auerroes, Simplicius, S. Thomas 2. cœli lectio. 10. & 1. p. q. 66. ar. 2. & alibi sæpè Denique est inter recētiōres cōmunis sententiā, & videtur significari in scriptura Pslam. 148. *Statuit ea in æternum*.

Et probatur ratione, quia si cœlum est corruptibile, habet ergo qualitates cōtrarias, in quib⁹ communicat cū his inferioribus, atque adeo hæc inferiora possent cœlū corrumpere, quod est absurdū.

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

Secundò, quia inter spiri-
tualia datur vnicum primum
producens, scilicet Deus, qui
Angelos produxit, quod ta-
men producens est impro-
ducibile: ergo inter agentia cor-
porea debet dari vnũ primũ
generans, & corrumpens in-
generabile, & incorrupti-
bile.

Tertio, quia non est du-
bium, quin Deus possit face-
re corpus incorruptibile: si
autem potest, credendũ est,
quòd sicut inter entia spiri-
tualia sunt quædam produ-
cibilia, vt Angeli, & quædã
improducibilia, vt Deus, ita
inter corpora quædam de-
bent esse corruptibilia, vt e-
lementa, quædam verò mi-
nimè, vt cæli.

Tãdem arguit optimè A-
rist. in hoc cap. quia tot secu-
lis præteritis nunquam vidi-
mus, vel audiuimus, partem
aliquam cæli corruptã fuisse:
si autem corruptibile es-
set, sine dubio luna igni pro-
xima, & plures habuisset
mutationes, & corruptio-
nes secundum plures eius par-
tes, quas tamen ex nullo ca-
pite experimur.

Vnde ad primam rationẽ
oppositæ sententiæ respon-
detur, cælum esse diuisibile

in plures partes, non quòd
possint separatæ existere, sed
per assignationem, quia scilicet
verum est dicere, partẽ
Orientalem distinctam esse
ab Occidentali: & hic mo-
dus diuisionis nõ arguit cor-
ruptibilitatem.

Ad secundam responde-
tur, quòd ad durandum infi-
nitè non requiritur virtus in
finita, sed sufficit finita, non
habens principium corrup-
tionis, sicut calor finitus ig-
nis potest infinita ligna cale-
facere, si illi applicentur.

Ad tertiam rationem Arist.
optimam esse, quia maior il-
la propositio, scilicet, Vnũ-
quodque corrumpitur à suo
contrario, debet intelligi nõ
secundum substantiam, quia
substantiæ nihil est contrariũ,
sed secundum qualitates, ita
vt sit sensus: Omne quod cor-
rumpitur, habet contrarium
ratione qualitatum, quia sci-
licet qualitibus conserua-
tius illius rei sunt qualitates
contrariæ: quauis autem A-
rist. ex eo quòd motui cæli
nihil sit contrarium, probet,
immediatè non esse contra-
rietatem in qualitibus mo-
tuis, tamẽ etiam probat, nõ
habere aliquam qualitatem
corruptibilem, quia semper
quod

quod motui alicuius mobilis est motus contrarius, est verū dicere, illud mobile habere aliquā qualitatem contrariam suis qualitatibus conseruatiuis, vt patet, discurrendo per elementa, & omnia mixta.

Sed obijcies: Aer habet motus contrarios, quia mouetur à terra ad suum locum, & à concavo Lunæ ad eundem, qui sunt motus contrarij, & tamen non habet qualitates motiuas contrarias: ergo ex motibus contrarijs non infertur contrarietas in qualitatibus motiuis. Respondetur, quod quando tales motus contrarij naturales sunt ad diuersa loca, bene inferuntur, vt patet de igne, & terra; Arist. autem solum intendit, quod quotiescunque motui alicuius mobilis est aliquis motus contrarius, debet habere aliud contrarium, secundum qualitates alteratiuas: & hoc verum est discurrendo per singula; & ita cum motui cæli nihil sit contrarium, optime probat, non habere contrarium ratione qualitatū alteratiuarum.

Ad quartam respondetur, motum planetarum ab Occidenti in Oriens non esse contrarium motui cæli ab Oriēti

in Occidens, quia motus cæli fit per æquinoctialem super polos mundi, motus vero planetarum per Zodiacum.

Ad loca vero Scripturæ referretur, ex illis solum colligitur cælum posse corrumpi, non tamē ab intrinseco, præsertim quod sæpè nomine cæli in sacra Scriptura intelligitur aer, qualiter plures sancti Patres explicant illud, *Et aqua, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini*, de aqua pluuiali existente in media regione aeris.

Quest. III. Vtrum cælum sit corpus constans materia, & forma.

A Verroes 1. cæli tex. 5. 2. ad excellentem substantiam purauit esse cælum, vt illud minimè haberet materiam, quæ postea secutus est Scotus in 2. d. 12. q. 1. Gabr. d. 12. & alij plures, imò verò videtur esse sententia Arist. qui quarto Met. c. 3. ait, res æternas non esse compositas, secus, inquit, si materiam haberent, quæ est causa, vt res esse, & non esse possint, & ita 2. Met. text. 30. probat intelligentias esse sempiternas, quia carent materia: si ergo

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

cælum materia cõstaret, sem-
piternum, & incorruptibile
non esset: & lib. de longitu-
dine, & breuitate vitæ, dicit
impossibile esse, quod ha-
bēs materiam habeat aliquid
contrarium, sed corruptibile
fit à contrario: esset ergo cœ-
lum corruptibile.

Sed rationibus probatur,
quia materia est principium
corruptibilitatis, sed cælum
non est corruptibile: ergo.

Secundò, quia cùm cælum
sit corpus perfectius corpo-
ribus inferioribus, debet ma-
gis ad substantias spiritua-
les accedere; sed substantiæ
inferiores sũt cõpositæ ex ma-
teria, & forma: ergo cælũ hæc
compositione carere debet.

Tertiò, quia si cælum ha-
bet materiam, ergo illa quã-
do recipit formam, trans-
mutata fuit de non esse for-
mæ, ad esse illius formæ, &
ita iam ex se potest esse cum
forma, & sine illa, atq; aded
erit principium corruptionis,
quia potest esse cum non es-
se formæ.

Quartò, quia si cælum ha-
bet compositionem cum ma-
teria, & forma, cùm forma sit
principium agendi, iam in se
haberet principium actiuum
sui motus, vnde non indige-

ret intelligentia motiua.

Vltimò, quia trãsmutatio
substantialis facit nos cog-
noscere materiam esse, vt do-
cet Arist. 1. Physic. sed in cœ-
lo non est trãsmutatio sub-
stantialis, quia est incorrupti-
bile: ergo neque materia.

His tamen non obstanti-
bus, opposita sententia com-
munis est, quam sequitur Pla-
to in Timæo, & Arist. 1. cœli
c. 9. dicens, formam cœli reci-
pi in materia: & 2. de gener.
tex. 11. vbi docet, principia
componetia æqualia esse in
æternis, & incorruptibilib;
sed talia principia secundũ ip-
sum 1. Physic. sunt materia
& forma: ergo cœli constans
materia, & forma.

Et ratione probatur, quia
cælum vel est materia, vel
forma, vel compositum ex v-
troque; sed cælum nõ est ma-
teria sola, quia hæc nec est
per se loco mobilis, neq; po-
test sine forma, saltem de po-
tentia Dei ordinaria dari: ne-
que forma sola, quia hæc etiã
non est per se mobilis, vt est
cælũ: ergo est cõpositum ex
materia, & forma. Præterea,
quia si esset solũ materia,
vel forma, ergo esset natu-
ra sua imperfectum: vnde
non esset causa efficiens per-

fectorum huius vniuersi.

Sed vt rationes oppositæ diluantur, aduertendum est, potētiam materiæ primæ esse duplicem, quædam est passiva solū, quæ scilicet solū habet pati, recipiendo suam formam: alia est potentia cōtradictionis, quæ scilicet potest modò cū hac forma, modo sine illa esse: & hæc potētia solū inest materiæ rerū generabilium, & corruptibilium, non verò materiæ cœli, quam sequenti quæstione ostendam esse diuersæ rationis à materiæ horum inferiorum

Secundò aduertendum est, quòd potentia contradictionis, scilicet, quæ ordinatur ad esse, & non esse formæ, non eodem modo ordinatur ad esse, & ad non esse: sed ad esse ordinatur per se primò, ad non esse verò per accidens. Ratio est, quia omnis potentia per se habet respicere actum, vel quem faciat, si actiua sit, vel quem recipiat, si sit passiuæ: ergo cū nō esse, sit actus, sed potius negatio actus, potentia contradictionis materiæ primæ per se primò non est ad nō esse huius, vel illius formæ, sed per accidens, quia in quantum per se ordinatur ad esse formæ,

cum quo necessariò coniungitur, non esse alterius, per accidens respicit non esse huius, vel illius formæ.

Quo supposito respondeatur ad Arist. autoritates, ipsum loqui de materiæ, quæ est potētia cōtradictionis; nō verò de materiæ secūdo modo, scilicet quæ solū est passiuæ.

Ad primam rationem Arist. non omnem materiæ esse principium corruptibilitatis, sed solū illā, quæ nō respicit vnicam determinatā formam, vt actum adæquatū, sed hæc, vel illam, cū possit ad hanc, vel illā formā contrahi, est principium corruptionis prioris formæ: materia autem cœli (vt infra dicam) non est limitabilis ad plures formas, & ita cū nō habeat potentiā ad aliam formā, nō potest esse principium corruptibilitatis huius formæ, quia hoc prouenit ex eo, quod materia relinquat hanc formā, & cōiungatur cum alia.

Ad secūdā, quòd ex eo quod interentia fortiora cœlum sit perfectius, solū sequit, quod sit substantia perfectior, corporea tamē, & cōposita ex materiæ, & forma, sicut ex eo quod inter res spirituales anima sit imperfectior, non sequitur, animā rationalē esse corporeā.

Super I. lib. de cælo, & mundo,

Ad tertiam responderetur, quòd materia cæli in genere causæ materialis est prior forma, tamen quando illam recipit, non transmutatur, quia ad hoc requiritur, quod prius extitisset duratione aliqua, vt latius diximus in Physica.

Ad quartam responderetur, quòd quanuis cælum habeat formam, illa tamen non est principium actiuum motus, quia principium intrinsecū actiuum debet esse ad intrinsecū bonū: vnde quia cælum nō mouetur propter propriū bonū, sed propter aliorū bonū, non habet principium intrinsecū actiuum, habet tamē passiuū, quia hoc solū dicit inclinationem, vt moueat ab alio, ad quod nō est necessariū esse, ppter bonū propriū.

Ad vltimam, verum esse, ex transmutatione formarū colligi, esse materiam primā, non tamen valet è contrā, quod vbi est materia prima, est transmutatio, sicut bene valet: Respirat: ergo est animal, non tamen, Est animal: ergo respirat, vt patet de piscibus, quia est argumentum à causa remota, in quo licet affirmatio sit causa affirmationis, non tamen negatio est causa negationis.

Quest. IIII. Vtrum materia cæli sit eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

Dico breuiter: Materia cæli, & materia horum inferiorum, non sunt eiusdem rationis. Ita D. Thom. 1. p. q. 66. ar. 2. & ibidem Caietan. Durand. in 2. dist. 12. q. 1. & est ferè communis opinio deducta clarè ex Arist. præfertim. 1. de generat. c. 3. vbi ait, cælum non posse pati ab his inferioribus, quia nō comunicat cum illis in materia; & quidem si loquamur de conuenientia generica, scilicet in ratione potētie passiuæ, non est dubium, quin conueniat materia cæli cum materia horum inferiorum, vtraque enim habet potentiam passiuam respectu formæ substantialis, vnde solū est quæstio de conuenientia specifica.

Quòd autem hoc modo sint diuersæ rationis primò à priori, quia omnis potentia habet distingui per actū suū adæquatū, sed actus adæquatus materiæ primæ, quæ est quædam potentia, est diuersæ rationis in cælo, & in his inferioribus: ergo. Probatur

minor, quia actus adæquatus materiæ horum inferiorum non est hæc forma determinata, aliàs non posset habere aliam, sed hæc, vel illa; at verò actus adæquatus materiæ cæli solùm est forma cæli. Et probatur, quia si materia cæli haberet potentiam ad alias formas inferiores, sequitur cælum esse corruptibile, quia habet materiã, quæ potest cum alijs formis, ad quas dicit potentiã, & appetitum, cõiungi: unde proveniret corruptio cæli, quia duæ formæ non sunt cõpossibiles in eadem materiã.

Ad hoc argumentum, quia difficile est, variè solent adhiberi solutiones, quia Scot. in 2. d. 14. q. 1. contrariã amplectens sententiã, asserit, cælum non corrumpi naturaliter, eo quòd licèt sua materia sit eiusdem rationis cù materia horum inferiorum, & principium, quantum est ex se, corruptibilitatis: non tamen est aliquod agens naturale, inducens oppositam formam.

Hæc tamen solutio falsa est, quia cùm ignis sit contiguus orbi lunari, iam datur agens naturale, & non parum actuum applicatum illi

materiæ, unde, si talis materia esset capax recipiendi formam ignis per continuã eius actionem, saltè secundũ partes aliquas cælum transmutatum esset in ignem, atque adeò esset corruptibile: ergo signum est, materiã lunæ esse incapacem formæ ignis, & ita distingui specie ab illa.

Quare alij respondent, quòd licèt tales materiæ sint eiusdem rationis, & materia cæli habeat de se potentiam ad alias formas, est tamen cælum incorruptibile, quia forma illius informat inseparabiliter, & ita nequit contingere corruptio, quia satiatur (vt alij loquuntur) totum appetitum materiæ. Sed etiam hæc solutio est falsa, quia informare inseparabiliter, vel satiare appetitum materiæ, nõ provenit ex perfectione formæ, quia anima rationalis est multò perfectior forma cæli, nõ tamen informat inseparabiliter.

Nec valet, si rursus respondeas, esse diversam rationem, quia anima rationalis nõ continet virtute alias formas, sicut forma cæli, ratione cuius continentis, quia scilicet in se continet alias formas,

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

faciat appetitū materiæ, & in
formam inseparabiliter. Quia
cōtra est in primis, quod for
ma cœli non continet virtu
te, neque alio quouis modo
animam rationalem, quia eū
sit spiritalis, nullo modo
producitur ab ipsa: ergo sal
tem non tolleretur inclinatio
nem ad illam.

Secundò, quia continere
alias formas virtualiter, vel
eminenter, non tollit poten
tiam, & inclinationem ad ta
les formas, quia etiam si
anima rationalis cōtineat ve
getatiuam, & sensitiuam emi
nenter (vt plures volūt) ad
huc tamen est in materia pri
ma potentia, & inclinatio ad
tales formas: cuius ratio à
priori est, quia materia nō so
lūm habet potentiam ad ha
bēdas tales formas, secundū
quod eminēter continentur
in alia tertia, sed etiam secun
dum se, & formaliter: ergo
quanuis contineret alias om
nes eminenter, adhuc habe
ret potentiam, & priuationē
ad illas formaliter sumptas:
ergo tota ratio informan
di inseparabiliter debet sumi
ex impotentia materiæ cœli
ad alias formas, ita quod so
lūm recipiat formam cœli,
vt actum ad æquarum.

Nec valet quod alij dicūt;
Ideò informare formā cœli
materiam suam inseparabili
ter, quia habet dispositiones
conseruatiuas carentes con
trarijs qualitibus, & ita cœ
lum esse incorruptibile, quia
non possunt expelli qualita
tes conseruatiuæ formæ cœ
li, cūm contrario careant, vt
sunt lumen, quātitas, diapha
neitas, & reliquæ, quas certū
est, non habere contrarium.

Hæc etiam solutio nō pla
cet, quia cœlum non habere
qualitates contrarias, nō pro
uenit solū à forma, quia mul
tò perfectior est anima ratio
nalis, quæ tamen expellitur
per contrarias qualitates, sed
prouenit à materia, quia sci
licet materia cœli nō potest
habere aliam formam, quia si
aliam formam habere pos
set, etiā posset suscipere dis
positiones ad illam: relinqui
tur ergo, cœlū esse incorrup
tibile ratione materiæ pro
pria, quia scilicet non habet
potentiam ad alias formas:
& ita non habet annexā pri
uationem aliarum formarū.

Secundò probatur conclu
sio posita, quia si materia cœ
li, & materia horū inferiorū
sunt eiusdē rationis, cōmuni
catur ergo corpora cœlestia
cum

cū sublunariis, hoc est, corporibus inferioribus in materia. Ex quo ulterius sequitur, inferiora hæc posse corrumpere cælum: unde ignis illi proximus magna vi illud destrueret.

Sed oppositæ sententiæ auctores, vt Egid. tra&. de materia, Scor. in 2. d. q. 14. Gabriel ibidem acriter impugnant hanc sententiã. Primò, quia Arist. 1. Physic. assignat principia rerū naturalia omnibus communia, sed alterū ex principijs est materia: ergo materia horum inferiorū est etiam communis cælo.

Secūdo, quia in genere causæ finalis tantū est vnica prima causa finalis omnium eiusdem rationis, scilicet Deus: & in genere causæ efficiētis vnicum primū efficiens solū: ergo in genere causæ materialis est vnica materia solū eiusdem rationis in omnibus.

Tertiò, quia inter purum actū, qui est Deus, & inter puram potentiã, quæ est materia prima, debet esse summa distantia; sed si materia cæli, & materia horū inferiorum sunt diuersæ rationis, nõ est summa distantia. Probant minor, quia si sint diuersæ rationis, cū species, vt dixit Arist.

sint sicut numeri, vna erit perfectior alia, & ita illa, quæ est imperfectior, scilicet materia horum inferiorū, magis distat à puro actu perfectissimo: ergo alia pura potentiã, quæ est materia cæli, non distaret infinitè. Paret cõsequentiã, quia non est maior distantia, quàm infinita.

Tandem vltimò, quia definitiõ materiae eodem modo conuenit materiae cæli, & horum inferiorum, cū vtraque sit primū subiectū, ex quo aliquid fit, cū in sit per se, & nõ secundū accidens: ergo sunt eiusdem rationis.

Confirmatur, quia quãtitas sequitur materiã; sed eadem est quantitas secundū speciẽ in cælo, & in his inferioribus: ergo eadem materia.

Tamen respõdetur ad primū, Arist. adducere principia communia nõ specie, sed genere.

Ad secundū, esse diuersam rationẽ de causis extrinsecis, vt de finali, & efficiēti, & de materiali, quæ est causa intrinseca, quia illæ nõ multiplicãntur ad multiplicatiõẽ cõpositõrum, quia vnum efficiens sufficit causare plura cõposita, & similiter idem finis, tamen nõ sufficit eadẽ materia ad

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

ad corruptibilia, & incorruptibilia, cum ab ipsis corruptibilibus sumatur principium corruptilitatis, secundum quod habet sibi annexam privationem aliarum formarum: secus vero in incorruptibilibus: neque sufficit eadem forma in specie, quia ab illa sumitur distinctio substantiarum, quæ fiunt, unde oportet esse plures materias, & formas diuersæ rationis, aliàs si argumentum aliquam haberet vim, probaret etiam, solum esse unicam numero materiam, & formam, sicut solum est unicum primum efficiens numero, & unicus finis ultimus: quod est ridiculum.

Ad tertium, utramque illam materiam infinite distare à Deo, plus tamen ea, quæ imperfectior est, sicut homo, & Angelus infinite distat à Deo, sed magis distat homo: de ratione enim infiniti non est, quod non sit vnum maius alio, ut 3. Physic. explicuimus.

Ad vltimum, definitionem illam materiæ genericam esse ad omnes materias, non specificam. Ad confirmationem responderetur, quod quantitas sequitur materiam, non secundum rationem specificam, sed

secundum rationem genericam, & ita cum sit eadem ratio generica materiæ, in illis non diuersificantur quantitates, sicut in omnibus animalibus sunt sensus eiusdem speciei, quamuis anima sensitiva non sit eiusdem speciei, quia sequuntur illam sub ratione generica naturæ sensitivæ est autem eadem ratio generica in omnibus.

Sed quæres, utrum uniuocè conueniant in ratione materiæ absolutæ? Respondetur, quod sic, scilicet in ratione potentiæ passivæ substantialis, quia quemadmodum formis substantialibus assignatur unica ratio uniuoca, licet incompleta, scilicet informare, & dare esse, ita etiam utrique materiæ assignari debet ratio uniuoca, licet differant aliàs secundum speciem. Et per hæc patet male Caiet. 1. p. q. 66. ar. 2. asseruisse materias orbium cælestium anagolice conuenire in ratione materiæ, quia quemadmodum forme illorum non conueniunt analogice in ratione formæ, sed uniuocè, quia informare formaliter, & æquè, primo inuenitur in omnibus, ita etiam recipere formam, & totum componere, uniuocè dicitur

dicatur de omnibus materijs
cælorum.

Sed obijcies: His quæ sunt
primò diuersa non potest as-
signari aliqua ratio commu-
nis vniuoca, vt rebus diuer-
forum prædicamentorum; sed
formæ substantiales sunt pri-
mò diuersæ, quia illa sunt pri-
mò diuersa, quæ se ipsis dif-
ferunt: formæ autem substan-
tiales se ipsis differunt, quia
distinctio fit per actus, & for-
mæ se ipsis sunt actus: ergo
illis non potest assignari ra-
tio communis vniuoca. Res-
pondetur, quòd licet sint
act⁹ respectu sui subiecti, nõ
tamen habent compositio-
nem ex potentia, & actu me-
taphysico, scilicet ex gene-
re, & differentia, qualiter in
accidentibus, licet sint qui-
dam actus, non tamen ex ge-
nere, & differentia inuenitur
compositio.

*Quæst. V. Vtrum corpora cœ-
lestia, & eorum materia
specie differant.*

Conclusio est affirmati-
ua, scilicet quòd corpo-
ra cœlestia, & eorum materia
specie differant: ita S. Thom.
1. p. quæst. 4. artic. 2. Ca-
pitan. quæst. 66. art. 2. versu-

culo 7. Denique est commu-
nis opinio: & probatur ratio
ne: in primis de materia, quia
si materia Lunæ, verbi gratia,
est eiusdem speciei cum ma-
teria Solis: habet ergo appe-
titum, & aptitudinem ad for-
mam Solis, atque adeò orbis
Lunæ esset corruptibilis.

Nec valet quòd respon-
det Petrus Martinez, contra-
rium existimans, negando
consequentiam, quia quæ-
libet forma cœli satiat ap-
petitum omnem: quia con-
trà est, quòd si dicit appeti-
tum ad aliam formam, quo-
modò potest satiare appeti-
tum ad illam? quia dicere,
hoc esse, quia alias continet
eminenter, nihil valet, quia
formæ cœlorum, vt statim
probabo, etiam differunt
specie, atque adeò vna est
imperfectior alia, ex quibus
imperfectior non potest con-
tinere eminenter perfectio-
nem, & ita iam habebit appe-
titum ad illam.

Secundò, quia vt superio-
ri quæstione dixi, materia
non solum habet appetitum
ad formas eminenter cõten-
tas in alia tertia, sed secun-
dum se, & formaliter sump-
tas, vt patet de materia ho-
minis, quæ habet appetitum

Super 1. lib. de celo, & mundo.

ad animam sensitivam, & vegetativam quamlibet, licet secundum plures contineatur eminenter in anima rationali. Denique omnes solutiones, quæ huic argumento accommodari possunt, superiori quæst. in simili sunt factis efficaciter impugnatae.

Secundò probatur conclusio, quia si materia cælorum est eiusdem rationis, communicarent ergo cæli in materia: unde ad invicem possent transmutari, atque adeò corrumpi.

Sed oppositam sententiã tenet Durandus in 2. dist. 14. quæst. 1. Soncinas 2. Metaph. quæst. 10. Petr. Martinez hoc cap. ad quam probandam sic arguit. Primò, quia formæ in corruptibili, ut animæ rationali, & corruptibili, ut aliæ formæ cuilibet horum inferiorum, datur vna materia eiusdem rationis: ergo multò melius formis incorruptibilibus cælorum. Respondetur esse diuersam rationem, quia forma incorruptibilis, scilicet anima rationalis, non est actus adæquatus suæ materiae, at verò formæ cælorum sunt actus adæquati, & sic materiae illorum differunt specie.

Secundò arguit, quia ideò colligimus, materias omnes

horum inferiorum esse eiusdem rationis, quia in forma antur separabiliter: sed omnes materiae orbium cælestium informantur eodem modo, scilicet inseparabiliter: ergo sunt eiusdem rationis. Respondetur, non solum colligi ex hoc, sed quia materia horum inferiorum respicit tantum actum adæquatũ hanc, vel illã formã; at verò materiae cælorum respiciunt tantum actus adæquatos diuersas formas, & sic specie differunt.

Tertiò arguit: Ea, quæ transmutantur, ut hæc inferiora, habent materiam eiusdem rationis: ergo etiam ea, quæ non transmutantur. Respondetur ex hoc potius colligi oppositum, quia ea, quæ transmutantur, ideò habent materiam eiusdem rationis, quia materia vnus potest recipere formam alterius: ergo cum cæli transmutari non possint, quælibet forma est actus adæquatus suæ materiae, atque adeò sunt diuersæ rationis.

Secundum dubium in hac quæstione est, utrũ orbis cælestes specie differant. Partem negativã tenet Albert. 2. cæli, commentario. 5. ibidem Petrus Martinez, Durand. in 2. dist.

12. q. 1. Probant autem suam sententiam ex Arist. hoc capite, dicente, præter quatuor elementa dari quintum corpus, per quod videtur esse vnum in specie.

Secundo, quia si specie differrent, deberent habere motus differentes, quia cuiuslibet corpori simplici deberet competere suus motus simplex; sed motus orbium non differunt specie, præsertim illi, qui mouentur ab Orienti in Occidens: ergo.

Tertio, quia quæ habent formam in materia, multiplicantur in individuo, vt Arist. docet capite 9. sequenti; sed cælum (vt vidimus) habet formam in materia: ergo multiplicatur numero: ergo sunt orbis cælestes numero differentes.

Opposita sententia nobis tenenda est cum S. Thoma 1. p. q. 47. Caiet. q. 66. artic. 2. quam etiam tenet Berossius 2. 7. Cuius ratio est, quia multiplicatio individualis tantum est in rebus corruptibilibus, in quibus cum nullum sit incorruptibile, oportet esse plura; sed cæli sunt incorruptibiles: ergo non plures numero, sed specie.

Secundo, quia ex diuersis accidentibus proprijs colligimus diuersitatem substantialem; constat autem, quodlibet astrum cæli habere diuersam virtutem influendi, & prædominandi in hæc inferiora: ergo.

Vnde ad primum ex Arist. respondetur, ibi solum numerari, quod sit aliud corpus ab elementis: quod tamen illud sit vnum, vel multiplex, ibi non definiuit.

Ad secundum respondetur, orbis omnes habere diuersos motus, saltem in ratione naturali distinctos, quia quilibet postulat suum determinatum motum per determinatam viam; nec aliquid aliud intendit Arist.

Ad tertium, quod ea quæ habent formam in materia, multiplicantur numero, quando talis materia habet annexam priuationem aliarum formarum, tunc enim, quæ talè habent, possunt numero multiplicari, de numero autem orbium cælestium latè disputabitur infra, modò tantum partes substantiales cæli consideremus. Ethæc de hac questione.

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

Caput IIII.

Postquam Aristoteles in capite precedenti probauit, cælum esse ingenerabile, & incorruptibile, ex eo quoddam motui eius nihil sit contrarium, iam hoc capite ostendit, motui cæli, nullum esse contrarium: & quia motui circulari cæli solum potest intelligi contrariari vel motum rectum, vel semicircularem, tandem per motum circularē, probat de omnibus, quod non contrarietur motui cæli.

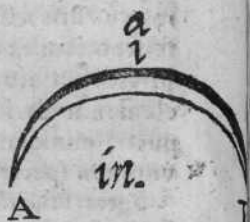
Probat in primis, motum rectum non contrariari motui circulari cæli, quia motus rectus habet suum proprium contrarium, ut motus sursum, & deorsum: ergo si etiam illi contrarietur motus circularis cæli, iam vni multa contrariarentur. Sed quia posset aliquis dicere, quod motus circularis, qui fit per lineam concavam cæli, contrarietur motui circulari, facto per lineam conuexam. Respondet Aristoteles, quod concavum, & conuexum non opponuntur contrariè, sed relativiè, dicitur enim vnū in fine ad aliud.

Deinde probat inter motus semicirculares nullam esse contrarietatem, quia possumus imaginari, inter huius-

modi motus triplicem contrarietatem. Prima, quia motus semicircularis factus ab A. in B. contrariatur alteri motui circulari facto per lineam superiorem ab eodem in idem punctum, scilicet ab A. in B. ut patet in ista figura.

Secunda contrarietas est, quod motus semicircularis, qui incipit ab A. in B. contrarietur alteri motui semicirculari, incipienti è contra à B. in A. ut patet in secunda figura.

Tandem tertio, quod motus semicircularis ab A. in B. per semicirculum supremum contrarietur alteri motui semicirculari, facto per semicirculum

in.

inferiorum à B. in A. vt patet in tertia figura, probatq; hos omnes motus non contrariari inter se. De primo, quia si motui ab A. in B. contrariatur alius motus factus per semicirculum inferiorem ab eadem A. in B. cū possint ab illa A. in B. fieri infiniti motus per magis superiores lineas semicirculares: ergo iam vni multa contrariarentur.

Probat deinde, quòd motus factus in secunda figura ab A. in B. non contrarietur alteri motui facto per eandem lineam à B. in A. quia si hi duo sunt motus cōtrarij, maximè quia termini sunt contrarij; sed non sunt contrarij, prout distāt, per illam lineam semicircularem, sed per lineam rectam, quia omnis mensura debet esse certa, determinata, & minima: lineæ verò curvæ, quæ possunt protrahi ab A. in B. infinite, & non determinatæ quantitatis sunt, solùm cōtrarietas talium terminorum potest mensurari per lineam rectā, quæ est mensura determinata, & certa: ergo cū de ratione cōtrarietatis sit, quòd sit maxima distantia, & non sit maxima distantia inter il-

los terminos per lineam semicircularem, quia dari potest alia linea maior, & maior, necessariò dicendum est, illos motus semicirculares non contrariari.

Probat deinde, motum semicircularem factum ab A. in B. in tertia figura per superiorem semicircularem nō contrariari alteri motui semicirculari à B. in A. per semicirculum inferiorem, quia si contrariaretur, maximè, quia termini essent contrarij: sed contrarietas illorum non sumitur per lineam semicircularem, quia secundū illam non est maxima distantia, cū possit intra eosdem terminos maior, & maior linea fieri, solū sumitur penes lineam rectam: ergo tales motus semicirculares nō cōtrariantur.

Secundò, & potissimè hoc idem probatur, quia illi motus semicirculares continuantur, & componunt vnicum totalem motum circulearem; contraria autem non possunt inter se continuari, neque componere vnum tertium: ergo nullo modo motus semicirculares possunt inter se habere contrarietatem.

Sed

Super I. lib. de celo, & mundo.

Sed quia posset aliquis dicere, motum integrum circularē factum ab A. vsque ad idem punctū per B. cōtrariari alteri motui circulari facto ab A. in idem punctum per D. probat hoc esse impossibile, quia motus cōtrarij debent habere terminos contrarios; cū autem vterque motus fiat ab eodem in idem punctum, & idē sibi ipsi non contrarietur, fit, q̄ tales motus non possint esse contrarij.

Sed objiciet aliquis: Sufficit illud punctum A. esse sibi ipsi cōtrariū secundum rationem, in quantum est principium, & finis: respondetur, hoc non sufficere ad contrarietatem, quia Deus est principium, & finis, non tamen sibi aliquo modo contrarius.

Secundò responder, quòd motus realiter contrarij requirunt terminos realiter cōtrarios; contrarietas autem realis requirit realem distinctionem, qualis non est inter idem, & se ipsum.

Secundò probat hoc idem Aristoteles, quia fingamus

duo mobilia moueri illis motibus, vel mouentur per eādem regionem, vel per diuersam; si mouētur per eādē, in primis, alterum est superfluum, nihil autem est in natura superfluum, imò cū tendant ab eodem in idem punctum, non habent terminos contrarios, atque adeò nec ipsi contrariātur, si verò fiant per diuersam regionem, cū debeat vtrumque attingere omnia puncta illius circuli, & omnes differentias positionis, obuiabunt se: tūc, vel sunt æquales, & tunc neutrum mouebitur, quia neutrum impellit alterum, & sic vtrumque mobile erit frustrā, cū non possit habere suum motum naturalem, quem supponimus habere: si verò vnū sit fortius aliò, impellet aliud, & illud detinebit à suo motu, & sic iā hīc erit frustrā, cū suum motum naturalem nequeat attingere: ergo impossibile est, esse motū aliquem naturalem alicuius corporis cōtrarium motui cœli.

Circa literam.

Videtur, quòd motui cœli sit aliquid contrarium; quies enim opponitur motui.

Tui. Secundò, contra rationē Arist. est argumentum, quòd si de ratione motus contrarij est, quòd fiat per maximam distantiam, sequitur, quòd motus ab albo in nigrum per medios colores, non sit motus, quia fit per medios colores, qui non maximè distant ab albo, eùm magis distet nigrum.

Tertio, quia motui ab Orienti in Occidens contrariatur motus ab Occidenti in Oriens. Respondetur ad primum, Arist. loqui de contrarietate positiua, nō de oppositione priuatiua.

Ad secundum, non esse vnum motum ab albo in nigrum per medios colores, sed duplicem, quia alius est motus ab albo in fuscum, & alius à fusco in nigrum. Aristot. autem loquitur de vno motu simplici.

Ad tertiū satis patet ex doctrina Arist. in hoc cap. quòd tales motus non sunt contrarij, eo quòd termini non sunt contrarij penes lineas circulares, sed per rectas, in quibus est maxima distantia.

Sed obijcies: Motus propriè dictus fit inter terminos contrarios: ergo motus circu-

laris ab eodem in idē p̄tū, est inter terminos cōtrarios, quod negat Arist. Respondetur, nomine contrarietatis debere intelligi incompossibilitatem, qualiter in illo motu inuenitur incōpossibilitas in illo termino, sub ratione principij, & finis, in quantum idem punctū secundum quod initiat, non terminat.

Dices vltimò: Sicut corpora mota in eodē circulo motibus oppositis obuiarēt se, ita mota in linea recta: esset ergo alterum illorū frustrā: quod est incōueniens. Respondetur Arist. concludere, quòd si sint æqualis virtutis, corpus fortius destrueret aliud, hoc autem est incōueniens in corporib⁹, quæ mouētur circulariter natura sua, vt cœlum, quia est incorruptibile; at verò si daremus duo corpora inferiora moueri per eandem numero lineam, nō est incōueniens, quòd vnum corrumpere aliud, quia corruptibilia sunt, præsertim, quòd non est opus moueri per eandem lineam rectam, & sic non se obuiabunt, Aristot. verò loquitur ibi de corporibus motis per eundem colorem.

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

Vltimò aduertendum est
circa id quod docet Aristo-
tel. quòd concauum, & con-
uexum sunt relata, quia po-
test dari conuexum sine con-
cauo, vt patet in globo so-
lido. Respondetur, superfi-
ciem vltimam globi solidi

non esse formaliter conue-
xam, prout conuexum dicit
relationem ad cõcauum; sed
est conuexa quasi materiali-
ter, quia secundum illam
potius tale corpus am-
bitur, quàm
ambiat.

Capus

Caput. V.

Postquam Arist. capitibus precedentibus egit de numero, & qualitate corporum uniuersis, agit iam de quantitate horum corporum: in hoc uero cap. 5. & 7. ostendit nullum corpus infinitum esse in hoc uniuerso: præcipue tamen in hoc capite probat de corporibus celestibus, nullum ex illis infinitum esse in magnitudine. Fuit enim, ut Arist. refert, quorundam antiquorum opinio, quod in hoc uniuerso sit corpus aliquod infinitum. Probat tamen sex rationibus nullum esse corpus infinitum in magnitudine: quia vel illud esset mixtum, vel simplex: si mixtum, cum ex simplicibus componatur, si ipsa simplicia finita sunt, etiam mixtum ipsum finitum erit. Quod uero corpora simplicia finita sint, probat: & de celestibus in hoc cap. quia si aliquod corpus celeste esset infinitum in magnitudine, non posset moueri circulariter. Patet, quia, ut circulariter moueatur, debet pertransire spatium interceptum inter duas lineas deductas à centro, ut patet in prima figura: sed illud spatium est infinitum: ergo non potest pertransiri. Probat minor, quia quanto linea

magis protrahuntur à centro, magis distant, sed illæ protrahuntur infinite: ergo infinite distat: quia si finite protrahuntur, iam erit ultimum in illo corpore, atque adeo erit finitum: illa ergo distantia infinita non potest pertransiri: ergo.

Secundo id probat supponendo prius, quod si à tempore finito abstuleris tempus finitum, quod remanet, finitum est, aliàs si est infinitum, iam hæc pars erit maior suo toto, quod est impossibile.

Secundo supponit, quod spatium, tempus, & motus, proportionantur, quantum ad finitum, vel infinitum, ita quod si spatium fuerit finitum, tempus, & motus erunt finita. Hoc supposito.

Arguit sic: si ngamus in tali corpore circulari, quod circulariter mouetur lineam unam ductam à centro usque, ad circumferentiam, quæ moueatur, scilicet cum ipso corpore circulari, & fingamus aliam lineam ductam ab una circumferentia ad aliam quiescentem tamen, & deductam prope centrum, ut patet in secunda figura. Tunc sic: ut illud corpus moueatur, linea ducta à

Super. I. lib. de celo, & mundo.

centro ad circumferentiã, debet pertransire totã aliã lineã prope centrũ ductam ab vna circũferentiã ad aliã, talis verò lineã ne cessatio est infinita, quia pertransit totũ corpus circulare, quod supponimus esse infinitum; lineã verò infinitã pertransiri non potest: ergo illud corpus non potest moueri.

Etã per centrũ, vt patet; in quarta figura, & ponamus aliã extra centrũ, scindentem illam ad angulos rectos, & ab vna circumferentiã ad aliã. Et ponamus aliã, ductã à cẽtro ad circumferentiã. Tunc sic: vt illud

corpus infinitum moueatur, debet pertransire & totã lineã. E. F. ductã extra centrũ ab vna circumferentiã ad aliã, quã infinitã erit, quia est à circumferentiã ad circumferentiã corporis infiniti, & debet etiã pertransire totã lineã infinitã. A. B. ductã per centrũ, quẽ etiã infinitã: sed pertransiri infinitum est impossibile: ergo cũ videamus cœlum moueri tempore finito, necessariò debet esse corpus finitum.

Probat vltimò, quia vt supra dicit, tempus, motus, & mobile, proportionatur, quãtũ ad infinitum; sed cœlus, vt constat tempore finito mouetur: ergo spatium pertransactum, est infinitum, & etiã ipsum mobile: nullum ergo est corpus circulare infinitum.

Quinò probat, quia ponamus in circulo lineã, ab vna circumferentiã ad aliã ductã

(?)

Circa

Finita.
A — B
Infinita.
C — D

Tertiò probat; quia fingamus duas lineas rectas, alterã finitã; alterã infinitã, & infinitã moueatur, vt pertransseat finitã. Tunc sic: vt lineã totã infinitã pertransseat finitã, requiritur tempus infinitũ, quia debet pertransire illã, secundũ totũ infinitum spatium, quod in se continet; at videmus cœlũ moueri tempore finito viginti quatuor horarum: ergo est finitã.

Quartã rationẽ sumit ex figura ipsius cœli, quia corpus figuratũ debet habere finẽ, quia figura est quãtitas terminata: sed cœlum habet figurã circulare, cum circulariter moueatur: ergo est corpus finitum.

Circa litteram.

CRica hoc cap. pro Arist. est aduertendū. 3. Phys. ipsum egisse de infinito absoluto, an sit, & an sit possibile. hic agit de illo in ordine ad hoc vniuersum. Et in primis, dubiū est circa id, quod dicit Arist. quod si in vniuersum esset corpus infinitum, possent protrahi lineæ à cetro ad circumferētiā, quia in infinito, neq; est medium, neq; finis. Responderur Arist. rationem supponere experiētiā, qua constat, dari centrū Mundi: qua supposita, arguit, qd non detur corpus infinitum, non verò asserit ipse, quod corpus infinitum habeat mediū, scilicet centrum.

Secundò est dubium circa id, quod dicit, quod si detur infinitū aliquod corpus, illud esset primum, quia adhuc illud corpus esset creatura: ergo nō esset primū: hoc enim est Deus. Responderur, quod esset primū in genere quātitatis, sicut enim, quia Deus est infinitum in genere entis, est primum ens, ita hoc corpus, quia esset infinitū in genere quanti, esset primū quātitum, non quidem, quia aliqua quantitas causeret, sicut Deus: quantitas enim, non est prin-

cipium actiuū, aliās esset quantitas, quæ est potētia, sed quæ esset perfectius omnib⁹ alijs, atque adeo, ordine perfectionis prius.

Vltimò aduertendum est, vim illius rationis Arist. scilicet, quod si simplicia corpora finita sunt, etiam mixta erunt finita, secundum magnitudinem, quia forma mixti introducit in materia elementorum, quæ si finita est, necessariò quātitas illius mixti, debet esse finita, cum quantitas sequatur materiam.

Caput. VI.

PROBAT iam Aristot. in hoc capite de corporibus, quæ mouentur motu recto, nullum esse infinitum, id verò ostendit ex duplici capite, scilicet ex locis vniuersi: secundò ex grauitate, & leuitate illorum. Primò probat ex locis, & supponit primò locū sursum, & deorsum esse contraria. Probat, quia motus contrarij tendunt ad loca contraria: sed motus sursum, & deorsum sunt contrarij: ergo & ipsa loca.

Secundò supponit locum sursum, & deorsum esse finita: probat, quia quotiescunq;

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

Unum contrarium finitū est, alterum debet esse finitum. Sed medium, scilicet locus deorsum, finitum est, quia graua, quæ ad medium tendunt, vt ipse docuit cap. 2. non tendunt in infinitum: ergo etiam locus sursum finitus est.

His suppositis, sic arguit: locus sursum, & deorsum, sunt finita: ergo locata sunt finita. Patet cōsequētia, quia locus est æqualis locato: sed locata in his duobus locis, sunt extra elementa: ergo elementa extrema sunt finita. Quo supposito.

Probant idem de elementis medijs, quia si illa infinita sunt, non haberent aliqua corpora extrema, inter quæ contingerentur: sed sunt elementa extrema: ergo: quia si non sunt, inquit, talia elementa media finita: ergo motus per illa elementa nunquā perueniret ad extrema, nullum ergo ex elementis est infinitum.

Probat deinde hoc ex grauitate, & leuitate, quia si esset corpus aliquod infinitū, vel ergo illud haberet grauitatem finitam, vel infinitam. Probat modō, quod non possit habere finitam, quia sequeretur eandem debere esse

grauitatem corporis finiti, & infiniti: imō & finitum posset habere maiorem grauitatem, quā infinitum. Probatur, quia si grauitas corporis infiniti est finita: ponamus esse, vt octo, & grauitatem corporis finiti esse, vt quatuor, tunc sic, corpus finitum habet grauitatem, vt quatuor, crescat ergo in dupla proportione, habet ergo grauitatem, vt octo, atq; adeo tātam, ac corpus infinitū: & si crescat in tripla, habebit maiore: ergo maior erit grauitas corporis finiti, quā infiniti.

Et rursus, cum corpus illud finitū possit esse pars corporis infiniti, pars habebit maiorem grauitatem suo toto, quæ omnia sunt absurda.

Quod verò nō possit habere grauitatē infinitā, quod erit aliud membrū, probat, quia sequitur, quod moueatur, localiter, & non moueatur: quæ sunt implicatiua. Patet primū, quia illud corpus mouebitur, cū sit graue, & maxime graue; quia si aliud corpus minoris grauitatis mouet, quanto magis illud corpus habet maximā grauitatē? Quod verò non moueatur, Patet, quia quādiu corpus aliquod est graue, tāto velocius mouetur: ergo si grauius sit, velocius mouebitur.

bitur: ergo si habeat infinitam grauitatem, mouebitur in nō tempore, scilicet in instanti; sed repugnat, motum localem esse instantaneum: ergo tale corpus moueretur, & nō moueretur.

Et si dicas, dari minimum, quoddam tempus, in quo moueatur. Contrā arguit: sit illud tempus, V. g. vt duo. Tūc sic: mobile finitū mouetur tēpore finito, V. g. vt quatuor: ergo si adueniat eidem mobili grauitas dupla, mouebitur æque velociter, ac corpus infinite graue. Probat autem Aristotel. suum intentum rationibus communibus, ad quod supponit, omne corpus, vel esse finitum, vel infinitum. Præterea, vel constare partibus similaribus, vel dissimilaribus. Rursus, corpus infinitum dissimulare, vel tale est, quia constet partibus dissimilaribus, numero infinitis: vel est tale, quia habeat partes dissimilares, finitas numero, magnitudine verò infinitas.

Et probat his omnibus modis, non esse possibile. Primò, quod non possit esse infinitum dissimulare, quia habeat partes dissimilares infinitas numero. Probat sic, quia

tale corpus dissimulare, diceretur tale, quia constaret corporibus simplicibus infinitis: sed talia corpora non sunt infinita: ergo nec corpus dissimulare. Probat, quia corpora simplicia, debent habere proprios motus simplices: sed motus simplices sunt finiti, scilicet sursum, & deorsum, & etiam motus circularis: ergo non possunt esse corpora simplicia infinita, atque aded, nec dissimulare ex illis constans. Quod verò non possit esse corpus aliquod dissimulare infinitum, quia habeat partes dissimilares finitas numero, magnitudine verò infinitas, probat sic, quia si tales partes essent, haberent infinitam grauitatē: sed hoc repugnat, vt probatum est, ergo.

Secundò probatur, quia talia corpora deberent habere loca infinita, non finita, quia locus debet esse æqualis locato, & finitum non potest adæquari cum infinito. Quod verò sit impossibile habere loca infinita probat, quia si essent loca infinita, motus ab illo loco esset infinitus, quia descendere per motum localem ad locum infinitum non potest fieri, nisi per infinitum

Super I. lib. de cælo, & mundo.

motum, sed est impossibilis infinitus motus. Et probatur, quia ubi est impossibile motum esse, impossibile est moueri: Sicut, si impossibile est esse album, vel pedale, aut esse in Aegypto, impossibile est, fieri album, vel pedale, aut moueri ad Aegyptum: sed in motu infinito, est impossibile motum esse, quia motum esse, est finito motu; & implicat motum infinitum, esse finitum: ergo implicat, esse corpus dissimulare, quod habeat partes dissimilares, magnitudine infinitas.

Sed quia posset aliquis dicere cum Democrito, & Anaxagora, esse quidem in vniuerso infinitas partes, separatas tamen, & non unitas. Subiungit Arist. occurrēdo huic ratiōis obiectioni, hoc esse impossibile, quia si istæ partes separate sunt: possunt ergo coniungi, & fieri vnū, atq; adeo reddit eadē ratio, & difficultas.

Quod non possit esse corpus aliquod simile magnitudine infinitū, quod erat aliud membrum rationis factę. Probat in primis, quia illud deberet habere infinitam gravitatem, vel leuitatem, quod iam ostensum est, esse impossibile.

Secundo, quia vel moueretur circulariter, & hoc non, vt probauit, cap. 5. vel motu recto, & hoc non, quia per motum rectum deseritur vnus locus, & acquiritur alius, impossibile autē est, corpus infinitū deserere vnū locum, & alium acquirere: ergo relinquē impossibile esse in vniuerso corpus aliquod magnitudine infinitum, quod moueatur motu recto.

Circa literam.

Primo, dubium est circa id, quod docet Arist. locū sursum, & deorsum esse contraria, quia motus ad talia loca, scilicet sursum, & deorsum contrarij sunt. Quia contrā est, quod contrarietas motuum sumitur ex contrarietate terminorum ad quos: ergo potius motus sunt contrarij, quia loca sunt contraria, quā contrā. Præterea, quia locus est quantitas, quantitati autem nihil est contrarium.

Ad primum respondeatur, à priori benè colligi contrarietatem motuum ex contrarietate terminorum ad quos: à posteriori tamen contrarietas terminorum, probatur per contrarietatem motuum; neque

ne que hic est circulus, quia non est in eodem genere causæ, sicut probari potest à priori, hominem esse resibilem, quia est rationalis. Et rursus, quod est talis, quia est admirabilius.

Ad secundum, quod illa loca possunt considerari, vel secundum qualitates, quas in se continent, & sic habent contrarium, non ratione sui, sed qualitatum: si verò considerentur, secundum se, habent contrarietatem, id est distantiam.

Circa id, quod dicit Arist. quod in maiori magnitudine, debet esse maior grauitas, est argumentum, quia quantumuis ignis sit maior, & maior, semper habet calorem, ut octo: ergo quantumuis esset maius graue, non haberet maiorem grauitatem: imò è cōtrà potest contingere, quod corpus minus sit magis graue, quam corpus maius, ut parū plumbi grauius est magna stupa. Respondetur ad primū Arist. tantū voluisse, quod si sit maius corpus habeat maiorem grauitatem, non quidem, quo ad intensiōnem, ut probat ratio, sed quantum ad extensiōnem, sicut etiam est maior calor in igne maiori, quam in minori, quantum ad exten-

sionem: & sic optimè deinde inferitur, quod quemadmodum maior ignis citius calefacit, quam minor, cæteris paribus, quia ut diximus primo libr. de Generatione, maior multitudo materię, saltem iuuat ad citius operandum, & ita maior grauitas extensiuā, causabit maiorem, & velociorem motum.

Et sibiicias, quod materia, non est principium agēdi: ergo non potest causare velociorem motum. Respondetur materiam illam, non causare maiorem motum, sed potius illum causat maior grauitas existens in maiori materia.

Ad secundum respondetur verum esse, parū plumbi grauius esse magna stupa, sunt tamen corpora diuersæ rationis. Aristotel. autem loquitur, cæteris paribus, quod ubi est maius corpus, est maior grauitas, & hoc verum est, tam in plumbo, quam in stupa, qualiter etiam contingere potest, corpus minus velocius moueri magno corpore, ratione figuræ, quia scilicet habet acutiem, quæ melius scindat aerem, quod non habebit corpus maius, si sit figuræ obtuse.

Sed maius dubium est circa

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

Id quod dicit Aristot. quod si corpus aliquod haberet infinitam gravitatem, deberet moveri in non tempore, quia quanto gravius est, velocius mouetur, & si gravius velocius, & si infinite graue, deberet moveri in non tempore.

Contrâ hoc est argumentum, quia sequitur de facto, posse Deum mouere aliquod mobile in instanti. Probat, quia quanto agens est fortius, velocius mouebit aliquod mobile: ergo si fortius, citius mouebit: ergo si infinitæ virtutis, poterit mouere in instanti, consequens autem, ut optimè vidit Arist. est falsum: ergo ille modus argumentandi fallax est.

Secundò, quia non semper valet ab augmento causæ, ad augmentum effectus: sicut non valet, quanto minor est resistentia ex parte mediæ, tanto est velocior motus, & si minor, erit velocior: ergo si nulla erit resistentia, erit in instanti motus, consequens est nulla: ergo & ille modus argumentandi fallax est.

Tandem tertio, quia illud corpus habet intrinsecam repugnantiam, ut moueatur in non tempore, scilicet propriam extensionem partium:

ergo quantumuis causa efficiens cresceret in infinitum, adhuc illud corpus non posset moveri in instanti, quia est repugnantia ex parte effectus.

Respondetur ad primum, quod ut latius vidimus. 3. Physi. nullam inuoluit implicationem, quod Deus de potentia absoluta moueat mobile aliquod in instanti de loco ad locum, tamen ille motus, non erit proprie dictus, quia non esset successiuus, sed tantum esset quædam mutatio localis.

Ad secundum respondetur, quod medium nullam habere resistentiam, non est causa adæquata, quod motus fiat in instanti, propter repugnantiam intrinsecam ex parte partium ipsius mobilis, tamè habere gravitatem, debet esse causa adæquata, quod motus sit in instanti, vel saltem illa erit frustra, quod intèdit Aristot. & similiter respondetur ad tertium, quod Arist. intendit, vel quod sit causa adæquata motus in instanti, vel si non est, quod sit frustra, quia non potest totus effectus ad quæ natura sua ordinatur, produci ratione alterius repugnantie.

Circa id quod docet Arist. quod ubi est impossibile motum esse,

esse, est impossibile moueri, est dubium: quia cœlum habet semper moueri, nunquã tamen motum esse, quia eius motus, nunquam finitur. Respondetur tamen, etiam in cœlo dari motum esse, quia facta circulatione, est motum esse, secundum illam circulationem, & sic de alijs circulationibus.

Caput. VII.

INTENDIT in hoc capite Arist. ex vi actionis, & passionis demonstrare, nullum esse corpus infinitum, quia cum præcedenti capite id probasset ex motu locali, qui proprius est corporum sensibilium: ita in hoc capite ex alia proprietate corporum sensibilium, scilicet ex actione, & passione, id conatur ostendere, & ut primam rationem efficiat, supponit, quod omnia agentia agunt in patientia, si bi proportionata, eodem tempore. V.g. calidum, ut quatuor, agit in frigidum, ut quatuor, tempore vnus horæ, calidum, ut duo, debet agere in frigidum, ut duo, eodem tempore, quia eadem proportio est.

Hoc supposito sic arguit. Omne corpus sensibile, habet, vel agere, vel pati, vel

utrunque: sed nullum corpus infinitum potest agere, vel pati utrunque simul, ergo. Probatur minor, in primis quantum ad actionem, quia vel agit in corpus finitum, vel in infinitum: quod cumque corpus ponatur, sequitur, quod eodem tempore agat in corpus finitum, & in infinitum, quod est absurdum, ergo. Probatur sequella, quia si demus corpus infinitum agere in infinitum corpus. In primis, illa actio non potest esse in tempore infinito, quia nunquam finiretur, atque aded, ut docuit præcedenti capite, quia est impossibile, motum esse, esset impossibile moueri, debet ergo tempus esse finitum. Ponamus ergo, quod corpus infinitum agat in corpus finitum, habens resistantiam, vel passibilitatem, ut octo, tempore vnus horæ: & sumas deinde aliud corpus finitum, quod agat in corpus, habens resistantiam, ut octo, tempore duarum horarum: tunc sic; si corpus finitum agat in passum, ut octo, tempore duarum horarum, si illud agens cresceret in dupla proportione, debet agere in idem passum, ut octo, tempore vnus horæ; sed in hoc eodem tempore agebat corpus infinitum: ergo finitum, & infinitum,

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

eodem tempore agent in passum finitum.

Quod verò non possit agere in passum infinitum. Probat, quia illud tempus debet esse finitum, vt probatū est: sit ergo vnus horæ: summamus aliud passum finitū, in quod agat corpus infinitū, tēpore horæ dimidię, & crescat hoc passum in dupla proportione; tūc, aget in vna hora: sed in eadem hora agebat corpus infinitū in aliud infinitū: ergo eodem tēpore ageret illud corpus infinitum, in corpus finitum, & infinitum: quæ omnia absurda sunt, cū finiti ad infinitum, nulla sit proportio: nec dici potest, quòd illud tale corpus infinitum ageret in corpus finitum in instanti, quia loquimur de actione facta cum resistentia passu, quæ necessariò est cum tempore.

Et simili ratione probat, quòd corpus infinitum, non possit pati, quia vel patietur à finito, quia ponamus pati tempore vnus horæ, quia non potest esse actio tempore infinito (vt supra). Tunc sic: hoc agens finitum, à quo patitur corpus infinitum, etiam debet agere in alia corpora finita, tempore finito, propter eandem rationem:

agat ergo hoc agens finitum in passum finitum, habens resistentiam, vt octo, tempore duarum horarum, & minuat, vt resistentia huius passu vsque ad quatuor, tunc, aget in illud tempore vnus horæ; sed in eodem tempore agebat in infinitū: ergo eodem tempore pateretur finitum, & infinitum ab eodem finito, quod est absurdum.

Quòd verò, non possit pati ab infinito, probat, quia si patitur ab illo tempore vnus horæ, illud infinitum, quòd agit in aliud corpus infinitum, agat in corpus finitum: actio hæc non potest esse instantanea, quia loquimur de actione facta cum resistentia, quæ est necessariò in tempore. Similiter non potest esse in tempore infinito, vt dictum est. Debet ergo esse in tempore finito. Sit ergo dimidia horæ, & ponamus deinde hoc passum finitum crescere in resistentia secundum duplam proportionem, tunc debet pati in duplo maiori tempore, quia crescit resistentia in duplo, erit ergo illud tempus vnus horæ; sed in eodem tempore patiebatur infinitum ab infinito: ergo finitum, & infinitum, eodem tempore paterentur ab

ab infinito: quæ omnia inconuenientia sunt, cum finiti ad infinitum nulla sit proportio.

Tertium verò membrum rationis, scilicet quòd illud corpus, non haberet agere, & pati copulatiuè, vt notum relinquit Aristotel. quia si non potest agere, vel pati, multo minùs poterit vtrunque.

Tandem in calce capituli probat rationibus Topicis, non posse esse tale corpus, quia non moueretur motu circulari, quia hic est circa medium, in infinito autem, non est medium, nec motu recto, quia siuè sit naturalis siuè violentus, debet esse de loco ad locum: infinitum verò, cum omnia repleat, non potest moueri de loco ad locum.

Secundò, quia si esset aliud quod corpus infinitum, necessariò deberent esse plura, quòd est impossibile. Probatur, quia vel illud, debet moueri ab alio: omne enim illud, quod mouetur, ab alio mouetur: sed infinitum non potest moueri à finito, quia actio prouenit à proportionem maioris equalitatis: ergo debet esse aliud corpus infinitum, quod

est impossibile, cum omnia repleat, & quòd penetretur, hoc non est per naturam possibile, quæ corpori cuiilibet proprium destinauit locum.

Sed posset aliquis dicere, cum Democrito, esse vnũ corpus infinitum, non quidè continuitate, sed quia constet ex infinitis corporibus. Arguit Arist. vt probet hoc esse falsum, quia omnia illa corpora, vel sunt graua, & ita nullum erit leue contra experientiam, vel sunt leuia, & ita nullum erit graue, etiam contra experientiam? Et si dicas, aliqua esse leuia, aliqua graua: contra arguit, quia iam illud corpus nullum habebit proprium locum, ex quo vltèrius fit, quòd non possit moueri naturaliter, atq; adeò esse frustra.

Circa literam.

Primò est dubium circa id, quod dicit Arist. quòd actio agētis naturalis debet esse in tempore finito. Quia contra est, quòd intelligentia perpetuò mouet cælum, & cælum perpetuò influit in hæc inferiora. Respondetur, quòd actiones illæ, quæ fiunt propter bonum vniuersi, sicut

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

vniversum, secundum Arist. perpetuò manet, debent esse perpetue, vt motus cœli, & illius influentia, tamen actiones naturales ad propriũ bonum, & ad proprium finem, non possunt esse tempore infinito, & sic nõ possent suum finem naturalem consequi. Arist. autem loquitur de his actionibus, quia loquitur de actione, qua vnũ corpus agit in aliud, vt ibi introducat formam propriam, qui est finis partis, & sic non potest esse tempore infinito; neq; in instanti, quia vt dixi, loquitur de actione, quæ sit cum resistentia contrarij, vt dixi in littera, & ita debere esse in tempore finito. Quo supposito optimè procedunt rationes eius.

Sed adhuc patiuntur calũniã rationes Arist. quia si corpus finitum, potest agere in corpus infinitũ: ergo multò meliùs id poterit corpus finitum. Pater consequentia, quia habet maiorem virtutẽ.

Secundò, quia ignis agit in aerem sibi proximum propter finem particularem, scilicet, vt illum in propriam substantiam cõuertat, & hoc perpetuò: ergo adhuc ratio est falsa. Respondetur ad primã rationem benè sequi, quòd

possit corpus infinitum agere in corpus finitum, tamen etiam sequitur, quod non possit propter rationes Aristot. Nec mirum est, quia ex illo impossibili, sequuntur duò contradictoria, quod potius est pro Arist.

Ad secundam, ignem licet perpetuo agat in aerem, non tamen eadem actione, quia modo alterat hanc partem, illam corrumpendo, postea à aliã, & ita nunquam ibi datur actio infinite durans, sed reuera sunt plures actiones.

Circa illam rationem, quæ Arist. probat, scilicet, quod si est vnũ corpus infinitum, debet esse aliud, quia omne motum mouetur ab alio, est dubium; quia posset quis dicere, illud corpus moueri à Deo, atq; adeò non esse plura corpora infinita. Respondetur, Aristot. hoc loco loqui de motibus rectis, quos experientia constat, moueri media influentia, alterius corporis, scilicet cœlestis, cœlum enim, & si non immediatè, ali quid tamen confert ad actiones horum inferiorum, vt. 2. Physicorum vidimus.

Et sic hac experientia supposita, arguit Arist. quod si est vnũ, debent esse plura, quia motus rectus, nunquam

fit

fit à solo Deo, sed mediante influxu alterius corporis. Circa illam propositionem, quod agens agit in passum sibi proportionatum, legantur ibi dicta. I. de Gener. cap. 7. & hæc de hoc capite.

Caput. VIII.

Postquam Arist. in reliquis capitibus egit de numero, & magnitudine corporum huius universi, agit in hoc capite de numero ipsius universi, utrum, scilicet, sint plura universa. Caput hoc continet quatuor partes, in prima aliqua supponit, ex quibus in secunda probat suum intentum. In tertia occurrit aliquibus solutionibus, quibus posset aliquis ad suas rationes respondere. In quarta, plus suum intentum probat.

Primo ergo, supponit omnia corpora naturalia, habere motum naturalem, & violentum: similiter, quietem naturalem, & violentam. Secundo supponit, quod ad eum locum moventur naturaliter, ubi naturaliter quiescunt, & ad illum violentem, ubi violentem quiescunt. Tertio supponit, quod quando aliquis motus competit alicui mobili contra naturam, contrarius

debet esse naturalis. His suppositis, in secunda parte capituli probat suum intentum sic. Si essent plura universa, vel terra alterius (& idem est de quolibet elemento) moueretur naturaliter ad terram huius, vel violentem: Si violentem, ergo motus terræ ad terram alterius universi esset naturalis, quia ab illo loco mouetur mobile naturaliter, ubi violentem quiescit; & sic iam terra huius mundi, cum esset eiusdem rationis cum alia, moueretur naturaliter ad terram alterius universi, quod est contra experientiam: vel moueretur naturaliter, & sic iam quiesceret violentem in alio loco alterius universi, quia ab illo mouetur naturaliter.

Secundo, quia ad illum locum mouetur mobile naturaliter, ubi naturaliter quiescit: sed terra huius universi naturaliter quiesceret in terra alterius: ergo necessario, si essent plura universa, terra universi moueretur ad terram alterius.

Nec valet, inquit, Arist. in 3. part. huius capituli, si dicas hoc non sequi, quia essent diversæ rationis corpora huius, & alterius universi, quia contra hoc est, inquit, quia

iam

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

iam mundus diceretur æquiuoce de viroque.

Secundò probat hoc esse impossibile, quia vt suprà. c. 2. probauit, tātū est triplex motus, à medio, ad mediū, & circa medium: ergo corpora alterius vniuersi haberēt hūc motum, cum non sint alij, ergo haberent eandem naturā cum his corporibus. Probat consequentia, quia natura est principium motus, & quietis: ergo si habent eodē motus, habent eandem naturam.

Nec valet, inquit, Arist. si secūdò dicas, terram huius vniuersi, non esse mouendam ad terram alterius propter maximam distantiam. Quia contrā est, quod distantia non mouet naturam: ergo cum natura sit principium motus, & quietis, si eadem est natura, quantumuis sit magna distantia, deberet esse idem motus.

Nec valet, inquit, si tertio dicas, quod illa duo elementa terrestria postulerent proprium locum, vnde non moueretur terra vnius ad terram alterius mundi. Contrā arguit Arist. quia non magis differret terra huius, & alterius vniuersi, quā duæ glebæ, & partes huius terræ:

sed hæc habent moueri ad idem centrum: ergo terra vnius mundi moueretur ad terram alterius: hoc autem, vt constat, est impossibile: ergo & impossibile plures mundos esse.

Sed quia posset aliquis dubitare de suppositionibus, quas in principio adduxit Arist. conatur iam illas probare. Tantū autem probat secundā, scilicet, quod omnis motus naturalis, & violentus, debent habere locum determinatum, ad quem tendant, quia de alijs ex suppositionibus in superioribus capitibus, scilicet in capite secundo huius libri egerat. Prætereā, quia secundum se notæ sunt.

Secundam verò suppositionem sic probat. Primò, omnis latio, scilicet omnis motus localis, finitus est, vt latè probauit. c. 6. ergo est à determinato loco ad determinatū locum. Secundò, quia in alijs motibus, videmus illos versari circa determinatos terminos, vt sanatio tendit à morbo ad sanitatem: ergo etiam motus localis, debet esse à quodam in quoddam, id est, à determinato termino ad determinatum terminum.

Tertio, quia si non habent

rent

rent determinatum locum, sequeretur esse infinitam velocitatem in motu, quia corpora naturalia, dum magis accedunt ad naturalem locum, velocius mouentur: ergo si ille motus non est determinatus, sed in infinitum distaret, motus haberet infinitam velocitatem.

Nec valet, inquit, si dicas, corpora omnia vi moueri per expulsionem, & non naturaliter, quia contrà est, quod ea, quæ mouentur vi, quanto maiora sunt, tardius mouentur, sed quanto maior est portio terræ, tanto velocius accedit ad centrum: ergo.

Secundò, nihil mouetur ad locum, à quo vi projicitur, sed grauià mouentur ad locum deorsum: ergo ab illo non projiciuntur vi aliqua. Tandem in. 4. part. cap. Arist. probat, non esse plures mundos, rationibus, vt ipse, ait, primæ Philosophiæ id est, Metaphysicæ.

Prima ratio est, quia si essent plures mundi, deberent esse plures primi Motores, & plures intelligentiæ numero distinctæ ad mouenda corpora cœlestia alterius vniuersi; sed non possunt esse plures Motores primi, nec

plures intelligentiæ numero distinctæ ad mouenda corpora cœlestia alterius vniuersi, quia ea multiplicantur, quæ habent formam in materia. Primus autem Motor, & intelligentiæ hoc non habet, ergo.

Secunda est, si essent plures mundi, vel ergo alius mundus esset super hunc, & tunc iam terra alterius esset supra cœlum & corpora leuia huius, si verò est infra, iam terra huius est superior corporibus cœlestibus alterius vniuersi.

Dubia circa literam.

Circa primam suppositionem, qua Arist. dicit omnia corpora naturalia habere motum naturalem, & violentum: & quietem naturalem, & violentam, aduertendum est, non debere intelligi de facto, sed quod possint habere quietem, & motum violentum, vt patet de cœlo & terra, quæ de facto non habent quietem violentam, possunt verò illam habere, nomine autem motus, vel quietis violentæ, idem intelligit, quod non secundum naturam. Circa secundam suppositionem, qua dicit, quod ad seipsum locum aliquid naturaliter mouet, in quo naturaliter quiescit, est dubium. Primò, quia motus, quo quis mouet portionem tertæ ab

Super I. lib. de cælo, & mundo.

vna parte centri ad aliam, est ad locum naturalē, quia vbi- que naturaliter quiescit in- centro, non tamen est motus naturalis, quia est omnino à principio extrinseco. Respō- detur, illud debere intelligi, quando est à loco violento, qualis non est ille motus.

Sed contrā, quia si quis ma- gno impetu moueat lapidem à loco superiori ad inferiorē, ille motus est à loco violento ad naturalem locum, non tamen est naturalis mo- tus, quia ille lapis non postu- lat intra illud spatium tanto impetu moueri. Responde- tur aliud esse loqui de motu, aliud verò de velocitate mo- tus, motus quidem est natu- ralis, quia est à loco violento ad naturalem; tamen ve- locitas motus, quæ est modus illius, præternaturalis est, cū graue non postulet tantam velocitatem.

Circa tertiam suppositio- tionem, qua dicit, quando vnus motus conuenit alicui mobili contra naturam, con- trarius debet esse naturalis. Est dubium, quia motus ter- ræ supra hoc hemisphærium, ab vna parte terræ ad aliam per lineam semicircularē ab A. in B. non est naturalis, nec contrarius motus per eandē

lineam semicircularē ab vna parte terræ ad aliam: ab B. in A. etiam non est naturalis, quia terra motu naturali mo- uetur per lineam. Responde- tur, illum motum oppositum non esse contrarium, vt Arist. probauit supra cap. 4.

Et si dicas, ponamus, quodd moueatur terra à parte Oriē- tali ad Occidentalem per li- neam transuersalem rectam ad suum centrum, ille mo- tus, non est naturalis, tamen neq; oppositus, neq; à terra ad partem Orientalem per li- neam transuersalem est illi naturalis: ergo adhuc est fal- sa suppositio.

Respondetur negando, il- lum motū, quò mouetur par- ticula terræ ab Oriente ad cē- trum per lineam rectam tran- uersalem, non esse naturalē, quantum ad substantiā, quia reuera cum tendat à loco vio- lento, scilicet superiori, ad na- turalem, est motus natura- lis, quantum ad substantiam; licet non sit naturalis quan- tum ad modum, quia nō pos- test fieri per aliam lineam, sed per lineam rectam per- pendicularem.

Est etiam dubium circa id, quod dicit Arist. quod si non est determinatus locus in quē grauia ferantur, daretur in- finita

finita velocitas, & infinita grauitas, quia, quò magis accedit ad centrum, velociùs mouetur, & maiorem acquirit grauitatem: vnde si centrum non est determinatum, sed in infinitum distat, erit infinita grauitas, & velocitas. Contrà est, quia si centrum infinite distat, nunquam magis accedit ad illud, quia semper distat in infinitum, & sic, non quia magis accederet ad centrum, illud graue moueretur velociùs, vt ipse Arist. arguit.

Secundò, quia ex hoc tantùm sequitur, quòd habeat in finitâ grauitatem, & infinitam velocitatem in potentia, scilicet quòd sit maior, & maior, sicut magis, & magis mouetur, non tamen actu infinita, sicut nec motus est infinitus in actu, sed maior, & maior.

Respondetur ad primum, quòd saltem dum magis illud mobile moueretur, magis distaret à terminò à quo, & ita velociùs magis, & magis quidem deberet moueri.

Ad secundum reponitur, sequi, infinitam velocitatem, & grauitatem, quia cum omnis actio agentis naturalis sit propter finem, illud mobile acquireret suum finem, scilicet

centrum, atq; adeò, cum distet infinita distantia in actu, quando ad illud perueniret, haberet infinitam velocitatem, grauitatemq; acquisitâ. Et cum rursus arguis, quòd si distat in infinitum, non posset mobile accedere. Respondetur verum esse, quòd sequitur vtunque, scilicet, quòd accedit, quia est actio agentis naturalis, quæ debet habere finem, atq; adeò non accedit, quia distat in infinitum: imò hoc contendit Arist. quòd ex illo impossibili, sequantur hæc duo contradictoria.

Circa rationes, quibus Aristot. hoc cap. probat, non esse plures mundos plura dicam, cap. sequenti, vbi ex professo hanc difficultatem cum Arist. pertractabo.

Caput. IX.

IN præcedenti capite præbavit Arist. de facto nõ dari plures mûdos: iã verò in hoc capite intendit probare, nec possibile esse, qd dẽtur plura vniuersa. Duo agit. Primò, proponit rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat. Deinde probat intentum, & simul respondet rationi dubitandi. Primò, ergo dicit Arist.

In his, quæ habent formam in materia,

Super. I. lib. de cælo, & mundo:

teria, alia, inquit, est ratio forme, alia ratio materia, sicut in circulari corpore, alia est ratio circuli, alia materiae circuli illius: omne tamē, quod habet formā in materia, est sensibile, per quod colligit cælum esse sensibile, ea enim, inquit, quæ habent formam in materia sensibilia sunt.

Quo supposito, proponit rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat, ea enim, inquit, numero multiplicari possunt, quæ habent formam in materia: sed cælum, id est, vniuersum, habet formam in materia: ergo est numero multiplicabile.

In secunda parte, cap. respondet dubitationi, & questioni propositæ, dicens, ea esse numero multiplicabilia, quæ habent formam in materia, non tamen constant omni materia possibili, quia si illa constant, non sunt numero multiplicabilia, sicut inquit, licet natus dicat formam in materia, si tamen esset aliquis natus constans omni materia possibili, non esset alius natus, & si esset homo constans in sua carne omni materia possibili, non esset possibilis alius homo, si tales partes dissolui non possent. Ut verò probet vni-

uersum constare omni materia possibili, supponit, acceptiones cæli, quas nos supra primo capite adduximus, scilicet, cælum sumi pro primo mobili. Secundo, pro quocunque corpore cælesti. Tertio, pro vniuerso, secundum quod omnia corpora continet. De hoc cælo, id est, de vniuerso, probat, quod contineat omnem materiam possibilem, quia materia mundi est corpus sensibile: sed vniuersum continet omne corpus sensibile, ergo: probatur minor, quia illud corpus esset mixtum, vel simplex, non simplex, quia, vel moueretur motu recto, vel circulari: non circulari, quia cum esset eiusdem naturæ cum corporibus cælestibus, moueretur ad loca horum corporum cælestium, & sic iam non esset extra cælum; non motu recto, quia omnia, quæ mouentur motu recto, habent propria loca naturalia intra hoc vniuersum, vnde illud corpus non esset extra cælum. Quod verò illud corpus non possit esse mixtum, probat, quia, cum mixta ex simplicibus componentur, si ibi sunt simplicia impossibilia, etiam mixtum erit impossibile. Secundo, quia

quia illud mixtum debet esse graue, vel leue: ergo tenderet ad loca intra hoc vniuersum, vnde non esset extra, continet ergo vniuersum omnem materiam possibilem.

Ex his concludit Arif. dicēs, *Paret insuper, nec locū extra cælum esse, nec vacuū, nec tempus, nec locus, quia in omni loco potest esse corpus aliquod, extra vniuersum verò, vt probauit, nullum corpus esse potest, & propter eandē rationē, inquit, non esse vacuum, quia in vacuo, licet nullum sit corpus, potest tamen esse: sed extra cælum non potest esse corpus: ergo, & propter eandem rationem, nec est tempus, nec motus: non tempus, quia non est numerus motus, sed non potest esse motus, quia nullum corpus naturale, ibi esse potest: ergo non esset motus, nec tempus: vnde colligitur extra vniuersum esse ea, quæ non sunt apta ad essendum in loco, nec tempore senescunt, sed nullis alterationibus prorsus sūt subiecta, inter quas substantias vna, inquit, est omnium præstantissima, nec prauitatis cuius.*

que est particeps,

inquit.

(?)

Circa literam.

CIRCA id, quod dicit, vniuersum habere formam in materia, dubium esse potest, quæ sit hæc forma huius vniuersi, de qua re supra, capit. 1. plura dixi, dum ostendi vniuersum hoc, tantum esse vnum ordine, in quantum corpora illa, quæ inter se maximè diuersa sunt, & in genere substantiæ non possunt in vnum conuenire, in genere ordinis, vnum dicuntur, secundum quod inter se obseruant quandam subordinationem, & sic formam huius vniuersi dicendum est, esse illam subordinationem, & commensurationem corporum: vnde male Simplicius finxit quandam substantiam in medio mundi collocatam, ipsum gubernantem, quam illius formam esse assererat, quod constat esse merum figmentum: tunc etiam, quia illa anima non posset omne vniuersum informare, cum anima tantum informet illud, in quo est: si ergo solūm esset quidem in medio mundi, non esset forma totius vniuersi. Male etiam alij dicunt formam huius

Super I. lib. de cælo, & mūdo.

uniuersū, esse Deum, cum constet propriè loquendo, Deum non posse habere rationem formæ, nisi metaphoricè loquamur, in quantum omnibus dat esse, & viuere.

Circa substantias illas, quas Aristot. dicit esse extra cælum, fuit sententia Alexandri, vt citat, D. Tho. hic, qui asseruit Aristot. per has substantias intelligere cælos, hoc tamen optimè rejicit S. Thom. Primò, quia Arist. dicit illas non subire transmutationem, constat autem cælum continuè transmutari. Præterea; quia Aristot. illas ponit extra cælum, cælum autem est non extra cælum, quare per illas substantias, intelligit intelligentias, quæ neque in loco sunt, scilicet circumscriptione, nec transmutationem patiuntur; inter illas verò est vnica perfectissima substantia, Deus scilicet, quæ, inquit, nullius prauitatis est particeps, sed de hoc dicam latius.

Disputatio. III. Huius libri. de vnitare vniuersi.

Postquam Arif. egit de partibus huius vniuersi, merito iam in hoc capite, & præcedenti agit de vnitare illius,

docens nõ esse posibles plures mundos, loquitur autem de potèria naturali Dei, quia de supernaturali, vt sæpè dixi, nihil nouit.

Quæst. prima, Vtrum possint esse plures Mundi.

TRia in hac quæst. examinanda sunt. Primò, an de facto sint, vel fuerint plures mundi. Secundò, vtrum sint posibles de potentia absoluta plures mundi solo numero differentes. Tertiò, vtrum etiam sint plures mundi specie differentes.

Circa primum, fuit sententia antiquorum plures esse, vel fuisse mūdōs, quia Anaximander, & Democritus de facto plures esse mundos assererent. Empedocles verò, licet vnum de facto tantū esse assereret, dicebat tamē plures fuisse, lite, & inimicitia iam corruptos. Et videtur rationibus probari posse hoc, quia forma huius vniuersi est in partibus ipsius vniuersi: sed corpora, quæ in principio creationis erant, iam corrupta sunt: ergo successerunt noua corpora, & in illis rebus nouus ordo, hoc autem est vniuersum: ergo non est hætenus vnicū solū vniuersum.

Secun-

Secundò, quia natura semper facit meliùs, meliùs autem est esse plures mundos.

Tertiò, quia hoc vniuersum in se est vnum: ergò dicit distinctionem à quolibet alio, quia hoc est esse vnum: ergo est aliud vniuersum, à quo dicat distinctionem.

Hanc tamen sententiam, non solùm in hoc capite, & præcedenti reijcit Arist. sed etiam. 12. Metap. text. 49. vnde solum esse, & fuisse vnum vniuersum de fide esse docet August. lib. de Hæresibus hæresi. 77. Isid. 1. Etymol. cap. 5. & colligitur ex illo Ioan. 1. *Et mundus per ipsum factus est.* vbi in singulari fuit locutio, & ratione conuincitur solum debere esse vnicum mūdum, quia mundus, vt Cicero describit. 2. de natura Deorum, *est communis hominū, Deorum, & omnium rerum vrb.* Omnia autem ista vnico mundo contineri possunt, non ergo sunt plures.

Secundò, quia hoc vnico mundo sufficientissime demonstratur infinita Dei potentia, quia licet illa ad alios mūdus se possit extendere, quia tamen hunc ex nihilo produxit, euidentis est argumentum eius infinitæ potentia.

Tertiò, quia si sint plures, non est maior ratio, quare sint duo, quàm tres, vel octo, nisi id tantùm in solam Dei voluntatem referas: ergo dicendum est tantùm esse vnicum.

Vnde ad primum argumentum responderetur, verum esse ordinem, & proportionem corporum, quæ est forma huius vniuersi, esse subiectiuè in ipsis corporibus, manet tamē semper idem ordo, quia licet corpora varientur materialiter, manet tamē idem locus, secundum proportionem.

Secundò respōdetur, quòd partes quasi essentielles huius vniuersi, sunt elementa, & corpora cœlestia, hæc autem semper manet eadem, quamuis elementa secundum partes diminuatur.

Ad secundum responderetur, non esse melius esse plura vniuersa, quia aliud esset frustra, quia multiplicatio individualis, tantū est necessaria in his, quæ perpetuò non possunt conseruari, vniuersum autem non potest, secundum naturam corrumpi: quia in primis, corpora cœlestia in corruptibilia sunt omninò, at verò elemēta, licet sint corruptibilia, secundum se tota (vt infra dicam), tamen non potest.

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

potest contingere hæc corruptio in toto elemento, secundum naturam, quia adinuicem agunt, & sic aliquid vnius ab alio corrumpitur, postea vero per nouam actionem restauratur.

Ad tertium respondetur, duplicem esse distinctionem realem, alia positua, & hæc est inter extrema realiter existentia, neque est de essentia vnius: alia est distinctio negatiua realis, qualis est inter Petrum modo existentem, & Anthechristum possibilem, quia non sunt idem: dicitur autem distinctio realis, quia si aliud extremum daretur, esset inter talia extrema distinctio realis positiua, & actualis, & hæc est sufficiens ad rationem vnius, sufficit enim distingui à quolibet alio possibili. Ex quibus sequitur, quod de facto non solum non sunt plures mundi, nec possunt esse de potentia naturali, quia hic non potest, secundum naturam corrumpi, ut dixi, & sic cum sufficiat iste, alius secundum naturam non est possibilis, quare solum potest esse alia quæstio, loquendo de potentia absoluta.

Et in primis certum est, non posse, esse aliud vniuersum, secundum genericam

pluralitatem, hoc est, quod contineat plura entitatum genera ab illis decem, quibus decem prædicamenta assignauit Aristotel. est enim omnino inintelligibile dari aliquod ens, quod vel non sit substantia, vel accidens, quod est quantitas, vel relatio, vel qualitas, &c. Similiter non potest dari aliud vniuersum inter plures gradus entium, quam esse, viuere, & intelligere, quæ sunt gradus generici, quia est inintelligibilis alius nouus gradus.

Quare tantum est difficultas de pluralitate specifica, vel numerica, scilicet, an sint posibles plures mundi specie, vel numero distincti.

De pluralitate quidem specifica, scilicet utrum possit Deus creare aliud vniuersum, habens corpora specie distincta à corporibus huius vniuersi aperte tenet Aristotel. ut vidimus in litera huius capituli, non posse dari plures mundos, quia inquit, si alius specie differret ab hoc, esset æquiuoce mundus.

Secundo probat, quia tantum possunt dari illi tres motus, à medio, ad medium,

& circa

& circa medium: corpora, ergo alterius vniuersi mouerentur his motibus, secundum naturam: ergo haberent easdem naturas cum corporibus vniuersi, quia natura est principium motus: ergo essent corpora eiusdem speciei: atque adeo, tale nouum vniuersum, non posset specie differre ab hoc: loquitur tamen Aristotel. de potentia naturali, tamen etiam, quantum ad supernaturalem eandem sententiam sequitur Duran. in v. distin. 44. quæst. 3.

Et probat hac ratione, quia ea, quæ essentialiter subordinantur, faciunt vnicum: sed si hæc vniuersa specie distinguuntur, essentialiter inter se subordinantur, sicut perfectam, & magis perfectam, quæ non sunt duæ species æqualiter perfectæ: esset ergo idem vniuersum, etsi plura.

Confirmatur, quia licet posset Deus alia corpora specie diuersa à corporibus huius vniuersi producere, haberent tamen intra se eundem ordinem cum ordine horum corporum: alia enim essent sursum, alia deorsum, haberent ergo ean-

dem formam constitutiua vniuersi, atque adeo esset idem specie vniuersum, sicut ternarius hominum, & leonum sunt eiusdem speciei, quamuis subiecta materialiter differant, semper enim sumitur distinctio à forma.

Hæc tamen sententia Durandi aperte falsa est, & merito fere ab omnibus impugnatur, quia vniuersum dicit collectionem creaturarum, secundum diuersum ordinem, & dispositionem: sed potest Deus creare nouam aliam sphaeram, cuius corpora essent diuersæ speciei ab istis, & haberent diuersum ordinem: ergo posset facere aliud vniuersum ab hoc specie distinctum. Probatur minor, quia qualibet data specie, potest Deus aliam perfectiorem & perfectiorem facere: posset ergo Deus creare alia corpora simplicia diuersæ naturæ ab his omnibus.

Similiter posset in talibus corporibus, nouum ordinem describere, verbi gratia, si fingamus quandam aliam sphaeram non circularem, sicut hæc est, sed quadratam, & corpora non moueren-

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

ueretur à parte superiori, vel inferiori sed adlat^o alio diuerso modo infinite Dei potètię possibili. Et per hæc patet, male aliquos asseruisse, benè esse posse Deum quantum ad aliqua corpora, nouū ordinem facere, non verò quantum ad omnia, quia cōtrā est, quòd qualibet data specie, potest alia perfectior, & perfectior dari; ergo nullum est corpus, vel nullus est ordo, quod non possit melior, & melior fieri. Addo præterea etiam potuisse alium mundū ex creaturis spiritualibus nouis constantem producere, hoc enim, nullam dicit repugnantiam.

Vnde ad primam rationē respondetur negando, quod talis mundus esset equiuocetalis, quia sicut si Deus crearet de nouo aliam speciē animalis, illa vniuocè conueniret in ratione generica animalis: ita si Deus pduceret aliud specie vniuersum, vniuocè conueniret in ratione generica vniuersi, quæ est habere corpora ordinata.

Ad secundum respondetur negando, quod nō possint esse aliæ species motus, quia sicut modò sunt motus à medio ad mediū, & circa mediū, ita in illo vniuerso, quadrato

possent fieri diuersi motus; alij ad dextrum, alij ad sinistrum, secundum diuersas positiones in tali vniuerso imaginabiles, qua etiam ratione, posset Deus, alia noua corpora simplicia cum nouis qualitibus producere, cum qualibet specie data aliam, & aliam posset producere.

Ad tertiam rationem respondetur, quod vniuersum potest sumi dupliciter, vno modo pro collectione rerum subordinatarum, secundum magis, vel minùs perfectum, & sic aliud nouum vniuersum in specie faceret, cū hoc vnum, quia in quantum differt specie, alteri subordinatur, sicut perfectum, & magis perfectum, nec hoc modo loquimur de vniuerso, quia sic benè Duran. sed quæstio est, vtrum possit dari alia sphaera habens diuersa corpora, & nouum ordinem.

Ad quartum respondetur, non tantum posse Deum noua corpora in specie creare, sed nouum ordinem, vt dixi.

Et si obijcias, illa noua sphaera haberet eosdem gradus entis quos hæc, scilicet, viuere, esse, & intelligere: ergo non differrent specie. Respondetur hos gradus esse genericos, & sic sub quolibet illorū,

V.g. sub esse, vel sub viuere, sunt possibles plures, & plures species ab his, quas hoc vniuersum habet.

Sed obieciēs, si illa duo vniuersa specie differunt: ergo aliud est alio perfectius, atq; adeo iam vnum esset imperfectius. Respondetur, quod non esset imperfectum, sed minus perfectum alio, quia species equi est imperfectior specie hominis, non tamen absolute imperfecta.

Maius ergo dubium habet tertium, quod inquirebat quæstio, vtrū scilicet possit Deus producere aliud vniuersum solo numero ab hoc differens, ita quod haberet elementa eiusdem speciei, similiterque corpora cœlestia, & eodem modo disposita. Arist. enim, vt vidimus in litera huius capituli, & præcedentis ex professo contendit, hoc esse impossibile, loquitur autem per naturam. Quam sententiam probat ipse cap. 8. quia si esset possibile aliud vniuersum numero ab hoc differens, cū terra huius, & alterius essent eiusdem speciei, & solo numero differrent, locus naturalis huius terræ, etiam esset alteri naturalis: ergo naturaliter moueretur ad hoc centrum, atq; adeo naturaliter

recederet ab altero centro, quod est suus locus naturalis: sed repugnat mobile aliquod deserere suum locum naturalem naturaliter: ergo.

Nec valet, inquit Aristot. si dicas, hoc non esse, quia illæ duæ terræ cum numero distinctuantur, postularent loca diuersa numero, vnde terra alterius vniuersi, non moueretur ad hoc, quia contrā est, inquit, Aristot. quod, quia nō magis differunt duæ portiones huius terræ, quam terra vnius, & terra alterius vniuersi, cum vtræq; distinctio, tantum sit numerica: sed duæ partes huius terræ, habent naturaliter moueri ad centrum huius vniuersi: ergo etiā terra alterius moueretur ad centrum huius, atq; adeo naturalem locum naturaliter desereret.

Secundō hoc idem probat in calce, cap. 8. quia si daretur plures mūdi, numero distincti, daretur plura corpora cœlestia, numero distincta, & plures intelligentiæ, & plures primi Motores distincti numero, hoc tamen repugnat, ergo.

Tertio, quia si tale vniuersum daretur, vel esset sub hoc, & sic iam corpora leuia illius, essent sub grauibus huius, vel hoc esset sub illo, & sic idem sequitur, quod

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

corpora leuia huius, sint sub grauibus alterius.

Quartò hoc idem probat hoc cap. 9. quia ea, quæ licèt habeant formam in materia, continent tamèn omnē materiam possibilem, non sunt numero multiplicabilia: sed vniuersum continet omnem materiam possibilem, quia extra vniuersum, vt ibi latè probat, nihil est; non est ergo numero multiplicabile. Hanc eandem Arist. sententiam sequutus est Auerroes, Simplicius, Niphus, Berofus, Villalpan. Petrus Martinez hoc capit. quam alijs rationibus confirmant.

Primò, quia si tale vniuersum numero diuersum daretur, esset frustra. Secundò, quia de ratione vniuersi est continere omnia, si ergo daretur aliud ab hoc, neutrum contineret omnia, quia neutrum contineret ea, quæ sunt in alio: ergo non essent vniuersa.

Tertiò, quia vniuersum est vnum vnitate ordinis, sed si aliud daretur, diceret vtrunque ordinem ad vnum primū efficiens; tantum ergo esset vnum vniuersum, sicut plures ciuitates, existentes sub vno Rege, habent rationem vnius Regni.

In hac difficultate, duo videntur. Primò, vtrū possit dari aliud vniuersum numero ab hoc differens quantum ad corpora corruptibilia. Secundò, an possit dari etiam, quantum ad incorruptibilia, vt cæli, & intelligentiæ. Et quidem ab hoc secundò exordientes, dicendum est in primis, non repugnare per diuinam potentiam creati aliud vniuersum, numero diuersum ab hoc, non solum quantum ad corpora cælestia, verum etiam quantum ad intelligentias. Et quidem, quod possint esse plures intelligentiæ, numero diuersæ per diuinam potentiam, probatui primo Physicorum, disputatione vltima de principio indiuiduationis, neque oportet rem hanc iterum reperere; Legantur ibi dicta.

De cælis verò probatur, quia in hoc nulla apparet implicatio contradictionis: ergo non est denegandum diuinæ omnipotentiae. Antecedens probatur, quia in primis non repugnat ex parte Dei, cū habeat infinitam potentiam, atque adeò non limitatam ad vnum tantum numero cælum; neque etiam repugnat ex parte

esse.

Effectus, quia ante creationem huius vniversi, sine dubio posset Deus alia corpora caelestia, numero diuersa, loco istorū producere: ergo etiā post illa producta, posset etiam alia similia producere: ¹

Et si obijcias, repugnare quidem ex parte effectus, quia sequeretur esse natura sua corruptibile Et probatur, quia si daretur alius orbis lunaris: ergo materia huius orbis haberet potentiam ad formā alterius, cum forma huius, & alterius nō differant specie, sed materia habēs annexam potentiam, & priuationem aliarum formarum est principium corruptibilitatis: ergo sequeretur cœlum corruptibile esse. Respondetur tamen cœlū de facto, nullam habere potentiam naturalem ad illam formam possibilem, quia si eēt talis forma, nunquā producenda erat per naturam, neque accepit cœlum à natura inclinationem naturalem ad illam, & secundum suam naturam non habet principium naturale suæ corruptibilitatis: verum est, quod per diuinam potentiam, non repugnat creari formam aliam similem illi, quam de facto habet cœlum, & ita non repugnat

per diuinam potentiam, illam recipere, si daretur. Ex hoc tamen non probatur cœlum, secundum suam naturam posse corrumpi.

Quantum verò ad corpora simplicia, vel mixta corruptibilia dicendum est, etiam non repugnare Deum producere aliud vniversum numero ab hoc distinctum. Probat, quia potentia Dei infinita est, atque ad eò se extendit ad omne id, quod non implicat contradictionem: sed non implicat contradictionem, Deum creare aliud vniversum, in quo esset terra eiusdem speciei cum ista; sicut enim potest, aliud hominem creare, potest aliud terræ elementum, in alia sphaera producere.

Denique si aliqua in hoc esset repugnantia, maxime illa, quæ tangitur in argumentis, illa autem non est, vt patet in eorum solutionibus, ergo.

Vnde ad primum Aristotelis responderetur negando in tali casu, terram alterius mouendam esse ad terram huius, & sic rationem illam Aristotel. friuolam esse, vt iam hoc tempore plures docent.

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

Ratio est, quia terra alterius vniuersi haberet iam sibi suum locum naturalem: vnde non amplius moueretur. Ratio autem à priori huius est, quia in tantum corpus corruptibile, vt elementum, habet moueri naturaliter ad locum, in quantum in illo loco acquireret propriam conseruationem: vnde quia terra alterius in proprio centro conseruaretur, sicut hæc conseruat in suo, cessaret finis motus, propter quæ graua mouentur, atq; adeo, nõ moueretur, sed ibi naturaliter quiesceret.

Et si dicas: ad eum locum corpus aliquod naturaliter moueretur, vbi naturaliter quiescit: sed terra alterius naturaliter quiesceret in hoc centro: ergo naturaliter moueretur ad illud. Respondetur ad motum naturalem, non sufficere, quod sit ad locum naturalem, sed requiritur, quod sit à loco violento, quia ideo naturaliter mobile mouetur ad locum naturalem, vt fugiat à violento, in quo disponitur ad corruptionem, aliàs particula, ignis, existens in parte sursum huius hemisphærij, moueretur ad alterum sursum alterius hemisphærij: vnde nõ solum esset in hoc loco naturali: quæta: requiritur, ergo,

quod sit à loco violento, quælis non esset ille motus.

Ad replicam respondetur, esse disparem rationem de duobus portionibus huius terræ, & de hac terra, & terra alterius vniuersi, licet vtrobique tantum sit distinctio numerica, quia duæ portiones huius terræ, sunt partes huius vniuersi, & ita habent inclinare ad centrum huius vniuersi: terra verò hæc, & terra alterius, non essent partes eiusdem vniuersi, & ita quælibet inclinaret in suum centrum. De terra verò absolute loquendo, dicendum est, non inclinare ad vnum numero centrum determinatum, sed ad hoc, vel illud, sicut potentia visua inclinatur ad colorem absolute, non verò in hunc, vel illum, & sic quælibet terra esset contenta suo centro, quia ibi habet perfectionem naturalem, ad quam acquirendam mouetur, vnde cessaret motus.

Ad secundam rationem respondetur, in primis, quod cum primus Motor sit infinitæ virtutis, vnus, & idem primus Motor sufficiens est ad infinitos mundos creando, & gubernando. De intelligentijs autem, iam vidimus, non repugnare dari plures numero

diuers.

diuersas de potentia absoluta: vnde quando Arist. hoc loco asserit, ea numero multiplicari posse, quæ habent in materia formam, vt verum sit absolute loquendo, interpretandum est de multiplicatione facta per generationem, hæc enim educit formam de potentia materiæ. Rursus interpretandum est, nõ de quavis materia, sed de illa, quæ nõ est faciata sua forma, quia cælum tamen si habeat formam in materia, non est multiplicabile per generationem, per creationem tamẽ non repugnat, multiplicari ea, quæ non habent formam in materia: & quidem, quod Arist. tantum loquatur de multiplicatione facta per generationem, ex eo coniectari licet, quia factis dubium est. Vtrum cognouerit creationem Arist. vt. 2. Physi. diximus,

Ad tertium non esse inconueniens corpora leuia, esse sub grauibus in alio vniuerso, dummodo hoc nõ sit intra idem vniuersum: tunc enim naturaliter petent partem superiorem.

Ad quartum respondetur, falsum esse vniuersum continere omnem materiam possibilem, licet enim contineat omnem materiam possibilem

per naturam, non tamen possibilem de potentia absoluta: neq; enim infinita Dei potentia exhausta est in materia huius vniuersi, sed aliam, & aliam creare potest, pro sua infinita virtute.

Circa hanc autem rationem aduerte, illam habere robur de potentia naturali loquendo, non esse possibilem plures mundos, licet non probet de potentia absoluta. Similiter illa secunda ratio, quod deberent multiplicari intelligentiæ, & corpora cœlestia, etiam habet vim de potentia tantum ordinaria, cum non sit possibile de potentia ordinaria.

Prima tamen, & tertia ratio, nec de potentia ordinaria, nec de potentia absoluta aliquid concludit, licet enim plura vniuersa darentur, adhuc non sequeretur, secundum naturam terram vnius mouendam esse ad terram alterius, cum, vt dixi, suo centro esset contenta. Similiter non esset necessarium, multiplicare plures primos Motores, quia vnus infinitæ virtutis sufficeret ad infinita vniuersa.

Tertia similiter ratio, non probat etiam de potentia naturali, scilicet, quod corpora leuia alterius mundi essent
sub

Super I. lib. de cælo, & mundo,

sub grauibus huius, quia hoc nullum est inconueniens, vt dixi, in diuersis vniuersis, esset tamen inconueniens intra idem.

Ad rationes autem eorum, qui Aristotel. sequuntur respondetur, ad primam negando, tale vniuersum esse frustrà, posset enim Deus illud facere ad amplius, & amplius manifestandum suam omnipotentiam, licet secundum naturam non sit necessarium illud esse.

Ad secundum de ratione vniuersi esse, continere omnia, id est, omnes gradus entis essentialia, quales sunt, vt supra dixi, esse, viuere, & intelligere, vel quòd contingat plures creaturas vni primæ Causæ subordinatas, vt gubernanti illas. Vel secundò, solum esse de eius essentia continere omnia per naturam possibilis, non tamen possibilis de potentia absoluta.

Ad tertium, quòd de vniuerso possumus loqui dupliciter, vno modo pro collectione creaturarum omnium, prout subordinatur primæ Causæ gubernanti illas, vel illæ sint sub vna, vel sub duabus sphaeris, & sic certum esse debet, vt vnoq; illud vni-

uersum pertinere ad idem gubernans, quia illa duo dicunt inter se subordinationem ad vnum primum gubernans, sicut dicunt plures populi ad vnum Principem, & sic vocantur vnum regimen: alio modo sumitur vniuersum pro sphaera, sub se varia corpora continente, & in hoc sensu loquimur de vniuerso cum dicimus aliud esse possibile, id est, aliã sphaeram, licet illa, & hæc, reuera, propriè tantum essent vnicum vniuersum, in quantum habent subordinari primo gubernanti, & dirigenti, ea enim, quæ subordinantur, faciunt vnum.

Quæst. II. Vtrum extra cælum sit aliquid.

Aristot. in fine huius capituli, vt vidimus, duo dicit, alterum est extra cælum non esse aliud corpus, nec locum, nec vacuum, nec tempus, nec motum propter rationes, quas in litera adduximus, neque oportet illas repetere. Alterum verò est extra cælum esse substantias quoddam immortales vitam habentes, quæ nec tempore senescunt, nec mutationibus subiiciuntur, quæ duo
suo

Tuo ordine, examināda sunt.

Circa primum videtur, quod extra cælum sit locus, quia si Deus ibi produceret aliquem hominem, verum esset dicere, illum hominem alicubi produci, id est, in aliquo loco: est ergo extra vniuersum locus.

Secundò, quia ille homo ibi factus ex diuina potentia, posset extendere brachium, per motum localem: sed per motum localem acquiritur locus, est ergo ibi locus, per quod probatur etiam, quod ibi posset esse motus, & tempus mensurans illum motum.

Præterea, quia ille homo mensuraretur tempore, & haberet actiones vitales, est ergo motus, & tempus ibi.

Videtur etiam, quod sit vacuum extra vniuersum, quia homo ibi factus repletet spatium aliquod: ergo tale spatium de facto vacuum est. Præterea, quia si ille homo extenderet brachium, vel in illo spatio, per quod fit motus, inueniret corpus aliquod, & sic iam est corpus extra vniuersum, vel non inueniret, & sic esset quidem vacuum illud spatium.

Pro solutione aduertendum est ad vacuum duo requiri, & quod sit locus nõ repletus aliquo, aptus tamen repleri, & quod sit intra illum aliquod spatium non repletum, quod significatur illa definitione vacui. *Vacuum est locus non repletus, aptus tamen repleri.*

Vnde ad primum respondetur, quod si ille homo ibi produceretur, non diceretur produci alicubi, id est, in aliquo loco reali, sed solùm in imaginario, sicut quando corpus mouetur per vacuum, solùm acquirit locum imaginarium.

Ad secundum respõdetur, quod ille homo existens extra cælum, si extenderet brachium, non acquireret locum realem, sed imaginarium.

Sed dices, motus, vel est per locum aliquem, vel per vacuum, vel ergo illud corpus moueretur per locum, vel per vacuum: ergo extra vniuersum, vel est locus, vel vacuum.

Respondetur vacuum sumi duobus modis vno modo pro loco, non repleto, apto tamen repleri, quod propriè dicitur vacuum primitiue, quia dicit potentiam in subiecto apto: aliud verò est vacuum negatiue, id est,

Super I. lib. de cælo, & mundo.

id est, quoddam imaginariū spatium, non repletum, non verò connotat potentiam in subiecto apto. Quando verò dicitur, omne corpus, vel moueri per locum, vel per vacuum, intelligitur de vacuo primò, vel secundò modo, scilicet pro vacuo priuatiue, vel negatiue.

Ad tertium patet, quod ille homo diceretur replere vacuum, non tamen priuatiue sumptum, sed negatiue. Similiter in suo motu non inueniret corpus impediens, a quo aded diceretur moueri per vacuum negatiue. Et cum subdis, quòd ille homo haberet actiones vitales, quæ mensurarentur tempore. Respondetur, quòd ille homo, & eius actiones mensurarentur tempore intrinseco ipsis actionibus: ex hoc autem non colligitur, de facto esse tempus, vel motum, quòd Arist. contendit.

Maius tamen dubium habet id, quòd secundo loco docuit Arist. scilicet extra cælum esse substantias quasdam immortalem vitã habentes, nec alicui motui subiectas, quia hoc certum est, debere intelligi, vt supra probauit de substantijs spiritualibus, vt sunt intelligentiæ, & Deus ipse,

de quo verificatur verba Aristot. neque prauitatis cuiusque est particeps, nec bonorum cuiusque indiget; de vtriusque tamen videtur falsa assertio. Primò, quia secundum ipsum octauo Physic. cap. 10. primus Motor est in Orbe, non verò extra cælum. Secundo, quia Deus vbique est: ergo intra vniuersum, & non extra cælum.

Tertiò, quia substantiæ spirituales, vt Angeli, ibi sunt, vbi operantur, quia operari supponit esse, sed omnes illæ operantur circa cælum: sunt ergo in cælo, & non extra cælum.

Pro solutione aduertendū est, quòd aliquid esse in loco contingit dupliciter. Primò circumscripitiue, quia ambiatur, & circumscribatur à corpore locante, & sic tantum corpora sunt in loco. Secundò de finitiue, quia non circumscribatur à loco, vt Angelus, sed est ibi media aliqua operatione transeunte, ita quòd, sicut in loco circumscripitiuo, aliud est locatū, aliud locus, aliud ratio essendi in loco, scilicet quantitas, ita in loco definitiue, aliud est id, quòd est in loco, & quasi locatum, quòd est Angelus, aliud est locus ipse definitiue, scilicet res, vbi

operatur Angelus, & aliud est ratio essendi in loco, quod secundum auctores, qui dicunt Angelos esse in loco per operationem, est operatio ipsa: secundum eos vero, quid dicunt, esse per suam substantiam in loco, est substantia ipsius Angeli: quemadmodum autem sunt duo modi essendi in loco, scilicet definitiue, & circumscripitiue, ita sunt duo modi essendi extra locum, scilicet definitiue, & circumscripitiue: illud est extra cœlum circumscripitiue, quod non circumscribitur à loco, illud vero definitiue, quod nullibi definitur loco.

Quibus positis, variæ sunt expositiones circa illa verba Aristotelis, quod extra cœlum sunt illæ substantiæ immortales, supposito, quod, intelligitur de intelligentijs, & Deo. Sed omnium optima est, quod sint extra cœlum circumscripitiue, id est, non circumscribuntur à cœlo, nec à toto orbe, & sic, licet intelligentiæ sint in cœlo definitiue, quia ibi operantur, & eadem ratione Deus sit in orbe, quia omnia cōseruat media hac actione, dicuntur tamen circumscripitiue esse extra cœlum, id est, non circumscribuntur à cœlo.

Addo Deum etiam habere realem presentiam in spatio infinito, quod est extra cœlum, est enim immensus, immensitas autē dicit infinitam repletionem loci: ergo Deus non solum est in spatio finito contento intra hoc vniuersum, sed etiam in spatio infinito, quod est extra cœlum, Per quod patet solutio ad rationes dubitandi.

Caput. X.

Postquam Arist. hactenus egit de partibus vniuersi, & de pluralitate, vtrum, scilicet sint plures, & postquam demonstrauit vnicum solū esse, agit iam in fine huius libri de natura huius vniuersi, & tractat eam quæstionem toties ab Antiquis Philosophis agitatum. Vtrum mundus sit ingenerabilis, & incorruptibilis, & in hoc capite tantum adducit placita aliquorum, & ea refutat, vt veritatē ex propria sententia in. 1. & 2. capite. huius libri demonstrat. Proponit tamen, prius quàm veritatem definiat antiquorum Philosophorum placita, & rationes, vt his explicatis, inquit, veritas magis credat.

Tum etiam, inquit, quia oportet ante quàm sententiam

Super I. lib. de cælo, & mundo,

de aliqua re feratur, partes ipsas litigantes audire, ne videamur absentes damnare. Omnes, ergo Philosophi, inquit, mundum generabilem, imogenitum esse asseruerunt, quidam tamen illum incorruptibilem esse assignarunt, ut Plato. Quidam corruptibilem, ut Democritus: imò tantum corruptendum, & nunquam iterum reuocandum, quidam verò de facto asseruerunt, lite, & inimicitia elementorum continuo corrupti, & iterum renouari, ut Argentinus, Empedocles, & alij. Primam autem opinionem Platonis sic rejicit, quia nulla res naturalis est, quæ si generabilis est, etiam corruptionem non patitur: ergo mundus si generabilis est, corruptibilis etiam debet esse.

Secundò, quia illa, ex quibus Plato posuit mundum in sua formatione conflatum fuisse, vel possunt transmutari, vel non; si non possunt, quomodo ergo ad esse, & ad formam mundi transmutata sunt, secundum ipsum, quando mundus formatus est? si verò possunt transmutari: ergo & modo possunt etiam transmutari, ita quod mundus aliquando dissoluendus sit; er-

go si generabilis, etiam corruptibilis est.

Sed quia Platonici Philosophi, ut Xenocrates, & Calcedonius, illam conabantur excusare, dicentes Platonem, secundum rem non possuisse materiam mundi rudem, & informem, priusquam mundus formaretur, sed ut melius eius doctrina intelligeretur, explicauit materiam istam præcisse aliquomodo rudem, & informem, sicut licet lineæ, quæ sunt in aliqua figura, non sint prius, quam ipsa figura: Geometræ tamen prius illas designant, ut deinde melius intelligatur, figuram ex illis melius constari. Hoc, inquit, Aristoteles, nihil valet, quia Plato posuit prius illam materiam inordinatam, ut ponebat elementa confusa esse, donec per veram illam transmutationem mundus formatus fuit; qualiter in exemplo, si lineæ sumantur non formatae, sed extra figuram, tempore præcedunt ipsam figuram.

Refutat deinde Argentinum, & Empedoclem, & alios eiusdem prioris, quia asserbant, mundum continua transmutatione generari, & corrumpi, dicens, re-

vera hos Philosoph. mundum in substantia incorruptibilem assignare, solumque, secundum accidentalem quamdam mutationem varietatem suscipere, sicut transmutatur, ait, puer cum ex puero fit senex, idem secundum substantiam permanens.

Refutat in calce cap. Democritum, mundum generabilem, & corruptibilem, imò tandem corrumpendum, & nunquã iterum renouandũ asserentẽ nihil, quia, inquit, ex nihilo fit, fuit ergo mũdus factus ex aliqua materia, si ergo, inquit, mundus fuit genitus, secundum Democritum ex eo, quòd materia transmutata est ad formam mundi, quando desinat mundus, iterum poterit materia ad eandem formam transmutari, nõ ergo, secundum hoc repugnare debet, quòd mundus iterum renouetur.

Circa hoc caput nihil notandum occurrit, rationes enim, quibus Aristot. horum Philosophorũ opiniones explodit, sunt sufficientes, tum quia de confutatione sententiæ Platonis, de qua poterat esse aliqua difficultas, latius agit infrà capit. 12. Posset etiam hic esse quæstio,

virum idem numero corruptum possit per naturam redire, quod aliquo modo attingit Aristotel. in refutando opinione Democriti, illam tamen omnes tractant secundo de generatione, cap. 11.

Caput. II.

Riectis iam Philosophorum opinionibus, de questione proposita, scilicet, vtrum mundus sit ingenerabilis, & incorruptibilis, incipit iam Aristotel. propriam de hac re explicare sententiam, & in hoc capite explicat quot modis, aliquid generabile, vel ingenerabile, corruptibile, vel incorruptibile dici possit, vt hoc supposito sequenti cap. veritatem apperiat. Duo agit. In prima parte explicat, quot modis dicatur aliquid generabile, & ingenerabile, corruptibile, & incorruptibile. In secunda verò parte docet, qualiter sit definienda potentia, & in potentia.

Primo ergo modo dicitur aliquid ingenerabile, quia de nouo incipit, non tamen per veram generationem, vt motus, qui per alium motum non incipit, aliàs es-

Super I. Lib. de celo, & mundo.

set processus in infinitum.

Secundò dicitur ingenerabile, quòd licet generari possit, non tamen est genitù: tunc enim ingenerabile dicitur, quòd ex suppositione, quòd non sit, non potest esse, aliàs simul esset, & non esset. Tertio modo, & potissimè dicitur aliquid ingenerabile, quòd impossibile est esse, vel quòd impossibile est non esse, postquam habuit esse, siue hoc sit per veram generationem, quæ est transmutatio, vel non.

Sed adhuc ingenerabile est duplex, quia vel dicitur talis, quia negat substantiam actionis, scilicet, quia nullo modo fieri potest, vel dicitur tale, quia negat modum solum actionis, scilicet, quòd non facile, vel celeriter fieri potest. Similiter generabile tripliciter dicitur, primò pro eo, quòd potest habere esse post non esse, vel hoc sit per veram generationem, vel non. Secundo modo dicitur generabile, quia generari potest, sumpto posse, pro actione possibili, id est, cuius est possibilis generatio, siue etià pro modo, qui scilicet facile fieri possit. Tertio modo dicitur generabile, cuius esse est possibile fieri, siue de facto

sit, siue non sit, dum modo sit possibile.

Adducit deinde actiones corruptibilis, & incorruptibilis, dicens; corruptibile primò sumitur pro eo, quòd prius erat, & postea non est, vel pro eo, quòd nunc est, potest tamen non esse, siue vera corruptione hoc contingat, siue non. Secundo pro eo, quòd non potest, non esse per veram corruptionem, quæ sit transmutatio subiecti, qualis est corruptio hominis. Tertio tandem pro eo, quòd facile corrumpi potest.

Incorruptibile similiter, tripliciter dicitur. Primò pro eo, quòd non potest desinere per veram corruptionem, ut motus, quia sicut propriè generari non potest, ita nec corrumpi. Secundo, quòd ab intrinseco potest non esse, ut Angelus. Tertio, quòd difficile corrumpitur: sed quia in definitione generabilis, & incorruptibilis positum est, possibile, & impossibile, explicat quot modis dicatur. Primò ergo dicitur aliquid possibile, vel impossibile simpliciter, nulla facta comparatione ad alterum: alio modo comparatiue, id est, quòd alicui est possibile, & impossibile.

bile, quod contingit, secundum potentiam, vel impotentiam, unde dicit, quod quando rem aliquam definimus, secundum potentiam eius actiuam, talis potentia est definienda per maximum, ad quod se extendit, ut si quis habeat potentiam ad portandum centum libras, non bene definimus, quod possit portare octo, sed centum.

Et si objicias Aristot. quod non semper, qui videt rem magnam, potest videre minutissimam: ergo potius per minimum, quam per maximum est definienda potentia actiua, cum sit maioris perfectionis, vide re rem parua, quam magnam. Respondetur, quod potentia debet defini per maximum excellens, quantitas vero parua, licet talis in quantitate, est tamen magna in virtute, quia arguit magnam virtutem potentiae. Impotentiam vero, docet, definiendam esse per minimum, quod non potest, sicut si quis potest portare centum, & non centum, & unum, per hoc minimum, quod non, est definienda talis impotentia.

(?)

Circa regulas Aristot. determinis potentiae, & impotentiae.

Suppono primo Arist. hoc scap. loqui de potentia, & impotentia comparatiue ad aliam, non vero de potentia absolute loquendo, & secundum se. Et. 5. Metaph. text. 17. definitur ab illo, quod sit principium agendi, vel patiendi. Hoc vero ex eo patet, quod postquam dixit possibile sumi dupliciter, scilicet absolute, & comparatiue, statim agit de potentia, a qua tale denominatur.

Ut vero illius regulas sigillatim discutiamus aduertendum est, circa definitionem potentiae, tres regulas deduci ex Arist. hoc cap. Prima est quod potentia actiua est definienda per maximum, quod sic. Secunda, impotentia actiua definienda est per minimum, quod non. Tertia potentia passiua debet defini per minimum, quod sic, a quo pati potest: quibus Niphus hic addit quartam, quam dicit deduci ex capite sequenti, scilicet: impotentia passiua definienda est per maximum, quod non potest pati.

Ut autem omnes istae regulae intelligantur, renocanda est in memoriam definitio horum

ter-

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

terminorum, maximū quod sic, minimum, quod sic, maximum quod non, minimum, quod non, quia maximum, quod sic in potentia actiua, est vltimum in quod potest, & vltra non potest, minimū verò, quod sic in potentia passiva, est illud minimū, a quo potest pati, & minus non potest propter paruitatem, maximum verò, quod non, est illud, in quod non potest propter paruitatem, potest verò in quodcumq; maius: dicitur verò maximum quod non, quia inter obiecta inter quæ, non potest ob paruitatē, est maximum: minimum verò, quod non est illud, in quod non potest, & potest in quodcumq; maius. Quibus suppositis de singulis regulis suo ordine agendum est.

Sit ergo prima conclusio. Potentia actiua debet defini per maximum quod sic, ad quod se extendit. Probat, quia definitio debet explicare totam perfectionem definiti: sed non potest explicari tota perfectio potentie actiue, nisi per maximū quod sic, ad quod se extendit, verbi gratia, si quis potest portare centum, non recte explicatur tota vis, & perfectio potentie per quatuor; ergo est

per maximum quod sic definienda.

Secundò, quia si in definitione explicetur maximum quod sic, ad quod se extendit potentia, explicantur etiam alia obiecta minora, in quæ talis potentia potest, verbi gratia, si dicamus posse portare centū libras, explicamus etiā posse portare viginti, & triginta, non tamen è contra, si explicemus posse portare triginta, non explicamus vltimum, ad quod se extendit, scilicet centum: ergo vt recte naturam explicemus, debemus illam per maximum, quod sic, definire.

Sed contra hanc cōclusionē sunt difficilia argumenta. Primò, quia potentia infinita Dei est potentia actiua, omni potentia, scilicet, illa verò nullum habet maximum quod sic, quia nullum habet terminum, cum potest amplius, & amplius sine termino.

Secundò, quia Aristotel. docuit: si igni addas infinita combustibilia, in infinitum crescet, illa comburendo, nō ergo habet terminum potentia actiua ignis, ad calefaciendum.

Tertid, quia actio prouenit à proportione maioris inæqualitatis: ergo potentia por-

tatiua

varia centum, quod est maximum illius excedit aliquo excessu resistantiam passivam, quod portatur: tunc sic, ille excessus est indivisibilis, quia per indivisibile nihil est maius, atque adeo neque excedit, est ergo divisibilis: excedat ergo per excessum, ut duo. Tunc sic, superaddamus pondus, ut unum, super pondus, ut centum, quod erat maximum: potentia portatiua adhuc excedit totum hoc pondus, quia excedebat excessu, ut duo, pondus, ut centum, & de nouo solum additur pondus, ut unum, correspondens excessui, ut unum, atque adeo semper manet aliqualis excessus, ex parte potentiae: ergo illa potentia potest portare plus quam centum: ergo centum, quod supponebamus esse maximum, non potest esse maximum, quae ergo potentia actiua potest se extendere ad maius maximum, atque adeo per maximum, quod sic non potest definiri.

Quarto, quia ex hac sententia sequitur, posse motum definire per ultimum sui esse, quod est impossibile, ut latius probatur. 6. Physicorum. Probatur sequella.

quia si potentia actiua, verbi gratia, portatiua habet maximum: sit illud centum, & moueatur quis portando pondus nonaginta, & nouem in hoc tempore, si immediate post hoc superadditur pondus, ut unum, adhuc potest potentia portare, quia est pondus, ut centum, ad quod se extendit, atque adeo adhuc immediate post tale tempus durabit in illo instanti motus, tamen si tempore sequenti addas maius pondus, iam potentia non potest, quia excedit maximum, ad quod se extendit, atque adeo cessabit motus, erit, ergo in tali casu verum dicere: nunc est motus, & immediate post hoc non erit, quia erit pondus ultra maximum: sed hoc est definire per ultimum sui esse: ergo poterit dari ultimum esse motus.

Quinto, contra eandem sententiam arguitur, quia sequitur ex ea dari tardissimum motum, quod est impossibile, sicut dari calorem remississimum, eum quolibet dato possit dari minor, ut tenet vera opinio. 1. Physicorum, tract. de maximo, & minimo. Probatur sequella, quia quando grauius pondus alicui imponitur, tardius, & difficultius

Super 1. lib. de cælo, & mundo.

portabit, & si grauius, difficilius; ergo si imponatur maximum pondus, quod est maximum respectu suæ potentia, portabit tardissime: dabitur, ergo tardissimus motus.

Confirmatur, quia quanto maior est resistentia passi, tanto minuitur excessus potentia actiuæ agentis, & motus fit tardius: ergo si resistentia passi respectu potentia sit maxima, quia habet maximum pondus respectu potentia talis: ergo motus erit tardissimus.

Vltimo, quia ponamus maximum potentia actiuæ, esse centum libras, reuera incredibile est, quod si alicui portanti illas superaddatur res leuissima, V.g. palea, non possit illam portare; potest ergo potentia actiuæ ultra maximum, quod sic, atque adeo non est per illud definienda.

Pro harum obiectionum solutione, & huius rei exacta intelligentia notandum est, quod dupliciter potest intelligi, potentiam aliquam habere maximum, vel minimum; vno modo in re aliqua determinata in singulari, alio modo in numero, & collectione aliquarum rerum, ita quod citra talem numerum, vel collectionem non possit.

Secundo aduertendum est,

quod maximum, & minimum est duplex, aliud Physicum, & est illud, quod ita est Physice determinatum, ut licet potentia possit in aliquid ultra inperceptibile, non tamen in aliquid ultra sensibile Physice, ita quod sit excessus sensibilis. Aliud est maximum, vel minimum Mathematicum, & est illud in, quod ita potest potentia, ut nullo modo possit amplius, nec sensibilibiter, nec mathematice. Similiter excessus duplex est Physicus, qui est sensibilis, & nominalis. Mathematicus, qui non est sensibilis, sed quasi minimus excessus.

His suppositis, respondetur ad argumenta, & quidem Niphus in hoc capite videtur asserere Arist. solum hic loqui de potentia mutabilitatis, quæ habet magis, & minus, per quod videtur excludi potentia Dei: si tamen Niphus hoc intendat, eius sententia est falsa, quia ut infra ostendemus, etiam potentia actiuæ Dei habet suum maximum, per quod sit definienda, non quidem maximum in re aliqua particulari determinata, cum quolibet dato singulari, possit aliud, & aliud facere, sed in aliquo determinato numero, & collectione, scilicet in numero infinito syncato
gore.

gorematicè. Et quod hoc ita sit dicendum, probatur, quia illud est maximum alicuius potentie, in quod potentia potest, & ultra non, sed Dei potentia se extendit ad infinitum syncategorematicè, cù possit facere, non tot, quin plura, quod est esse infinitum syncategorematicè, & non possit ultra se extendere ad infinitum in actu, illud enim ut suppono, non est possibile: ergo maximum diuinæ potentie est numerus infinitus syncategorematicè, & cù dicis: potentia Dei est infinita: ergo nullum habet terminum. Respondetur, si rem attente consideres non quodcumque habere terminum tollit infinitatem potentie: sed illa potentia est finita, quæ habet terminum finitum, tamen potentia habens terminum infinitum non est finita. Ratio est aperta, quia quælibet potentia habet proportionari cum suo maximo, ad quod se extendit: unde potentia quæ terminatur ad maximum finitum, est finita, quæ verò ad infinitum, est infinita, qualis est potentia Dei, & sic consequentia hæc: habet terminum: ergo est finita, vera est, loquendo determino finito, non verò de infinito.

Ad secundum respondeatur quod de potentia calefactiva ignis, vel possumus loqui de eius maximo, quantum ad intensiorem, vel quantum ad extensionem, quantum ad intensiorem quidem habet maximum, etiam mathematicum, quia cum calor ignis tantum sit, ut octo, tantum se potest extendere ad maximum intensiorem, ut octo, & nullo modo ultra, nec Physice, nec Mathematicè, cum nihil possit dare, quod non habet: si vero loquar, quantum ad extensionem. Respondetur non habere maximum finitum, & determinatum in singulari, cum possit plura, & plura combustibilia comburere, habet tamen pro maximo infinitum syncategorematicè, id est non tot quæ plura, quia cum non possit se extendere ad numerum infinitum in actu, cum illud non sit possibile, maximum illius est infinitum syncategorematicè.

Ad tertium respondetur verum esse, potentiam debere excedere resistentiæ passivæ excessu aliquo diuisibili, tamen quamvis excessus ille sit diuisibilis Mathematicè non verò Physice, & sic si potentie portatiue centum, addatur aliqua quantitas parua,

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

adhuc poterit potentia illam portare, quia licet centum esset maximum Physicum, non tamen mathematicum, tamen ultra maximum Mathematicum, nullo modo potest potentia, quia excessus est mathematicus, & indivisibilis in ratione excessus: unde qualibet quantitate superaddita, iam non est excessus indivisibilis requisitus. Et si obijcias excessus Physicus respectu maximi Physici, non est unica vncia, nec secunda, nec tertia, poterit ergo ultra mille vncias portare, quod est falsum. Respondetur quod licet quælibet vncia secundum se non sit excessus Physice sensibilis, tamen est devenire ad tantam quantitatem, quæ sit excessus sensibilis, in quem non possit potentia, sicut vna gutta tantum non excavat lapidem, multe tamen facientes quantitatem sensibilem, dicuntur illam excavare.

Ad quartum respondetur negando ex hac sententia sequi, quod detur ultimum esse motus, quia licet tali maximo immediate post hoc superaddamus quantitatem sensibilem, licet ultra maximum portare non

possit, ratione cuius immediate post hoc, non possit esse motus, cum sit quantitas sensibilis maior maxima: tamen quia in hoc nunc non est motus (quia repugnat motum localem habere esse in instanti) (ideo) non est verum dicere, nunc est, & immediate post hoc non erit, atque adeo non desinit per ultimum sui esse.

Ad quintum respondetur, non dari tardissimum motum, quia licet supponamus potentiam portare maximum quod sic, tamen poterit esse tardior motus, quia potest illi aliquid aliud, licet non sensibile, superaddi, quod poterit portare, quod causabit tardiozem motum, licet non sensibiler.

Et si dicas: ponamus ergo potentiam portare maximum etiam mathematice, tunc erit tardissimus motus, quia nullo modo potest ultra portare, & sic cum hoc adæquet totam actualitatem potentie, dabitur ergo tardissimus motus. Respondetur non dari maximum Mathematice, sed terminatur potentia portativa mathematicè termino extrinseco minimo quod non, in quo sit verum dicere: non

potest centum, v. g. potest tamen quodlibet minus, tamen, quia illud citra centum, non est determinatum, sed potest esse maius, & maius secundum partes proportionales, numquam poterit dari summa quantitas, atque adeo nec tardissimus motus.

Ad vltimum iam patet ex dictis, qualiter potentia portatiua habens pro maximo quod sic centum, possit vltra vnicam paleam, duas portare, quia potest vltra maximum Physicū aliquid sensibile portare propter excessum sensibilem, & Physicum, quem habet supra maximum suum, ratione cuius, dummodo non addatur quantitas sensibilis, adhuc potest aliam portare, si tamen superaddatur quantitas sensibilis non poterit, quia æquabit tunc excessum, quem habebat potentia.

Tandem prædicta conclusio, non leuem ingerit difficultatem, quia si potentia actiua habet terminū intrinsecum, scilicet maximum quod sic: ergo potentia illuminatiua solis, illuminat totam suam Sphæram actiuitatis, vel illuminat superficiem vltimam terminantem illam Sphæ-

ram, vel non: si non illuminat ergo illa potentia non habet terminum intrinsecum, quia terminatur per indiuisibile, existens extra lumen à simili productum: si vero illuminat vsque ad illam superficiem inclusiuè. Tunc argumentor sic: vel in tali superficie vltima producit lumen diuisibile, quo ad intensionem: & hoc non, quia si talis superficies habet lumen diuisibile quoad intensionem poterit in parte sibi propinqua producere lumen aliquo modo intensum, licet non in tanta intensione, quantam in se habet iuxta dicta. 1. de generatione, capit. 7. & sic illa superficies non erit terminus vltimus spheræ actiuitatis: vel producit in tali superficie lumen indiuisibile, quo ad intensionem, & hoc non quia v. t. 6. Physi vidimus indiuisibilia extensionis qualitatis, sicut est superficies luminis, possunt esse diuisibilia, quo ad intensionem, & sic non repugnabit superficiem vltimam luminis correspondentem vltimæ superficiæ spheræ, tamen si sit indiuisibilis quo ad extensionis profunditatem, esse tamen diuisibilem,

Super I. lib. de cælo, & mundo.

quo ad intensiorem. Tum etiam quia in qualibet parte ante ultimam superficiem talis Sphæræ, lumen habet aliam intensiorem: ergo poterit talis intensio produci in superficie ultima, quæ immediate adhæret tali parti, videtur ergo non habere terminum intrinsecum potentiam actiuam.

Respondetur in tali superficie ultima produci quidem lumen diuisibile, quoad intensiorem, ut argumentum probat, tamen non ex illa superficie deriuari lumen ad partes profundas, quæ sunt extra talem superficiem. Ratio est quia cum illa superficies contineat lumen inextensum quoad profunditatem, non probatur producere lumen diuisibile quoad profunditatem, sicut quod non habet intensiorem, non probatur producere intensiorem, & finitur Sphæra actiuitatis intrinsecè in illa superficie ultima terminatiua.

Sit secunda conclusio in hac quæstione. Secunda regula Arist. vera est, scilicet quod impotentia actiua, est definienda per terminum quod non, v. g. si quis potest portare centum, & non centum & vnum, per illud centum,

& vnum, quod est minimum quod non potest portare, est definienda. Ratio est, quia potentia & impotentia actiua sunt contrariæ: ergo per contraria sunt definienda: sed potentia actiua definitur per maximum quod sic: ergo impotentia per minimum quod non.

Secundo & clariùs probatur, quia sicut potentia actiua est maior, quod plura potest, ita impotentia actiua, est maior impotentia, quod minus potest: ergo ut explicemus totam latitudinem impotentie, debemus explicare minimum quod non potest, aliàs non recte explicabitur tota impotentia illius.

Tertio, si explicemus minimum quod non potest, etiam explicamus alia obiecta, in quæ non potest, v. g. Si quis potens centum, non potest centum & vnum, etiam per hoc minimum quod non, explicamus alia maiora, in quæ non potest, v. g. centum & duo, & centum & quatuor, &c. Non verò e contrà: ergo per ly terminum quod non, est definienda.

Quarto, quia si talis impotentia actiua non definitur per minimum quod non, scilicet centum & vnum, non est ma-

1° ratio quare definiatur per alia maiora, v. g. per centum & viginti, quam per totum, &c. Ergo solum per illud minimum quod non explicans alia obiecta, inque nō potest, definienda est talis impotentia.

Sed dices: ideo impotentia actiua non potest centum & vnum, quia talis quantitas excedit potentiam, hic autem excessus debet esse diuisibilis quia per indiuisibilia, vt dixi, nihil excedit: si ergo hæc quantitas est diuisibilis, & dimidium illius excedit potentiam v. g. Si potentia portatiua extendebat se ad centum, minimum quod non potest, est centum & vnum. Tunc sic, ille excessus supra potentiam, quæ se extendebat ad centum, est diuisibilis: ergo etiam medietas, vel tertia pars illius, cum sit aliqua supra ceterum, quod erat maximum quod sic, erit obiectum, in quod nō potest potentia: ergo centum & vnum non erat minimum quod nō, quia etiam medietatem illius quæ additur supra maximum, non potest portare: ergo non habet minimum quod non.

Respondetur de hoc proportionali modo esse loquendum sicut de maximo, & sic sicut potentia nō potest in ma-

ius maximo, quod non, sensibilibiter, ita impotentia nō potest in minus minimo quod non, insensibilibiter, qualis est aliqua pars illius, quod additur supra centum, quod erat maximum, non tamen est impotens in minus minimo quod non, sensibilibiter.

Tertia conclusio sit. Tertia regula Arist. scilicet, quod potentia passiuæ debet defini ri per minimum quod sic, est vera. Probatur conclusio, quia quanto magis potentia passiuæ à minori patitur, eō est perfectior, vt potentia visiuæ, eō est perfectior quāto a minorē obiecto potest pati, & immutari: sed definitio debet explicare vltimā perfectionē rei: ergo debet dari per minimum quod sic, quod minimum appellatur ab Arist. maximum in eadem potentia passiuæ, vt actiua est, scilicet maximum virtuale, quia requirit maximam virtutem.

Quarta conclusio sit. Quarta regula Arist. vera est, scilicet quod impotentia passiuæ debet defini ri per maximum quod non, v. g. Si potentia passiuæ, poterat pati ab obiecto vt quatuor, non tamen potest pati ab obiecto vt tria, propter paruitatem, vel aliam similem causam per hoc obiec-

Super I. Lib. de cælo, & mundo.

cum vt tria, quod est maximū inter ea, quę non potest pati, est definienda. Ratio est quia si illa est maior potentia passiuæ, est perfectior, quæ à minori patitur: ergo illa erit maior impotentia, quæ à maiori non patitur: sicut illa est maior impotentia ad vidēdū, quæ maiores colores nō potest videre, quā ea quę minores, qui difficilius videntur, ergo vt quis recte explicet totā impotentia, debet illam definire per maximū, quā nō potest videre.

Circa has omnes conclusiones, rursus aduertendum est, quod eadem qualitas, v. g. potentia visiuæ, vocatur potentia respectu illius obiecti, a quo patitur, respectu verò illius, in quod non potest, vocatur impotentia: & idem est de impotentia passiuæ, ita quod eadem qualitas secundum rem sit in duplici specie qualitatis, sub diuersa cōsideratione, scilicet in specie potentia, & impotentia; sicut idē calor in quātū disponit subiectum ad formā substantialem, est dispositio, in quātū verò est principium producendi alium calorem est in specie potentia.

Caput. XII.

Licet Arist. suprà c. 10. opinionem Platonis ponētis

mundum generabilem, & incorruptibile reieciisset, hoc tamen capite ex professo illā explodit, intendens probare nullū incorruptibile esse generabile, & nullum ingenerabile esse corruptibile, vt constat ex propria eius sententia Mundum sempiternum, ingenerabilem, & incorruptibile esse: quæ conclusio quæstioni superioribus capitib⁹ propositę respondet: Et in hoc capite tria agit. Primō more solito aliqua supponit ex quibus in secunda probat rationibus cōmunibus suum intentum: tandē in vltima parte id cōfirmat rationibus proprijs.

Ad primam ergo partem accedētes. Prima suppositio est, quod omne illud quod, habet potentiam ad esse, & nō esse, debet habere determinatum tempus, in quo sit, & etiam determinatum, in quo non sit. Probat sic hanc suppositionem, & declarat, quia si homo habet potentia, vt sit albus, & idem est de alijs prædicatis, v. g. vt sit tricubitus, quod pertinet ad quantitatem, si non habet determinatum tempus, in quo sit albus, & determinatum, in quo non sit albus, potest ergo esse maiori & maiori tempore, atq; adeo infinito sub albedine: tunc sic
vel

vel tempus, in quo potest esse non albus, sequitur post hoc tempus infinitum, in quo est albus, & hoc non, quia ultra infinitum nihil est: vel est pars illius temporis infiniti, in quo est albus, & tunc etiam cum illo tempore homo sit albus, iam simul erit albus, & non albus, quod est impossibile.

Secundo supponit non esse idem falsum, & impossibile, sicut quando ego sto, falsum est quod sedeam, non est tamen impossibile, nec etiam est idem verum & possibile, quia possibile est Antechristum esse, non tamen verum est.

Tertio supponit, quod falsum & impossibile dupliciter possunt accipi. Primo ex suppositione, sicut falsum est, & impossibile me stare, supposito quod sedeam. Secundo absolute, & simpliciter, qualiter est falsum, & impossibile hominem esse equum.

Quarto supponit, quod non est idem supponere falsum, & impossibile, sicut non est idem falsum & impossibile, ut dixit.

Quinto supponit quod ex uno impossibili sequitur quodlibet.

Sexto & ultimo supponit, quod licet duo actus oppositi simul esse non possint ut stare, & sedere, tamen poten-

tia ad illos actus, simul esse possunt, hæc in. 1. part. cap.

His suppositis in secunda probat Arist. suum intentum scilicet quod nullum incorruptibile sit generabile, & nullum ingenerabile sit corruptibile hoc syllogismo. Nullum sempiternum est generabile, & corruptibile; omne generabile, & incorruptibile est sempiternum: ergo nullum ingenerabile est corruptibile. Consequentia est nota, quia est syllogismus factus in Celarem. Maior verò probatur ex vi primæ suppositionis, quia omne generabile, habet potentiam ad essendum, & non essendum: id enim est generabile ut supra c. 10. dixi, & similiter corruptibile, ut esse & non esse possit: debet ergo habere determinatum tempus, in quo sit, & determinatum, in quo non sit: sempiternum autem non habet determinatum tempus, in quo non sit, quia semper est: ergo nullum generabile, & corruptibile est sempiternum: alias si generabile vel sempiterno tempore est: ergo vel tempus, in quo potest non esse, est post hoc tempus sempiternum, & hoc non, quia ultra infinitum nihil est, vel est pars illius temporis, & sic iam simul esset, & non esset.

Pore, & non semper ens, sicut aliquis non, & non semper rōens, sicut aliquis, quia due negationes affirmant: vnde eadem oppositio est inter has particulas, semper ens, semper non ens, &c. quæ est inter illa signa, Omnis, Nullus, Aliquis, vt apparet in figura nuper posita: vnde sicut, Omnis, & Nullus opponuntur contrariè, quia alter est modus vniuersalis affirmatiuus, & alter negatiuus, ita semper ens, & semper non ens, opponuntur contrariè: & sicut, omnis, qui est modus vniuersalis affirmatiuus, & aliquis non, qui est particularis negatiuus, opponuntur contradictoriè, ita semper ens, & nō semper ens opponuntur contradictoriè; & sicut aliquis, qui est modus particularis affirmatiuus, & nullus, qui est vniuersalis negatiuus, opponuntur etiā cōtradictoriè; ita semper non ens, & non semper non ens, opponuntur etiā contradictoriè: & sicut aliquis, & aliquis non opponuntur etiam subcontrariè, sic etiam non semper non ens, & non semper ens opponuntur subcontrariè, & sicut omnis, & aliquis sunt subalterna, ita semper ens, & non semper non ens, & sicut nullus, & aliquis

non, sunt etiam subalterna, sic semper non ens, & nō semper ens sunt etiam subalterna.

Hoc supposito, sic arguit: Istæ duæ subcontrariæ, scilicet, non semper non ens, & non semper ens, verificantur de generabili, & corruptibili, quia idem sunt, quod aliquando ens, & aliquando non ens: ergo illæ contrariæ, scilicet semper ens, & semper nō ens, debent negari, quia aliās verificarentur duo contradictoria, quia supposito quod de generabili, & de corruptibili verificentur, non semper ens, & non semper non ens, etiā verificantur duæ illæ contrariæ, semper ens, & semper non ens, cum semper ens, & non semper ens sint contradictoria, & etiam semper non ens, & non semper non ens, iam verificabuntur de generabili, & corruptibili duo contradictoria: ergo cum verificentur de illo duo subcontraria, scilicet non semper ens, & non semper non ens, quia idē sunt quod aliquando ens, & aliquando non ens: quod est generabile, & corruptibile. Alia duo contraria, scilicet semper ens, & semper non ens, debent remoueri: ergo repugnat generabile, vel corruptibile esse sempiternum, siue

Super I. lib. de cælo, & mundo,

illud sumatur pro eo, quod semper est, siue pro eo quod semper non est.

Eandem rationem conficit Arist. in literis, vt constat, non solum esse veram ratione materię sed ratione formę ita quod in quacumq; teneat fit ergo A. semper ens, & B. semper non ens, & C. non semper ens, & D. non semper ens. Tunc sic: inter A. & B. est medium, quia sunt contraria, tum etiam, quia contraria non possunt verificari de eodem subiecto, v. g. quod homo sit albus, & niger: ergo debet dari medium, quod verificetur, tamen inter A. & D. vel inter B. & C. cum sint contradictoria, nõ est medium: ergo verum est dicere, quod de quibus verificatur, C. & D. quæ sunt subcontrariæ, non possunt verificari A. & B. aliàs cum A. & D. & B. C. sint contradictoria, verificabuntur de eodem duo cõtradictoria: ergo cum de generabili & corruptibili verificentur C. & D. scilicet non semper non ens, & non semper ens, debet de illo negari, tam semper ens, quàm semper non ens, atq; adeo nullum generabile, & corruptibile, potest esse sempiternũ, siue illud sumatur pro sem-

per ente, siue pro semper nõ ente: relinquitur ergo sufficienter probata maior illius syllogismi, scilicet quod nullum sempiternum sit generabile, & corruptibile. Minore verò eiusdem syllogismi, scilicet quod omne ingenerabile, & omne incorruptibile est sempiternum, probat deinde Arist.

Et primò dicit, quod si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, si sempiternũ prædicatur de vno, etiam prædicabitur de vtroq;: vnde omne ingenerabile erit sempiternum, & omne etiam incorruptibile, quia ingenerabile dicit semper esse à parte ante incorruptibile à parte post: ergo si ad inuicem conuertuntur quodlibet erit simpliciter sempiternum. Quod autem conuertantur probat, quia generabile & corruptibile conuertuntur: ergo etiam ingenerabile & incorruptibile debent conuerti. Antecedens verò probat dupliciter. Primò ex suppositione, quia si ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, etiam generabile, & corruptibile debent conuerti, quia si non conuertuntur: ergo non bene valet: est generabile, ergo corruptibile; ergo est incorruptibile; quia

quia contradictoriè opponitur, & non debet dari mediū: ergo si conuertuntur ingenerabile & incorruptibile, iam generabile, quod erat incorruptibile, erit in generabile, atq; adeo idem erit generabile, & ingenerabile, quæ sunt contradictoria: per quam rationem intendit Arist. probare, quod si ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, etiam generabile, & corruptibile debent conuerti, sed ostensue, & nulla facta suppositione probat, quod generabile, & corruptibile debeant conuerti.

Pro quo aduerte, quod semper ens idem est, quod ens necessarium, id est, quod ab intrinseco non potest non esse, Similiter semper non ens, est non ens necessarium, id est, quod ex se non potest esse, vt chimera. Hoc supposito, sic arguit Arist. quia generabile est medium inter semper ens, & semper non ens, cum sit aliquando ens, & aliquando non ens, sed hoc idem habet corruptibile, est enim medium inter semper ens, & semper non ens, cum sit aliquando ens, & aliquando non ens: ergo generabile & corruptibile conuertuntur: & idem argumentum confi-

cit Aristoteles in literis,

Probat deinde quod ingenerabile, & incorruptibile conuertantur ostensue, quia si non valet: est ingenerabile, ergo incorruptibile: ergo est corruptibile, ergo generabile, quia corruptibile, & generabile, vt probaui, conuertuntur: ergo idem esse ingenerabile, & generabile, quæ sunt contradictoria: sicut corruptibile, & incorruptibile.

Ex dictis colligit Arist. male Platonicos posuisse, mundum generabilem, & incorruptibilem, quia ea ex parte, quæ est generabilis est aliquando ens, & aliquando non ens, atq; adeo, cum habeat potentiam ad essendum, & non essendum debet habere determinatū tempus, in quofit, & in quo non sit ex prima suppositione supraprobata. Ex ea verò parte, qua illum incorruptibilem ponunt, faciunt illum sempiternum, quia vt probatum est, ingenerabile, & incorruptibile conuertuntur, id verò quod est ingenerabile, & incorruptibile, est sempiternum, cum dicat semper esse à parte ante, & à parte post: ex quofit quod non debeat habere determinatum

Super. I. lib. de celo, & mundo.

tempus essendi, & non essendi, sed quòd debeat esse tempore infinito.

Secundò probat hoc esse falsum, quia, inquit, omnia quæ sunt, necesse est agere, vel pati, esse, vel non esse tempore infinito, vel definito, id est, determinato: si autem aliquid esset generabile, incorruptibile tamen illud, nec posset agere, nec pati, esse, vel non esse tempore infinito, vel definito: non infinito, quia non ex omni parte est infinitum: præsertim quòd ipsum, inquit, infinitum aliquo modo est definitum, quo scilicet non est maius, quod verò est infinitum ex vna parte, non est hoc modo definitum, quia potest esse illo aliquid maius, cum à parte ante sit finitum, ex quo non repugnat augeri, nec tempore definito, quia ut dixi, quod est à parte post infinitum, ut est generabile, & incorruptibile, ut posuit Plato, vniuersum à parte post, non definitur, id est, determinatur, atque adeò propriè nec est infinitum, nec definitum.

Tertiò contra eandem sententiam arguit, quia si aliquid est incorruptibile, generabile tamen, potuit ergo antea, & antea esse, quia non est, inquit, maior ratio, cur in hoc

signo, quàm antea incæperit potuit ergo esse ab æterno: potuit ergo in esse simul: ergo est, ut probat ratio, & non est ut Plato posuit, atque adeò (ut quidam exponunt) hac ratione probat, quòd si est infinitum ex vna parte, scilicet à parte post, debet esse ex omni, scilicet à parte ante, & eadem ratione conuincitur potest, quòd nullam sit ingenerabile, & corruptibile, quia si corrumpitur, cur magis in hoc signo, quàm antea corruptum est, vel postea: potest ergo magis, & magis durare, ita quòd sit sempiternum: ergo si ex alio capite non est, ut authores contrarij ponunt, simul erit, & non erit.

Quartò, & ferè in idè incidit, quia omnis, inquit, potentia habet antecedere suum actum: ergo potentia, quam habuit mundus ad essendum, antequàm esset, potuit prius, & prius reduci in actum: ergo ab æterno est, quia ponamus hoc in esse: ergo si secundum Platonè non est ab æterno, quia est genitus simul: ergo fuit, & non fuit.

Sed quia posset aliquis dicere pro Platone, nūquid quidè, sicut materia sua est generabilis, ita corruptibilis, nūquàm tamè corrupendum arguit. Contra,

trà,

irā, quia omne, inquit, corruptibile tandem corrumpetur, & omne generabile tandem generabitur, quia habet potētiā generabile ad esse, & corruptibile ad non esse: ponatur ergo in esse, aliās nunquā generabitur, nec corruptibile corrumpetur: est ergo sempiternum: ergo semper ens, vt & aliās ponebamus aliquando esse, si est generabile, & aliquando tandem non esse, si est corruptibile: ergo simul esset, & non esset.

Nec valet, inquit, si dicas, incorruptibile habere potentiam, vt non sit, non tamen postquam est, sed ad non esse præteritum, quod præcessit generationem. Cōtrā arguit, quia omnis potentia est vel alicuius præsentis, vel futuri, non verò præteriti, quia ad præteritum non est potētia: ergo si habet potētiā ad non esse, debet esse ad nō esse vel præsens, vel futurum, atque ad id iam generabile erit corruptibile contra Platonem.

Vltimò tandem arguit contra Platonem, quia generabile, inquit, & corruptibile alterabilia sunt, alteratio autem fit è contrario: ergo omne generabile est corruptibile contra Platonem: & similiter omne corruptibile debet esse ge-

nerabile, quia sicut fit alteratio ad corruptionem huius, sic potest fieri ad generationē illius. Hæc de litera, quæ longè profectò difficilior est, quā utilis.

Dubia circa literam.

Prima suppositio huius epite sequēti explicabitur, circa secundum verò, quod dicit, non esse idem falsum, & impossibile, aduertendū est, illum debere intelligi in materia contingenti, vt patet in exemplo ab Arist. adducto, de eo qui cūm sedeat, falsum est quod stet, nō verò impossibile est, in materia verò remota ratione materiæ idem est falsum, & impossibile, sicut falsum est, hominem esse equū, & etiam impossibile. Similiter id, quod dicit, non esse idē possibile, & verum, debet intelligi in materia contingenti, in qua verum est, Petrum v. g. posse esse nigrum, non tamen verum est, esse nigrū, nō verò debet intelligi in materia necessaria, quia in hac ratione cūm prædicatum possibile necessariò insit, idem est possibile, & verum, vt verum est esse hominem animal, & possibile.

Contra rationem illam, qua Arist.

Super I. lib. de celo, & mundo.

Arist. probat sempiternū esse ingenerabile, & incorruptibile, quia sempiternum semper est, generabile verò, & corruptibile aliquando non est, ponatur in esse: ergo simul erit, & non erit.

Obijcit S. Thom. hic tex. 131. quia licet quis habeat potentiam ad duos actus contrarios, non tamen potest poni vnus actus, stante contrario actu, sicut ille, qui stat, habet potentiam ad sedendum, non tamen ita quod possit poni sessio simul, quando stat, sed in alio tempore, & sic stante sempiterno, non potest poni in esse non esse.

Respondetur, quod omne accidens debet poni absque corruptione subiecti: vnde, quia stare non est accidens sessionis, nec è contrà, non oportet, quod adueniente sessione, maneat stare, qui sunt actus impossibiles: tamen si ponamus, sempiternum esse ingenerabile, & incorruptibile, cum sempiternum necessariò sit, deinde potest accidentaliter generari, & corrumpi. Hæc omnia debent supponere ipsum esse necessarium illius sempiterni, & sic adhuc illo stante, secundum illam opinionem posset esse, & non esse

se corruptionis, quia est accidens illius generatio, vel corruptio: omne verò accidens debet supponere subiectum: vnde optimè sequitur, quod simul sit, & non sit: non verò sequitur in sessione, quia sessio non est accidens huius, quod est stare, vel è contrà: & sic vno adueniente, oportet aliud permaneat.

Contra id quod dicit, quod inter duo contraria, scilicet, semper ens, & semper non ens, debet dari medium, scilicet, aliquando ens, & aliquando non ens, est argumentum, quia non semper inter contraria datur medium, quia inter par, & impar, ægrum, & sanū, quæ sunt contraria, non datur medium. Respondetur, quod loquendo de rebus ipsis contrarijs, quando talia contraria vniuersalia sunt, datur mediū, sicut inter omne, & nullum, aliquis: sic inter semper ens, id est, omni tempore ens, & semper non ens, id est, nullo tempore ens, datur mediū, scilicet aliquando ens, & aliquando non ens. Cuius ratio est, quia alterum affirmat totū, alterū negat totū. Vnde illud est mediū, quod ex parte affirmat, & ex parte negat, vt aliquando ens, & aliquando non ens.

Sed dices: Hę duę propositiones subcontrarię, Aliquis homo est albus, & aliquis homo nõ est albus, nõ possunt eidę rei conuenire: ergo nec hę duę subcontrarię, hoc aliquando est ens, & hoc aliquando nõ est ens, nõ debent verificari de generabili, & corruptibili. Respondetur esse diuersam rationē, quia esse album, & non album, sunt actus oppositi, qui non possunt eidem conuenire, tamę aliquando ens, & aliquando non ens, nõ sumuntur pro actibus oppositis, nec pro eodem tempore; sed pro potentia ad opposita, scilicet *p* posse esse, & posse nõ esse, potētię autem ad opposita, optimę possunt esse simul, non verõ actus: præsertim, quod si sumantur pro actu aliquando ens, & aliquando non ens, nõ sumuntur pro eodem tempore, quia illa particula, aliquando, non determinat tempus, & sic pro diuerso tempore non repugnat: esse verõ album, & non album, si sumantur pro eodem tempore, etiã repugnat: si verõ *p* diuersis, non repugnat. Vnde argumentum nihil concludit.

Circa illã probationē, qua Arist. probat, generabile, & corruptibile conuerti, quia in generabile, & incorruptibile

conuertuntur, & rursus in generabile, & incorruptibile conuerti, quia generabile, & corruptibile conuertuntur, aduertendum est cum Augustino Nipho hęc, quod etiam in litera nos aduertimus, non esse circulum, quia primum probat ex hypothesi, id est, si generabile, & corruptibile conuertuntur, etiam in generabile, & incorruptibile debent conuerti: & deinde ostendit siuę, & à priori, probat generabile, & corruptibile conuerti rationibus in litera explicatis.

Est autem argumentum contra rationem, qua probat, generabile, & corruptibile conuerti, ex eo quod, à quo remouentur extrema, debet conuenire medium; sed à generabili, & corruptibili remouentur extrema, scilicet semper ens, & semper non ens: ergo debet illi conuenire mediũ, scilicet aliquando ens, & aliquando non ens. Est, inquam, contra hoc argumentum, quia ex eo quod generabile, & corruptibile sit mediũ inter semper ens, & semper non ens, quia est aliquando ens, & aliquando non ens, nõ sequitur, quod inter se conuertantur, quia etiam fuscum, & viride, sunt mediũ colores inter album

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

bum, & nigrum, non tamen inter se conuertuntur.

Secundò, quia non semper est verum, quòd à quo remouentur extrema, debet illi cõuenire medium, quia ab aere remouentur extremi colores, scilicet album, & nigrum, nõ tamen conueniunt colores medij.

respondetur ad primũ, quòd medium est duplex, aliud est adæquatum inter extrema, vt inter possibile, & necesse, medium adæquatum est contingens, quia extra illud nullum aliud est medium inter illa extrema: aliud verò est medium inadæquatum, vltra quod est aliud medium, qualiter fuscũ est medium inadæquatum inter album, & nigrum. Arist. ergo non probauit, generabile, & corruptibile conuerti præcisè, quia sint medium inter ens, & non ens; sed quia conuertuntur cum medio adæquato, scilicet aliquãdo ens, & aliquando non ens, quod est contingens, quia cùm vtrumque sit aliquando ens, & aliquando non ens, optimè sequitur esse idem.

Sed obijcies: Contingens est superius ad generabile, & corruptibile, quia generabile dicit prius non esse, & postea esse, cùm generatio incipiat

à priuatione rei: corruptio verò è contrà, prius dicit esse, & postea non esse. Contingens verò dicit posse esse, & non esse absolutè, sine hoc, vel illo ordine, ex eo verò quòd aliqua sint idem secundum genericam rationem in aliquo superiori, non sequitur esse idem inter se. Respondetur, quòd contingens solùm est superius secundum rationem ad generabile, & corruptibile, non verò secundum rem, quia idem sunt, & nunquam reperitur vnum sine alio. Aliud tamen est genus, quod reperitur sine hac specie determinata, & sic non habet conuerti cum hac specie determinata, neque cum illa, contingens autem cùm quolibet illarum conuertitur, quia solùm est superius secundum rationem, & ita etiam species inter se conuertuntur, & cum genere, quia secundum rem in idem coincidunt.

Est præterea dubium circa illa verba Aristot. quibus arguens contra Platonem in secunda ratione dixit, aliqua posse agere, vel non agere tempore infinito, vel finito, & similiter esse, vel non esse. Contrà enim est, quòd secundum ipsum ea, quæ habent potentiam ad essendum, & non

essendum, vel agendum, & non agendum, debent habere determinatum tempus, nō ergo infinitum. Respondetur, q̄ vt ibi ipse exponit, hoc tēpus infinitū, aliquo modo est definitum, scilicet, quo nō est maius, & sic quādo dixit, q̄ habet potentiam ad essendū, & non essendum, debere esse determinatum tempus essendi, idem est determinatū tempus, quod definitū, quale est aliquo modo infinitum.

Meliùs tamē secundo respōdetur, q̄ illa prima suppositio intelligitur de his, quæ habēt potētīā ad essendū, & nō essendū, vel agēdum, & nō agēdū: per alia verò verbā non dicit Arist. quod aliquid possit agere, & nō agere, esse, & nō esse tēpore infinito, sed loquitur distīctiue, id est, vel debet esse tēpore infinito, vel definito: & similiter agere, vel pati. Et p̄ hoc patet, cū hoc nō cōtrariari aliud, quod suprā capit. 6. docuit, scilicet, q̄ omnis actio agentis naturalis debet esse tempore finito, vel determinato. Ratio est, quia ad verificationē propositionis distīctiue, sufficit altera pars vera, & sic, cū dicit hīc, omnia agentia agere, vel pati tempore infinito, vel finito, non est contradictio.

Contra tertiā rationē, qua contra Platonē arguēs, dicit, q̄ si mūdus generabilis fuit, potuit ergo antea, & antea: ergo ab æterno generari, atque adeo q̄ debuit esse ab æterno. Est argumentum primò, quia cū hic effectus depēdeat à causa libera, licet ex se possit esse antea & antea, & ab æterno, tamē de facto propter liberam Dei volūtātē nō fuit ab æterno: nihil ergo concludit.

Secūdo, ille modus argumēti non videtur legitimus, quia est arguere ab infinito in potentia, ad infinitū in actu, quod non valet, sicut non valet, quantum est diuisibile in plures, & plures partes: ergo potest esse diuisum in omnē suam partem. Similiter nō valet, Deus potest facere plura, & plura indiuidua vnius speciei: ergo potest facere infinita in actu: ergo Arist. cōsequētia nulla est.

Pro solutione duo aduertēda sunt, quæ sunt præcipua fundamenta, quibus nituntur rationes Arist. in hoc cap. Alterū est, Arist. in hoc cap. supponere id, quod 8. Physic. docuerat, scilicet Deū operari saltē quantum ad productionem rerum incorruptibilium, vt cœlum, & vniuersum, vt quoddā agens naturale, necessariò,

Super Lib. I. de cælo, & mundo,

& non liberè, quidquid sit de huius rei veritate: hoc verò constat primò, quia 8. Physic. text. 79. ad probandum Deum non habere aliquam quantitatem, quia, inquit, si esset corpus, cum sit infinitæ virtutis, moueretur in non tempore. Ratio verò hæc non haberet vim, si in omnibus liberè ageret, quia tunc pro libito moueretur in non tempore. Præterea 8. Physic. tex. 7. dicit, quòd si mobile aliquod est ab æterno, & similiter mouens, motus debet esse ab æterno. Hæc autem consequentia nõ potest habere vim, nisi quia Deus necessariò agat, aliàs nõ benè sequit, quòd sit ab æterno, quia licet sit mouens, & mobile, nollit tamen mouere illud ab æterno.

Secundò aduertendum est, quòd vt omnes referunt, Plato in Tymæo asseruit, mundum genitum fuisse ex materia quadam informi, apta tamen, & disposita ad recipiendam formam mundi. Ita docet D. Ambrosius in Exameron ex Basilio Magno. Ita etiam explicat ipsum Platonem in Tymæo ferè omnes eius discipuli, dicentes, ipsum posuisse quandam materiam, ex qua fuit formatus mundus, quam vocauit Hylem, in qua media

Idea introducta fuit forma mundi, & ita consequenter asserunt, ipsum creationem impossibilem existimasse.

Vnde ad argumentum respondetur, non posse esse recursum ad Dei libertatem, quia supponit ex 8. Physicor. Deum esse agens necessariu, quantum ad productionem vniuersi, atque adeò in materia ab æterno disposita necessario ab æterno debuit introduci forma.

Ad secundum verum esse, illum modum argumentandi non tenere ratione formæ, vt probant exempla adhibita, tenet tamen ratione materiæ, quia si materia prima est vltimatè disposita, & Deus in illa actione est agens necessarium, rectè sequitur, quòd non solum antea, & antea, sed ab æterno debuit esse mundus, quia ab æterno est materia disposita, & etiam agens, operans necessario. Et in his suppositionibus fundatur illud, quod in eadem tertia ratione sumit, scilicet, quòd illud, quod est infinitum ex vna parte, debet esse infinitum ex omni, quando scilicet est potentia in subiecto ad recipiendam formam tempore infinito à parte antiè, & agens operatur

Necessario, ubi verū est, quod tale infinitum à parte post in duratione, quale est vniuersum secundum Platonem, etiam debet esse tale ex parte antè, vt dictum est. Alia difficultas ab Arist. hoc capit. dicta, sequenti disputatione examinabuntur.

Disput. III. De incorruptibilitate vniuersi.

IN hac disputatione, quia quod præcipuam habet difficultatem, in text. ipse Arist. explicuit, peculiariter illius explicationem attin-gam, quæ fare difficilis est, dicam tamen quæ ad eius intelligentiam communiter tradunt auctores.

Quæst. I. Vtrum omne id, quod habet potentiam ad essendum, & non essendum, debeat habere determinatum tempus essendi, & non essendi.

Ratio dubitandi est primò ex principijs ipsius Arist. quia vt cap. II. docuit, potentia passiuam habet terminari p. minimum: constat verò, potentiam esse ad essendum, & non essendum, vt potentiam passiuam

materiae primæ ad recipiendam, vel deperdendam formam, à qua prouenit esse, & non esse: ergo hæc potentia passiuam non habet determinatum maximum tempus essendi, & non essendi.

Secundò, quia in sententia Arist. ponentis mundum ab eterno, etiam motus cælorum sunt ab eterno, atque adeo etiam dantur duo tempora infinita.

Confirmatur, quia non est inconueniens, dare duo tempora infinita, etiam vnum post aliud, si alterum sit infinitum à parte antè, alterum verò à parte post, quia constat, animam rationalem habere esse infinito tempore à parte post, cum sit immortalis, & habuisse non esse infinito tempore à parte ante: male ergo adducit ad incoueniens, quod dentur duo tempora infinita, vnum post aliud, præsertim quod Arist. sua ratione non conuincit, illa duo tempora esse infinita ex omni parte.

Sed ratione tertio arguitur, quia si omnia habent determinatum tempus essendi, & non essendi: ergo omnes res permanentes desinunt per vltimum sui esse, quod est falsum, vt ostenditur 6. Physicorum. Probat, quia in

Q 2   instanti

Super I. lib. de cælo, & mundo.

in instanti terminatio illius temporis maximi, est verum dicere: Nunc est tempus maius maximo, & immediatè post hoc non erit: ergo etiam est verum dicere: Nunc est res, & immediatè post hoc non erit, quia erit tempus maius maximo: ergo desinit per ultimum sui esse.

Ultimò, quia materia prima Petri habuit potentiam ad esse, & non esse formæ, & tamen corrupta forma, est in infinito tempore, sub non esse illius, quia in æterno erit sine tali forma: ergo non habet determinatum tempus non essendi.

Et confirmatur, quia nulla videtur esse potentia ad essendum, & non essendum, quia vel hoc conuenit rei, quando est: & hoc non, quia iam de facto est: ergo non habet potentiam ad essendum: vel conuenit rei, quando non est: & hoc etiam non, quia tunc non habet potentiam, vt non sit, quia iam non est: nunquam ergo est illa potentia ad esse, & non esse,

Pro intelligentia huius dubij reuocandum est in memoriam, quòd suprà cap. 3. quæstio 3. dixi, scilicet quòd potè-

tia contradictionis, quæ est de esse ad nõ esse, eodem modo ordinatur ad esse, & ad non esse; quia ad esse ordinatur primariò, & ad non esse per accidens, quia omnis potentia habet recipere aliquem actum, vel quem causet, si actiua sit, vel quem recipiat, si sit passiuæ: vnde ad non esse actus, solùm ordinatur per accidens ratione alicuius impossibilis cù tali actu.

Secundò aduertendum est, quòd licet potentia actiua, vt dixi capite præcedenti, nõ habeat semper terminari maximo finito, sed infinito, vt dixi de potentia Dei: tamen potentia ad esse, & non esse, debet habere terminum finitum. Ratio est, quia si ille terminus est infinitus, non ergo potest pertransiri: si ergo duraret sub esse infinito tempore, nunquam posset peruenire ad non esse, atque adeò iam non haberet potentiam ad nõ essendũ: debet ergo talis potentia tã ad esse, quàm ad non esse terminari termino finito: & hæc est aperta ratio, quare ex se æterna non habeant potentia contradictionis, verbi gratia, cælum, quia si infinito tempore ex se sunt: ergo ex se

NON

non possunt peruenire ad non esse, quia illud infinitum tempus, est impertransibile, & propter eandem rationem conuincitur, materiam celi non esse materiam contradictionis vt supra cap. 3. dictum est.

Tertio notandum est, quod quando Arist. dixit, ea quae habent potentiam essendi, & non essendi, &c. loquitur de his quae possunt esse & non esse ab intrinseco, non vero ab extrinseco, qualis est Angelus, & anima rationalis, vt dicam c. sequenti, in illis vero quae possunt esse ab intrinseco, & non esse, scilicet ratione materiae dispositae ad esse, vel non esse formae, duplex est potentia, alia remota, alia proxima, potentia materiae remota ad esse formae est ipsa potentia materiae secundum se, quando non est disposita ad tale esse, vel ad non esse, ita quod eadem potentia materiae primae, quae ante dispositionem dicebatur potentia remota, quando incipit disponi dicitur potentia proxima. Arist. ergo in illa suppositione loquitur de his, quae habent potentiam proximam ad essendum, & non essendum, quando dicit ea habere determinatum tempus essendi, & non essendi, &

sic ex illa suppositione intellecta optime collegit contra Platonem, quod materia mundi non potuit esse ab aeterno, siue forma illius, quia cum mundus sit incorruptibilis, materia illius non dicit potentiam ad formam alterius, atque adeo est de se sufficienter determinata, & in potentia proxima ad formam huius uniuersi: unde non potuit esse infinito tempore ab aeterno sine tali forma.

His suppositis fit conclusio, quod prima suppositio Arist. fit uniuersaliter vera, quod scilicet, omne id, quod habet potentiam essendi, & non essendi, debet habere determinatum tempus, quo sit sub utroque, scilicet, sub esse & non esse, & quidem supposito quod loquitur de his, quae possunt esse, & non esse ab intrinseco, probatur, quia vel tempus, quo est sub utroque, termino est finitum, & determinatum & tunc habeo intentum, vel infinitum, & tunc res nunquam posset peruenire ad ultimum extremum v.g. ad non esse, si est tempore infinito sub esse, quia siue tale tempus sit infinitum categorematicè, siue syncategorematicè, nunquam potest finire.

Et si dicas quod est sub esse
de.

Super. I. lib. de cælo, & mundo,

determinato tempore, & sub non esse infinito à parte post. Contra est, quia quando illud tale est sub non esse, vel habet potentiam ad essendum, vel non; fiducas quod nō iam ergo non intelligitur de hoc suppositio, quia est de his, quæ ex se possunt esse, & non esse: si verò habeat potētiam ad essendum, ergo potest tēpus illud, quo est sub non esse, finire, aliàs neq; res posset peruenire ad esse: est ergo finitum tempus & determinatum.

Vnde ad argumenta in contrarium opposita respondetur, quod licet potentia ad essendum ex parte materiæ primæ sustentantis formam, a qua principaliter prouenit, sit talis potentia, tamen respectu formæ dantis esse, non est potentia passiva.

Ad secundum respondetur, quod sicut in motib⁹ eorum non sunt duo motus infiniti, & ab æterno vnum post alium, sed duo motus in finiti simul a bæterno in sententia Arist. ita non est inconueniens secundum ipsum, dari duo tempora infinita simul, est tamen inconueniens dari vnum post aliud, & hoc inconueniens adducit

Aristoteles in illa sua ratione iam adducta.

Ad confirmationem respondetur verum esse non repugnare, dari duo infinita vnum post aliud, si aliud non solum sit infinitum à parte ante, aliud verò solum à parte post, quia hæc tempora per accidens sunt infinita, qualiter non esse animæ rationalis, per accidens durat tempore infinito in materia, quia scilicet materia solum est in potentia remota ad esse illius, & non disponitur proxime: Arist. vero debet intelligi de potentia proxima ad esse, quam negat posse esse tempore infinito.

Ad tertium respondetur quod maximum tēpus, quo res potest esse, vel non esse, non est maximum, ita quod nullo modo ultra illud, aliquid aliud, saltem insensibile possit durare, sed est maximum Physice, & sic non desinit per vltimum sui esse, quia ultra, aliquid, potest durare, scilicet non sensibile, Mathematicæ autem non terminatur maximo quod sic, sed minimo quod non, id est in hoc instanti inceptiuo temporis, quod est minimum quod non, non potest durare, & in minori

tempore potest, tamen in illo minori non est dare ultimam partem proportionalem, & sic non dabitur ultimum esse rei permanentis, de quo Philosophandum est, sicut supra de potentia portatiua, locuti sumus.

Ad ultimum respondetur quod ut supra dixi duplex est potentia ad esse, alia proxima, alia remota, & similiter ad non esse: suppositio, ergo Aristotelis debet intelligi de potentia ad esse, vel non esse proxima, qualis fuit in materia mundi secundum Platonem, materia vero Petri, non habet potentiam ad esse formæ illius tempore infinito, loquendo de potentia proxima, quia non fuit ab æterno disposita ad esse formæ Petri, post corruptionem, verò equi verbi gratia, licet materia illius sit sub non esse tempore infinito, quia nunquam illa redibit, non sequitur falsam esse suppositionem Aristotelis quia post corruptionem equi non habet potentiam ad essendum, & non essendum, quia non potest esse, semel corruptus per naturam: non quidem, quia in ma-

teria prima non sit potentia ad illam formam amissam, ut male quidam asserunt, quia eadem est materia modo, ac fuit ante corruptionem formæ, sed antea secundum se erat potens illam recipere; ergo & modo, quantum est de se, sed ratio est, quia non est agens naturale, quod possit eandem formam corruptam reproducere, cum probatum sit in libris de generatione, & corruptione per naturam id esse impossibile.

Sed obijcies. Potentiæ passivæ naturali debet correspondere agens naturale, inducens talem formam, aliàs illa potentia esset frustra: ergo si ad formam corruptam maneret in materia potentia naturalis, esset agens naturale illam inducens.

Respondetur quod hæc potentia passiva materiæ ad formam corruptam tantum est naturalis ex parte termini, non verò simpliciter, quia non respicit agens naturale, nec actionem naturalem, qua talis forma introducatur: illud verò axioma debet intelligi de potentia simpliciter naturali, tam

Super I. lib. de cælo, & mundo.

scilicet ex parte termini, quã ex parte actionis, vel passionis.

Et si dicas, frustra ergo est illa potentia, siquidem ad actum non solum non est reducenda, sed nec potest per naturam reduci.

Respondetur etiã hoc axioma debere intelligi de potentia naturali simpliciter, qualis non est illa, vt explicui.

Ad confirmationem respondetur, quod duplex est potentia, alia priuatiua, hoc est, quæ secum habet adiunctam priuationem actus, & hæc potentia tollitur adueniente actu, quia iam non est principium illius; alia est potentia perfectiua, quæ non tollitur suo actu, sed potius illo perficitur, quæ duæ potentia eadẽ sunt secundum rem, quia eadem potentia secundũ quod habet adiunctam priuationem actus vocatur priuatiua, secundum verò quod potest perfici per actum aduenientem dicitur potentia perfectibilis.

Vade dico ad argumentũ, quod quando res est non habet potentiam priuatiuam, vel vt melius dicam priuatã, quia iam habet actum, scilicet esse, habet tamen potentiam perfectibilem, quia hæc non

destruitur adueniente actu; sed potius perficitur, quia materia prima actualiter habens formam, actualiter ab illa patitur illam recipiendo: ergo adhuc habet potentiam passiuam ad illam, aliã non posset pati.

Sed dubitabis vltimo in hac quaestione, quia saltem non videtur vera suppositio Arist. in accidentibus, in quibus etiam est potentia ad essendum, & non essendũ, quia hæc potentia, vt explicuimus debet esse potentia proxima ad esse, vel non esse, scilicet medijs dispositionibus præuijs, in accidentibus verò nõ est potentia proxima, quia saltem nõ omnia requirunt dispositionem præuiam ad suũ esse, vt patet de calore & frigore, licet alia propter suã maiorem perfectionem hanc requirãt, vt patet de lumine, & speciebus intentionalibus, quæ requirunt diaphaneitatem in subiecto,

Respondetur tamen, quod etiam in accidentibus, in quibus non est necessaria dispositio præuia, datur aliquo modo potentia proxima, & remota, quia quãdo incipit esse approximatio inter agens & passum ad productionem accidentis, tunc subiectum cen-

se-

ferri esse in potentia proxima ad esse talis accidentis, ante talem verò approximationem est in potentia remota.

Quæst. II. Vtrum immortalitas animæ rationalis stet cum principijs Aristotelis hoc capite.

Non est cur in hoc loco disputemus vtrum anima rationalis immortalis sit, habet enim quæst. hæc propriam sedem in libris de anima, vbi ab omnibus disputatur. Tantum ergo est difficultas vtrum immortalitas hæc pugnet cum principijs Aristotelis in hoc capite, quia quod alibi ipse existimauerit animam rationalem immortalem esse, est certissimum, & vt tale ab omnibus recipitur, quia secundo de generatione, ait, animam rationalem extrinsecus accedere, & non communicare cum corpore in suis actionibus, id est habere actiones spirituales essentialiter independentes à corpore. Idem repetit. 3. de anima c. 4. & 5. docens intellectum agentem & possibilem separatim esse a corpore tamquam à subiecto, scilicet in hætionis. Idem docet. 1. de

anima text. 12. & 2. lib. assignans differentiam inter animam rationalem, & alias animas, quod illa perpetua sit, hæ verò corruptibiles.

De proposita ergo quæst. Auer. quem simpl. & alij hoc capite sequuntur existimant re vera, immortalitatem animæ rationalis, non coherere cum his, quæ hoc capite ab Arist. traduntur, quia primò in prima suppositione dixit, quod ea, quæ possunt esse, & non esse, debent habere determinatum tempus essendi, & non essendi, sed anima rationalis vt constat, potest esse, & non esse, cum aliquando sit, & non sit, debet ergo secundum Arist. habere determinatum tempus, in quo sit, non est ergo secundum ipsam perpetua & immortalis.

Secundò, quia secundum ipsum, omne possibile non esse, est corruptibile, & secundum ipsum tandem corrumpitur, sed anima rationalis potest non esse: ergo corruptibilis, & tandem corrumpitur.

Tertiò, quia ex eo probat, generabile, & corruptibile conuerti, quia est medium inter semper ens & semper nõ ens, scilicet aliquando ens, & aliquando non ens: sed ani-

Super I. lib. de cælo, & mundo.

ma rationalis, aliquando est, & aliquando non est: ergo est generabilis, & corruptibilis, non ergo est immortalis.

Quartò, quia quod est infinitum ex vna parte, debet esse ex omni secundum Aristotelè hic; sed anima rationalis, non est infinita, quantum ad durationem ex omni parte, cum ex parte antea habuerit initium; ergo ex nulla parte est infinita induratione.

Quintò, quia secundum ipsum necessarium, contingens, & impossibile diuidunt omne ens; sed anima rationalis non est impossibilis, vt de se patet, nec necessaria, quia aliàs semper fuisset, sicut Deus; est ergo contingens, atq; adeo aliquando ens, & aliquando non ens, & consequenter corruptibilis.

Sextò, quia secundum Aristotelem hic, quod nõ est ingenerabile, est generabile, quia secundum ipsum opponuntur contradictoriè, sed anima rationalis non est ingenerabilis, quia secundum illum est semper ens, anima autem, non est semper ens, ergo est generabilis, ergo corruptibilis, quia se-

cundum ipsum conuertuntur.

Opposita tamen sententia nobis tenenda est, quam moderni expositores, vt Villalpádus, & Petrus Martinez sequuntur cum Nipho in hoc capit. Et vt rectè intelligatur aduertendú est, rationes Arist. in hoc cap. habere robur, circa id quod intendunt, scilicet impugnare Platonem ponentem mundum incorruptibilem, genitum tamen ex materia præexistenti, nõ verò probant contra nos, quia mundum nõ ex materia, sed ex nihilo factú esse credimus: vnde tam in suppositionibus, quàm in rationibus loquor de generabili vera generatione, hoc est quæ fit per transmutationem materiæ, de non esse ad esse, qualem posuit Plato mundi generationem: vnde non loquor de corporibus cælestibus: constat enim cælum hac ratione esse ingenerabile, & incorruptibile.

Ex quo vterius etiã fit, quod licet prima suppositio Aristot. quod sicut omnia ea, quæ habent potentiam essendi, & non essendi, debent habere ad vtrumq; determinatum tempus, possit intelligi de omnibus formis substan-

cia-

cialibus, præter animam rationalem, de qua infra dicā, quia illæ incipiunt, & desinunt cum substantia totali & completa, quæ habet determinatum tempus essendi, & non essendi, tamen reuera Aristoteli hoc capit. tantum loquitur in illa prima suppositione, & in alijs rationibus de substantijs completis & totalibus, vt patet. Primò, quia loquitur de illo, quod vere generatur, & corrumpitur: forma verò substantialis in rigore loquēdo, non est id, quod fit, vt quod, sed vt quo. Tum etiam, quia omnia in hoc capite adducta ab Aristoteli eò tendunt, vt probet quoddam si mundus genitus est, debeat esse corruptibilis, constat autem Platonem (cōtra quem arguit in hoc cap. Aristoteli) locutum fuisse de vera generatione, & quæ sit transmutatio.

Tandem aduertendum est, quod duplex est potentia ad esse, vel non esse: alia ab intrinseco, quæ conuenit rebus corruptibilibus, cum habeant materiam, quæ est potentia contradictionis, ratione cuius possunt esse & non esse, & hoc tale dicitur generabile ab intrinseco, quia habet in se principium, vt pos-

sit fieri, & corrumpi, media materię transmutatione, alia vero est potentia ab extrinseco, qualiter omnia incorruptibilia, antequam essent, habebant potentiam ad essendum, scilicet ex parte agentis, Dei scilicet, non verò ab intrinseco, quia in se non habent materiam per cuius transmutationem possint esse, vt patet de rebus spiritualibus, & corporibus cœlestibus, quæ non habent materiam transmutabilem, & quæ sit potentia contradictionis, vt latè supra dictum est capit. 3. postquam verò istæ res incorruptibiles sunt, habent potentiam intrinsecam ad essendum, & tantum possunt non esse ab extrinseco. De spiritualibus patet, quia non habent materiam, quæ est principium corruptibilitatis. De cœlis vero etiam constat, quia illorum materia, vt loco citato dixi, non est potentia contradictionis, nec principium corruptibilitatis: unde tantum ab extrinseco principio, postquam sunt, possunt non esse, quæ omnia habet anima rationalis.

Super I. Lib. de cælo, & mundo:

Vnde ad primum argumē-
tum oppositæ sententiæ res-
pondetur, illam suppositio-
nem intelligi de his, quæ pos-
sunt esse, & non esse ab in-
trinfeco, quales sunt res ge-
nerabiles vera generatione,
quæ sit transmutatio, hæ enim
res habent materiam, quæ di-
cit potentiam contradictio-
nis, quæ est potentia subiecti-
ua, & intrinfeca ad esse, & nõ
esse, non verò intelligitur de
animâ rationali, quæ non ha-
bet potentiâ ab intrinfeco,
vt non sit postquàm est, vt di-
xi de rebus incorruptibili-
bus.

Ad secundum quod omne
possibile non esse ab intrin-
feco est corruptibile, quia
illud tale habet potentiam
contradictionis, quæ est prin-
cipium corruptibilitatis, &
sic non habet locum in ani-
ma rationali, quæ tantum po-
test non esse ab extrinfeco,
quia scilicet Deus potest illâ
corrumper.

Ad tertium, verũ esse illud,
quod est aliquando ens, & ali-
quando non ens, esse genera-
bile, & corruptibile, hoc
verò intelligitur de his quæ
sunt aliquando ens, & ali-
quando non ens ab intrin-
feco, sicut quæ ex se possunt
esse, & non esse, qualis non

est anima rationalis.

Sed dices inter duo contra-
dictoria non est medium; sed
anima rationalis ab intrinse-
co non habet esse semper nõ
ens: ergo ab intrinfeco est ali-
quando ens, quod est contra-
dictorium semper non ens.
Respondetur cum reduplica-
tione optime dari medium
inter contradictoria, qualiter
loquuntur logici, quod de
se natura non habet esse vni-
uersalem, neq; non vniuersa-
lem, quia si de se haberet esse
vniuersalem nullo modo pos-
set esse singularis, nec per se,
nec per accidens. Similiter si
de se esset non vniuersalis,
nullo modo posset esse vni-
uersalis: sic anima rationalis
cum hac reduplicacione ab
intrinfeco, neq; est semper
non ens, neq; aliquando ens,
quamuis sint contradicto-
ria.

Ad quartum iam dixi su-
pra illud principium, scilicet
quod est infinitum ex vna
parte, debet esse ex omni,
intelligi quantum ad dura-
tionem, & in his, quæ
cum infinito tempore sunt
à parte post, habent mate-
riam à parte ante, infinito
tempore proxime dispositam
(vt posuit Plato ma-
teriam mundi) & sic in his
illud

illud principium est verum, vt dictum est in dubijs circa literam, constat enim animã rationalem, quãuis infinito tempore sit à parte post, non habuisse à parte antè materiã vltimatè dispositam infinito tempore.

Ad quintum, verum esse, animam rationalem esse quid contingens, hoc verò ab extrinseco, quia ab extrinseco potest esse, & non esse, contingens verò, quod conuertitur cum generabili, & corruptibili, est contingens ab intrinseco, illud scilicet, quod in se habet materiam, quæ sit potètia contradictionis ad esse, & non esse talis rei.

Ad sextum respondetur, quòd anima rationalis nõ est generabilis, sed ingenerabilis, quia generabile propriè loquendo conuenit reb^{us}, quæ sunt per veram generationè, quæ sit transmutatio materiæ; anima verò nõ fit ex vtrâsque mutationis, sed per creationem: generabile enim, vt supra cap. II. dictum est, propriè sumit pro eo, quod affirmat inceptionem, & modum inceptionis, transmutationem scilicet. Quando autem Arist. dicit, omne ingenerabile esse sempiternum, idè est ingenerabile apud ipsum, ac illud,

quod non fit media transmutatione subiecti, qualiter mundum fuisse factum existimauit Arist. licèt verò anima rationalis non fiat per transmutationem, fit tamen media aliqua transmutatione materiæ primæ, quia per actionem illam, qua anima iam creata est à Deo in priori nature, postea quando corpori vnitur, transmutatur materia, abijciendo vnã formam, & aliam recipiendo. Tùm etiam transmutatur per dispositiones antecedentes, abijcientes formam contrariam, vt ad introductionem animæ rationalis materiæ sit disposita, quia vt dicitur in libris de anima, licèt anima rationalis non inhæreat corpori, est tamen actus corporis, ratione cuius requirit in corpore determinatas dispositiones, vt à Deo solo cõseruetur, sicut à solo ipso creata est, quantum ad præsentiam talium dispositionum, illam in corpore cõseruat. Arist. verò loquitur de ingenerabili, nulla facta transmutatione, qualiter ab æterno mundum fuisse factum putauit,

& sic dixit illum esse

semper ens.

(.?.)

Super I. lib. de cælo, & mundo.

Quæst. III. Vtrum omne corruptibile sit tandem corrumpendum, & omne generabile generandum.

Notanda sunt verba Aristotelis hoc capite, textu 133. non enim sicut dixit, omne corruptibile tandem corrumpetur, dixit: Omne generabile tandem generabitur, sed dixit: *Si generabile est, ortum est, id est, si id, quod est generabile, de facto est, necesse est habuisse ortum.* Per quæ verba, ut rectè Niphus in hoc capite, ponit differentiam inter generabile, & corruptibile, quia omne corruptibile tandem corrumpetur in indiuiduo, tamen omne generabile non necessario generabitur in indiuiduo, sed in specie. Ratio disparitatis est, quia materia prima rei corruptibilis, verbi gratia, lapidis, habet potentiam, & appetitum desiderij naturalem ad alias formas: debet ergo ista potentia reduci in actum, alias frustra erit: sed non potest reduci in actum, nisi hoc indiuiduum lapidis corrumpatur, quia duæ formæ substantiales sunt impossibiles in eadem materia: ergo verum est, omne corruptibile

esse in indiuiduo corrumpendum. De generabili verò alia est ratio, quia materia prima non per se respicit, nec dicit potentiam ad hanc determinatam formam in indiuiduo, sed ad hæc, vel illam, atque added non est necesse, quod hæc in particulari genere, quia tamē materia prima rei corruptibilis, verbi gratia, lapidis, licet non respiciat per se formam hanc plantæ, tamen per se respicit hanc, vel illam, & nulla ex his potest introduci, nisi per hoc, quod hoc indiuiduum corrumpatur, ideo necessario hoc in indiuiduo corrumpitur; nõ verò hoc in indiuiduo generatur, nisi solum in specie. Cuius rei etiam alia potest reddi ratio, quia minus requiritur ad corruptionem huius rei in indiuiduo, quàm ad eiusdem rei in indiuiduo generationem, quia ad corruptionem illius rei in indiuiduo sufficientes dispositiones alterius cuiuslibet formæ, quia ad quamlibet formam expellitur hæc in indiuiduo; tamen ad generationem huius rei in indiuiduo requiritur determinata dispositio tali formæ appropriata, quæ non necessario opponitur, & sic nõ omne generabile generabitur in

in

Individuo, nisi fortè in illa tali specie tantùm sit vnicum individuum, qualis est mundus, tunc enim hoc generabile in individuo tandem generabitur. Ratio est, quia huiusmodi species habentes vnicum individuum, habent illud incorruptibile, vt patet de mundo, & corporibus cœlestibus, & sic illud est generabile, supponendo materiam illius: sic enim loquitur Aristot. necessariò illud tale in individuo generabit, quia materia rei incorruptibilis tantùm dicit potentiam ad individuum illius speciei, vt supra cap. 3. dixi de corporibus cœlestibus, & sic illud tale in individuo, si est generabile, vt posuit Plato, mundum esse generabilè, in materia disposita tandem generabitur, aliàs materia esset frustrà, si formam huius individui non suscipit, quia alias nequit recipere.

Sed sententia hæc Aristotelis sic intellecta apparet falsa. Primò, quia lumen Solis corruptibile est, nunquam tamen corrumperetur.

Secundò, partes terræ, quæ sunt in centro terræ, ex se corruptibiles sunt, tùm quia habent materiam annexam priuationi, quæ est princi-

pium corruptibilitatis: tùm quia omne corrumpitur à contrario, quælibet verò pars terræ habet contrarium potens corrumpere frigiditatè illius, qua conseruatur, illæ tamen partes nunquam corrumperentur: ergo.

Tertiò, quia corrumpi re, est quid contingens, dependet enim à causa contingenti: ergo non necessariò corrumperitur.

Quartò, quia si generabile potest non generari in individuo, potest ergo esse semper non ens: ergo non erit aliquando ens, quia sunt contradictoria: ergo generabile non est aliquando ens, & aliquando non ens, contra Aristot. hoc cap.

Ad primum respondeo, lumen de se non esse corruptibile, quia non habet contrarium, sed per accidens, ex defectu conseruantis, Aristot. vt røloquitur de illo, quod per se est corruptibile.

Ad secundum sunt quæ dicant, quòd licet terra sit secundum partes corruptibilis, non tamen secundum se totà: hoc verò, vt sequenti explicabimus, est omninò falsum. Quare respondeo, verum esse secundum se totam, & secundum partes esse corruptibilem.

Super. I. lib. de cælo, & mundo.

lem, & sic aliquando corrup-
petur, non tamen secundum
se totam, sed secundum par-
tes; sic enim debet intelligi
hec sententia Arist. partes ve-
rò ille, quæ sunt in centro, cõ-
munis opinio est, aliquando
esse corrupendas, quia per
continua partium terræ trans-
mutationem ab elemētis con-
trarijs factam, aliquando erūt
partes existentes in superfi-
cie terræ, & sic aliquando cor-
rumpentur, sed melius dicitur,
illas partes non esse existi-
ntes intra spheram actiui-
tatis agentium, quibus pos-
sunt transmutari: debet autē
Arist. intelligi de corruptibili
existenti intra spheram acti-
uitatis agentis.

Ad tertium, licet sit cõtin-
gens, rem corrumpi hoc, vel
illo tempore, non tamen est
contingens corrumpi aliquā-
do, sed necessariò ex se tandē
finitur, nisi ab extrinseco cõ-
seruetur, qualiter potest Deus
lapidem perpetuò cõseruare.

Ad quartū, quia licet om-
ne generabile, & corruptibi-
bile sit ex se aliquando ens, &
aliquando non ens, quia ex se
potest modo esse, postea vero
non esse, per accidens tamen
ab extrinseco potest esse sem-
per non ens, quia ab extrin-
seco fit, quòd nunquam pro-

ducatur; ipsum enim, quantū
est ex se, est generabile, & a-
liquando ens, & aliquando
non ens, vt Arist. docuit.

Sed quæres, vtrūm hæc pro-
positio: Omne corruptibile
tandem corrumpetur, habeat
verum in accidentibus. Res-
pondetur, quòd sicut in sub-
stantijs non est verum, omne
generabile in indiuiduo ge-
nerandum esse, ita neque est
verum in accidentibus, quia
in qualibet re sunt accidentia,
quæ comproducentur ad pro-
ductionem illius: vnde si in
indiuiduo hæc res nontan-
dem generabitur, etiam neq;
illius accidentia. Quantū ad
corruptionem verò alia est ra-
tio, quia licet quantitas per-
petuò maneat in materia pri-
ma, vt potè, quòd veluti pas-
sio illius ab illa cõseruatur
effectiue, tamen ferè omnia
alia accidentia pendet in suo
cõseruari à forma, & sic cor-
rupta illa, corrumpuntur: &
sic si omnis substãtia corrup-
tibilis tandem corrumpetur,
etiam accidentia illius cor-
rumpentur.

*Quest. IIII. Vtrūm mundus
sit corruptibilis.*

Conclusio est affirmatiua;
scilicet mundum natura
sua

qua esse incorruptibilem, licet secundum mixta omnia, corrumperetur esse sit de fide. Cōclusio est certa apud omnes Peripateticos: & probatur, quia quidquid est corruptibile, est generabile; sed motus non est generabilis: ergo. Probatur, quia omnis generatio fit aliquo præsupposito subiecto, scilicet materia prima, in quo differt à creatione: vel ergo si mundus est generabilis, fieret ex materia præexistente cum alterius mundi forma: & hoc non, quia de potentia saltem ordinaria non sunt possibili plures mundi, vel ex materia præexistente sine forma: & hoc etiã non, quia non potest materia existere sine forma.

Secundo, & efficacius probatur, quia mundus est vnus vnitatis ordinis, sed non potest in corporibus huius vniuersi alius ordo inueniri: ergo non potest corrumpi. Probatur cōsequenter, quia corruptio in hoc differt ab annihilatione, quod illa relinquit subiectum transformatum ad aliam formam: annihilatio verò nullum relinquit subiectum, sed omnia destruit, sicut creatio est productio totius ex nihilo. Minor verò probatur, quia corpora huius vniuersi natura sua possunt ordinem, quem de facto

habent, scilicet quod alia sint sursum, & alia deorsum, &c. ergo mundus incorruptibilis est: quæ ratio est præcipuum illius conclusionis fundamentum, alia enim, quæ hic adduci solent, non multum sunt efficaces, in quibus non est opus detineri, vt ad alia gradum faciamus.

Contra cōclusionem est argumentum, quia illud est corruptibile, quod in se habet contraria, cum corruptio fiat à contrario, sed vniuersum continet in se elementa contraria: est ergo corruptibile. Ad hoc argumentum solet esse aliquorum solutio, quod elementa, licet secundum partes sint corruptibilia, non verò secundum se tota. Hoc tamen plane est falsum, quia pars terræ habet eandem materiam saltem eiusdem rationis cum tota terra, sed pars terræ habet materiam, quæ dicit potentiam contradictionis, & cui est annexa priuatio aliarum formarum, quæ est principium corruptibilitatis; tam ergo tota terra quam pars est secundum se corruptibilis.

Secundo, quia in tantum aliquid est corruptibile, in quantum suæ qualitates conseruatiuæ habent contrarium, à quo expelli possint, per quod cō-

Super I. lib. de cælo, & mundo.

ringit corruptio; sed frigiditati totius terrę est aliquid contrarium, scilicet calor totius ignis: ergo.

Nec valet, si dicas quod licet hæc contrarietas inueniatur, non potest vnum elementum alteri applicari, atque ad eod non potest cōtingere corruptio: quia contrā est, quod per accidens est omninō ad propriam, & intrinsecā naturam rei, quod possit alteri applicari, vel non.

Testiō probatur, quia terra est corpus homogeneum, scilicet, cuius partes sunt eiusdē rationis cum ipso toto: si ergo partes corruptibiles sunt, etiā totū ipsum est corruptibile, quauis hæc corruptio de facto solūm exerceatur in partibus.

Et si dicas, potentia, quę nō potest reduci ad actū, est fru-

strā; sed hæc corruptibilitas non potest reduci ad actū: ergo non est, quia esset frustra.

Respondetur, quod nulla est naturalis potentia per se ordinata ad corruptionem, quia non intendit per se corruptionem, sed per accidens, in quantum ex eo, quod materia habeat appetitum ad alias formas, potest hanc desinere, per se tamen nō ordinatur ad corruptionem.

Quare ad argumentum responderetur, quod licet quodlibet elementum sit corruptibile, nō tamen hoc cedit ad corruptionem vniuersi, quia illud, quod creatur ex tali elemento, etiā esset pars vniuersi, & manet in eodem situ, & ordine: constat verō, vt dictum est, formam vniuersi esse ordinē. Et hæc

de hoc libro.

LIBER SECVNDVS DE COELO

CAPVT PRIMVM.

IGIT A-
ristoteles
de toto v-
niuerso,
& de eius
partibus,
cognitio-

ne aliqua cōfusa, iam ergo de
cœlo, & illius partibus agit
cognitione distincta, & clara,
& primò ex dictis infert, di-
cens: *Patet igitur vniuersum
nec habuisse initium, nec finem
habiturum*: vnde docet etiam
cœlum esse perpetuū: & ma-
ximè laudat antiquos asseren-
tes cœlum tanquàm quid im-
mortale esse perpetuum: &
inde docet motum cœli esse
perpetuum, non laboriosum,
& sic impugnat Empedoclem
dicentem cœlum esse graue,
non tamen ruere in hæc infe-

rora, quia violenter per illū
motum circularem detinetur,
sicut aqua in vase in gyrū mo-
to contingit aliquantulum de-
tineri: hoc impugnat, dicens,
quòd si motus cœli sic esset
violentus, nulla ratione per-
petuus esse posset, secundum
illud axioma, *Nullum violentū
perpetuum*.

Circa hoc cap. potest esse
quæstio, vtrū motus cœli
sit naturalis, circa illa verba,
*Quòd motus cœli non est laborio-
sus*. De qua 2. Physicor. egi-
mus, & ideo à nonnullis eor-
um hic supersedere operæ-
pretium duximus.

Caput II.

Intendit Aristoteles in præ-
senti capite agere de quali-
tatibus cœli, quæ vocantur

Super Lib. II. de cælo,

differentiæ positionis : duo agit, in prima parte impugnat Pythagoricos ponentes in cælo dextrum, & sinistrum, non verò alias differentias. In secunda verò parte propriam de hac re explicat sententiam. Primò ergo dicit, videndum est, cum sint, qui tantum in cælo dextrum, & sinistrum assignent, an ita res se habeat, vel aliæ etiam differentiæ positionis ponendæ sint : ut verò hoc præster, explicat in ordine ad quid sumantur istæ differentiæ positionis, & dicit posse sumi in viuentibus in ordine ad dimensionem, & in ordine ad motum localem. In ordine quidem ad dimensionem, quia sursum, & deorsum sunt principia longitudinis, quæ sumitur à parte superiori, quæ est sursum, & ad inferiorem, quæ est deorsum : dextrum vero, & sinistrum sunt principia latitudinis, ut in animali latitudo sumitur à latere sinistro ad dextrum : antè verò, & retrò sunt principia profunditatis.

In ordine verò ad motum sumuntur hæc ratione, quia sursum, & deorsum sunt principia augmentationis. Primò, quia per partem sursum sumitur alimentum, tum

etiam, quia versus illam partem fit præcipuè augmentatio : dextrum verò, & sinistrum sunt principia motus localis, semper enim incipimus motum à medio pede dextro : antè verò, & retrò sunt principia alterationis, quia sensatio, quæ quidem alteratio quædam est, est in parte anteriori animalis, quia ibi sunt sensus.

Ex his verò differentijs docet, non omnes esse in omnibus viuentibus, qualiter, inquit, in planta tantum est sursum, & deorsum : vnde videndum est, inquit, an ita in cælo contingat.

Ex dictis verò infertur in inanimatis non reperiri differentias positionis, quia istæ semper sunt principia motus, quia incipiunt à parte determinata, motus verò in animatorum incipit à parte qualibet, quia versus quamlibet mouentur, & versus quamlibet augentur, & versus quamlibet alterantur, æqualiter quod in viuentibus non est : sunt tamen istæ differentiæ positionis in inanimatis in ordine ad nos, & per extrinsecam denominationem, & hoc tripliciter, primò per similitudinem, qualiter in statua dicimus esse brachia.

chium dextrum, & finif-
trum. Secundò per positio-
nem, qualiter Augures, ea
quæ ad nostram dextrâ sunt,
vocant dextrum, qualiter co-
lumnâ appellamus dextrâ.
Tertiò per contrapositio-
nem, qualiter in imagine re-
præsentata in speculo sinif-
trum est, quod oppositum est
nostro dextro.

His suppositis, impugnat
deinde Pythagoricos ponē-
tes in cælo tantum dextrum
& siniftrum, reliquas diffe-
rentias omittentes. Primò
hoc impugnat, quia sursum &
deorsum, non minus sunt
principia dimensionum, vel
motuum, quàm dextrum, &
siniftrum, imò multo meliùs,
quia dextrum & siniftrum,
tantum differunt virtute, nõ
vero figura, qualiter brachiũ
dextrum non differt à sinif-
stro; at vero sursum & deor-
sum secundam virtutem &
figuram differunt, sunt ergo
potiores differentiæ: ergo si
inuenitur in cælo dextrum
& siniftrum, etiam debet in-
ueniri sursum & deorsum.

Secundò, quia posteriores
differentiæ semper supponūt
priorès, dextrum autem, & si-
niftrum sunt posteriores dif-
ferentiæ, quâ sursum & deor-
sum, quia illud est prius, a

quo non valet subsistendũ
consequentia, in omnibus ve-
ro animalibus experimur,
quod ubi est sursum & deor-
sum, etiam sit dextrum, & si-
niftrum, non tamen è contra,
quia, vt supra dixi, in plantis
inuenitur sursum & deorsum
non tamen dextrum & sinif-
strum.

Tertiò, quia sursum &
deorsum sunt principia lon-
gitudinis, dextrum, & sinif-
trum latitudinis; sed prior est
longitudo, quàm latitudo,
quæ illâ supponit: ergo dex-
trum, & siniftrum supponunt
sursum & deorsum.

Quartò, quia in quolibet
motu animalium est, vnde
motus, à quo motus, & per
quod motus, vnde motus est
pars directiua motus viuē-
tis, hoc autem est pars sur-
sum scilicet caput, quia ibi re-
sidet imaginatio à qua dirigē-
tur motus, à quo est pars dex-
tra, à qua incipit motus in e-
xecutione, per quod motus
estante, quia per partem an-
teriozem continuat animal
suum motum, sed prius est,
vnde motus, quàm à quo mo-
tus, quia prius est dirigere
motum, quàm illum incipe-
re: ergo si est in cælo à quo
motus, scilicet, dextrum, de-
bet esse vnde motus, scilicet,

Super II. Lib. de cœlo;

est, sursum. Hæc in prima parte cap.

In secunda parte propriam de hac re explicat sententiam, dicens, in cœlo esse omnes sex differentias positionis. Quod probat hac ratione. Omne animatum perfectum habet sex differentias positionis: cœlum est perfectè animatum, ergo.

Nec valet, inquit, si dicas, cœlum esse homogeneum, & habere partes eiusdem rationis, & figuræ, non ergo potest habere has differentias: hoc, inquit, non valet, quia quamvis eandem habeat figuram in omnibus partibus, habet tamen in illis diversam virtutem, & qualitates: sicut inquit, in homine posito in figura circulari, adhuc in illo est dextrum, & sinistrum. Nec valet rursus, si secundo dicas, in cœlo non esse dextrum, quia dextrum est, in quo incipit motus, motus autem cœli secundum Arist. ponentem mundum ab æterno, non incepit: ergo, respondetur, quod quamvis motus cœli, non inceperit, tamen si inciperet, ab Oriente inciperet, & ita Oriens habet virtutem dextram inceptivam motus.

Explicat deinde Arist. quo pacto inveniatur ista diffe-

rentiæ positionis in cœlo. Est autem advertendum, in cœlo esse duos polos, qui sunt quedam puncta fixa, super quæ fit motus (vt est videre in quolibet globo) quorum alter dicitur Polus Arcticus, qui nobis est manifestus, alter Antarcticus, qui nobis est occultus: dicit ergo sursum in cœlo esse Polum Antarcticum, deorsum verò Polum Arcticum. Quod probat, quia sursum, & deorsum sumuntur penes maximam distantiam, maxima autem distantia à cœlo, est à Polo Artico, ad Antarcticum, ergo.

Nec valet etiã si dicas, esse maximam distantiam in cœlo ab Oriente in Occidens, quia, inquit, Oriens, & Occidens sunt latera cœli, scilicet pars dextera, & sinistra, sursum autem, & deorsum, scilicet Polus Arcticus, & Antarcticus, est maxima distantia, præter distantiam laterum, atque adeò illa est longitudo. Quod autem Polus Antarcticus sit sursum, & Arcticus deorsum: probat, quia si fingamus hominem habentem manum dextram in Oriente, & sinistram in Occidente, cuius facies esset versus hoc hemispherium, per quod continuatur motus, tunc ille homo, intelligimus quod moueret cœlum, sicut mo-

uetur modo, scilicet, ab Oriente in Occidens: ergo cum in cælo ponatur ad modum, quo ponuntur in animali, debemus dicere, Oriens est dextram cum ab illo incipiat, & occidens sinistrum: sed ille sic positus haberet caput in Antartico, & pedes in Artico: ergo Articus est deorsum, & Antarticus sursum, proportionali modo, & ante erit hoc hemispherium, versus quod est facies illius hominis, retro verò, aliud hemispherium, quia si fingamus hominem contrario modo, non moueretur, ab Orienti in Occidens cælum, vt de facto mouetur: ergo cum differentiarum positionis debeant assignari in cælo, ad similitudinem hominis, ibi existentis secundum modum aptum, vt rectè moueat cælum, dicendum est differentias esse has hoc modo assignatas.

Vnde colligit, quòd nos, qui sumus in Polo Artico, sumus in parte deorsum homines verò alterius hemispherij, qui sunt in Antartico, in parte sursum: dicit tamen nos esse in parte sinistra, quia sumus in vero Oriente, alios verò in dextera. E contra verò contingere si consideremus sursum, & deorsum, & alias

differentias respectu motus planetarum, quia cum planetæ moueantur opposito motu, deberemus fingere illum hominē, vt media manu dextera mouere cælum, positum contrario modo, scilicet, ita quod haberet faciem ad aliud hemispherium versam, & caput in Artico, & pedes in Antartico, & manum dextram à qua incipit motus in Occidens, sinistram verò in Orienti, & ita respectu huius motus, opposito modo, sunt sumendæ differentiarum, & ita erit sursum Articus, & deorsum Antarticus, & sic de reliquis. Hæc de litera.

Disput. I. Huius libri de differentijs positionis cæli.

IN hac disputatione non solum ostendam, quid de differentijs positionis cæli sentiendum sit, sed etiam de viuentibus illas habentibus, nihil dicam, vnum enim ferè ex alio pender.

Quæst. I. Virum cælum sit animatum, atq; adeo capax ad habendas differentias positionis.

VT breuiter, quæ in hac quæstione dicenda sunt, & in

Super II. lib. de cælo;

& in quo difficultatis punctum consistat aperiamus, notandum est duobus modis posse intelligi cælum esse animatum. Primò quidem anima informanti, ita ut habeat animam, quæ sit pars substantialis, & essentialis ipsius cæli, non secus, quàm homo informatur anima rationali. Secundo anima assistenti, ita quod quamvis illius anima non sit pars substantialis essentialis illius, dicatur tamen per assistentiam anima, & de utroque genere animationis videndum est, utrum cælum possit dici animatum.

Loquendo ergo de anima informanti communis opinio tenet, Platonem in phædone, & sæpè alibi existimasse, cælum esse animatum anima informanti. Citatur pro eadem sententia Origenes. i. Periarcho, Eusebius, Alexander Aphrodis. & alij plures, existimo tamen, ut tenet iam communis opinio, debere esse certissimum cælum non esse animatum anima informanti, & oppositum existimo esse errorem in Philosophia, & forsan in Fide, quia certum est, cælum non esse informatum anima sensitiva, vel vegetativa, quia hæ sunt formæ corruptibiles, & rerū

corruptibilem, & generabilem, cælum autem nihil horum est, ut supra vidimus: tum etiam quia cælum non habet augeri, vel alterari per primas qualitates, neque generare sibi simile, quæ sunt operationes animæ vegetativæ, neque etiam habet potentias proprias animæ sensitivæ, ut est tactus, visus, gustus, &c. ut falsò Iliodus, & Syrius, similiterque Stoici (ut hæc omnes citant) fabulantur: quod vero informe tur anima rationali existimo esse contra fidem, qua credimus beatos, vel damnatos fore, qui tali anima informantur, quare cælum, numquam fore constat, & ita D. Thomas de potentia, quæst. 6. art. 6. asserit, hoc esse contra fidem, quamvis de hoc alibi fuerit citatus.

Sed secundo probatur, aperte hoc repugnare in ratione naturali, quia forma informans essentialiter habet facere unum per se substantiale cum materia prima, constat autem, intelligentiam, cum sit quoddam ens totale, & completum, non posse facere unum per se substantiale cum ipso cælo, ex duobus enim entibus in actu, non potest fieri unum per se: imò neque Arist.

Arist. existimauit cœlum esse animatum anima informanti (vt bene hoc in loco quidam aduertunt) ipse enim 2. de anima ca. 1. definit animã, quæ est actus informans, dicens: *Esse actum corporis organici potentia vitam habentis*: constat autem cœlum non esse organicum corpus: & 3. de anima, text. 6. 2. ait, animam intellectuam non posse esse in eo, cui repugnat anima sensitua, & vegetatiua, quæ vt probauimus, cœlo repugnant & 8. Physi. dicit, intelligentiam magis esse in vna parte cœli, quàm in alia, quòd non potest conuenire formæ informanti, cum substantialiter sit in qualibet parte.

Restat ergo totius difficultatis punctum, & controuersia in hac re, vtrum cœlum sit animatũ anima assistenti, ita quòd nomen animati mereatur. In qua re, prima sententia est Aristot. in hoc capite, quem omnes eius expolitores sequuntur asserentes, quod quamuis cœlum non sit animatum anima informanti, est tamen informatum anima assistenti, ita quòd, esse animatum dicatur de cœlo analogia proportionalitatis, quæ analogia consistit in hoc, quòd

quemadmodum anima informans est in suo toto, & in qualibet eius parte, ita anima assistens informat cœlum per operationem, & motũ, quem in ipso exercet. Pro qua sententia tuenda, varij variè arguunt autores.

Primò sic arguit Auerroes, quia cœlum producit viuentia, cum Sol, & homo generent hominem, debet ergo ipsum cœlum esse animatum, vt animal producat, quia imperfectum non potest producere perfectius.

Secundò, quia quotiescumque aliqua operatio dependet à duobus, alterum se debet habere, vt actus, alterum, vt potentia, vt docuit Arist. 2. de anima, cap. 2. qualiter intelligere, dependet ab intellectu & specie, ita vt intellectus se habeat, vt potentia, species verò, vt actus informans, sed motus cœli dependet ab ipso, & ab intelligentia: habet se ergo intelligentia, vt actus, non informans: ergo assistens, est ergo animatũ anima assistenti.

Tertiò, quia anima est principium vegetandi, sentiendi, & loco mouendi, vt dicitur 2. de anima. c. 2, non quidem omnium simul, quia anima vegetatiua, non est principium

Super. II. lib. de cælo,

fentiendi, vel intelligēdi, sed diſiunctiue: ſed intelligentia in cælo eſt principium locomouendi, ergo eſt anima cæli.

Quartò, quia corpus cœleſte eſt præſtantius omnibus corporibus inferioribus: ſed multa inferiora corpora ſunt animata: ergo & cœlum, aliàs eſſet imperfectius.

Hęc tamen Ariſt. ſententiã, quamuis ab eius expoſitoribus ſuſtineatur, nullus tamen eſt, qui apertè non videat eam eſſe fabuloſam, & omnino falſam; Quod euidentibus rationibus conuincipotèſt, quia animatum, vt animatum eſt, dicit vnum per ſe reſultans ex corpore, & anima; ſed ex cælo, & intelligentia nullo modo fit vnum per ſe: ergo non eſt animatum. Probatur minor, quia in primis in genere ſubſtantia non fit vnum per ſe, quia vt ſupra dixi, ex duobus entibus in actu non poteſt fieri vnum ens per ſe in genere ſubſtantia: conſtat autem tam intelligentiam, quàm cœlum, eſſe quaſdam ſubſtantias totales; vel fit vnum per ſe (vt communiter dici ſolet) in genere motus, & hoc non, quia genus motus eſt quãtitas, motus enim ſecundũ ſe pertinet

ad prædicamentum quantitatũ, conſtat autem intelligentiam nullo modo poſſe conſtituere aliquid quantitatiũ.

Si autem dicas, quòd facere vnum per ſe in genere motus, re vera, non eſt facere vnum quantitatiũ, ſed facere vnum principium totale motus, in quo genere fit vnum per ſe ex cælo, & intelligentia. Contra argumentor, quia ſi res attente conſideretur, duo aliqua facere vnum principium totale operationis, non eſt, quod ex iſtis duobus fiat aliquod tertium totale, ſed dicuntur eſſe vnum totale principium, quia vnã operationem cauſant, ſicut Petrum, & Paulum eſſe vnum principium portandi lapidem, non eſt quòd ex illis fiat aliqua res tertia, ſed quòd cooperentur eadem actione, itaque eſſe vnum, eſt habere vnã operationem, hoc autem non eſt quòd ex vtroque fiat aliud quod tertium, tũc etiam, quia animatum, vt ſic ad prædicamentum ſubſtantia pertinet: ergo ſi ex intelligentia, & cælo fit vnum per ſe in genere animati, iam fieret vnum per ſe in genere ſubſtantia ex duabus ſubſtantijs totalibus.

Sed obijciens: operari supponit esse: ergo vnum in operatione, supponit vnum in esse: si ergo cœlum, & intelligentia sunt vnum in operatione, debent esse vnum in esse, & substantia; atque adeò constituunt vnum animatū. Respondetur esse falax argumentum, quia cum operatio supponat actiuitatem in agente, & actiuitas proueniat ab actu, omnis operatio supponit actum primū, qui est esse, tamen quia plura habentia diuersa esse, possunt operari eadem actione, si sint agentia subordinata, vt Deus & creatura, idè non requiritur vnum in operatione, esse vnū in esse.

Probaturs secundo, quia non minùs est Deus in re quæ libet in animata per actionē, quam in illa exercet, scilicet illam conseruando, quàm sit intelligentia in cœlo per motum, vtrumque enim ibi est per operationem, vel secundum alios per suam substantiā, quamuis Deus habeat alios modos essendi, sed quælibet res in animata v. g. lapis propter hanc Dei assistentiā, nō potest dici animatus, aliàs nihil esset inanimatum: ergo neque esse Angelum cœlo assistentem per motum localē,

debet sufficere, vt cœlum dicatur animatū, quia sicut intelligentia essentialiter ordinatur ad mouendum cœlum, & naturaliter, vt cœlum moueatur ab intelligentia, ita Deus in quantum causa naturalis vniuersalissima, natura sua, ordinatur ad hæc inferiora conseruanda, per quam conseruationem rebus omnibus assistit, & è contra res inferiores postulant; natura sua à Deo conseruari.

Quod argumentum rejicit quandam solutionem, quæ ab autoribus contrarię sententię assignari solet, quia dum ipsis obijcitur: etiam nauis posset dici animata à nauta in illa per operationem assistente. Respondet esse diuersam rationem, quia nauis non ordinatur à nauta, vt gubernetur à nauta, vel è cōtra, sed totum hoc fit per artem, at verò cœlū essentialiter ordinatur, vt moueatur ab intelligentia, & è contra, vt intelligentia moueat cœlum: hæc, inquam, solutio illa ratione manet reiecta, quia inter Deum, & causam secundā, est hæc naturalis ordinatio agentis, & passivum tamen hoc non sufficit ad animationem.

Tertio probatur, quia quavis intelligentia sit in cœlo,

Disput. I. Quest. I.

& in qualibet eius parte, sicut est anima in toto per informationem, malè colligunt autores oppositæ sententiæ, animatum dici de cælo analogia proportionalitatis: quia ad rationem animæ non sufficit esse in qualibet parte, sed requiritur facere vnum per se cum corpore animato habenti vitam, qualiter non fit vnum ex intelligentia, & cælo, vt vidimus, imò hoc, quod est esse in qualibet parte cæli, est quædam ratio cõmunis omnibus formis, & non solum animabus, malè ergo ex illa assistentia vocatur intelligentia anima.

Ex dictis infero, cælum nulla ratione esse dicendum animatum, quia hoc dicit quandam vnitatem per se resultantem ex anima, & corpore, quia ex cælo, & intelligentia nullo modo resultat: & propter hæc rationem colligo secundò, nullam esse animam assistentem, nisi nimis loquamur improprie, quia ex re assistenti, & illo, cui assistit, non fit vnum per se, qualiter debet fieri ex anima, & corpore animato: vnde intelligentia non assistit cælo, vt anima, sed vt motor mobilis: imò esse assistens, & esse animam, credo esse ter-

minos repugnantes, sed hæc assistentia intelligentiæ in cælo, vt motor mobili, non est, vt insinuaui supra, sicut assistentia nauæ in nauì, quia illa assistentia non est ex natura rei, sed ex arte, hæc verò est ex natura rei.

Tertiò infero aliquos negantes, in cælo esse differentias positionis, male concedere, cælum posse dici animatum, anima assistenti, quia assistere re vera non est animare, vel esse animam, aliàs De^o vt supra probaui, posset dici cuiuslibet rei anima assistens.

Vnde ad argumenta pro Aristotel. sententia facta respondetur. Ad primum, quod aliquid concurrere ad generationem alterius, stat duobus modis, vno modo solùm dispositiue disponendo ad talem generationem, alio modo vltimatè attingendo ipsam generationem substantialem. Dico ergo, quod cum cælum non sit animatum, nõ habet attingere ipsam productionem viuientium, sed solùm concurrat ad illam dispositiue, sicut dicitur cõcurrere ad generationem maris, quia medio suo calore, & influenza disponit terram, vt media illius putrefactione generetur m^o,
Scad

& ad hoc nõ est necesse, cœlũ esse animatum, quia non attingit ipsius animæ productiõnem, & ita verum est, quod Sol, & homo generent hominem, sed diuersimodè, quia Sol generat dispositiuè solũ, homo verò propriè.

Ad secundum, illud principium Arist. 2. de anima traditum, quotiescunque vna operatio pendet à duabus, alterum se debet habere vt actus, alterum vt potentia, debere intelligi, quando pendet à duobus in genere causæ efficiētis, qualiter intellectus dependet ab intellectu, & specie intelligibili; constat autè, motum cœli non dependere à cœlo in genere causæ efficiētis, quia solũ concurrat passiuè, intelligētia verò actiuè, vt statim dicam.

Et si obiecias, quod calefactio ignis dependeat ab igne, & à Deo in genere causæ efficiētis, non tamen vnũ se habet vt actus, alterum vt potentia. Respondetur, hoc principium debere intelligi, quando dependet à duobus efficiēter, tamen ab vno, vt agente quo, ab alio verò vt agente quod, qualiter calefactio ignis dependet à calore illius, vt ab efficiente quo, & ab igne, vt ab efficiente quod; &

ita efficiens, quò, se habet vt actus alterius illi inhærens: non verò debet intelligi de efficientibus quod, qualiter calefactio dependet ab igne, & à Deo.

Ad tertiu, quod anima est principium loco mouēdi, nõ quidem circulariter, vt est in intelligentia, sed motu recto, vel progressiuo, vt in pluribus animalibus, vel qui sequatur ad augmentationem, qualiter animalia illa dicta conchyliã habent moueri localiter.

Ad quartum corpus cœlestis non esse simpliciter præstantius corporibus animatis, sed solũ secundum quid, quia est incorruptibile, & perpetuum natura sua, non verò simpliciter, quia quodlibet animatum minimum, v. g. formica, multò præstantius est ipso cœlo, cum habeat animam, à qua perfectio simpliciter sumitur, tanquã à forma.

Ex dictis sequitur, quod ratio, propter quam motus cœli est vniformis, & ordinatus, non est, quia in se habet intellectum illum sic ordinantem, vt falsò quidam antiqui existimarunt, sed quia ita petit illũ natura sua, non verò quia habeat animam rationalem, & cognitionem.

Sed dubitabis vltimò in hac quæ

quæstione, quare si intelligentia non est anima cæli, indigeat cælum illa tanquã motrice. Est autem ratio dubitandi. Primò, quia omnis motus vel est à se, vel à generãte; sed cælum non mouetur à generãte, ergo à se: non ergo indiget intelligentia.

Secundò, quia omnis passio effectiue oritur ab essentia: sed motus cæli est illius passio, ergo oritur effectiue à forma cæli: non ergo indiget cælum intelligentia motrice.

Tertiò, quia operationes Angelorũ solũ sunt velle, & intelligere: ergo nõ mouet cælos.

Sed his non obstãtibz dicendũ est, cælum indigere intelligentia, quãuis nõ vi anima, vt motrice tamen. Ratio autẽ est, quia ea solũ habent in se principium actiũ motus, quẽ mouent propter proprium bonum, & propriã perfectionem, vt patet de viuẽtibz, quia moueri à se, debet esse propter bonum sui; cum ergo cæli sũ moueãtur propter propriã perfectionem, vt scilicet sint generationes, & corruptiones, idẽ indigent intelligentia mouenti. Vtrũ autẽ hæc intelligentia moueat necessariò ipsum cælum, quidẽ existimant necessariò illud

mouere, ita quòd non possit desistere à mouendo, quia dicunt: Si supremũ corpus mouet inferiora corpora necessariò, scilicet cælum, ita infimus spiritus, vt Angelus, debet necessariò mouere inferiora corpora; existimo tamẽ nulla ratione posse probari, quòd cælum moueatur ab Intelligentia necessariò, ita quòd non possit desistere à mouendo, est enim Intelligentia natura sua agens liberum, vnde sicut liberẽ mouet Angelus alia corpora, ita cælum, quauis diuersimodẽ, quia ex natura rei non ordinatur tanquã agens naturale ad alia corpora mouenda, qualiter ordinãtur ad mouendum cælum: vnde sicut Deus cõcurrit liberẽ ad motum cæli; tamen tanquã agens naturale, & quòd nunquam desistit ab illa operatione; sic Intelligentia tanquã agens naturale liberẽ mouet, & mouebit cælum; est tamen longẽ dispar ratio de supremo corpore, quale est cælum respectu inferiorum, quòd illud non est agens liberũ per voluntatem, qualis est Angelus,

Vnde ad rationes dubitandi respondetur. Ad primã, quòd quando dicimus, omne motum vel esse à se, vel à

generante, debet intelligi de motu recto, circularis autem naturalis, neque est à se, neque à generante, sed ab Intelligentia.

Ad secundum, quod motus cœli non est passio illius, nulla enim operatio est passio alicuius rei, sicut ridere non est passio hominis, sed potentia risiva, ita moveri non est passio cœli, sed habere aptitudinem passivam ad motum, & hæc oritur ab essentia illius.

Ad tertium dico, quod quavis operationes internæ Angelorum solum sint intelligere, & velle, tamen etiam habent alias externas, ut movere corpora, in quo multi falluntur, existimantes Angelum nullo modo attingere ipsum motum exteriorē, quia dicunt: Solum operatur Angelus per voluntatem, ita quod ad velle exterius sequat motus: hoc tamen est falsum, quia non minus, imò multo perfectius operatur Deus per voluntatem, quam Angelus, cum hoc tamen habeat actiones ad extrā, sed dicitur operari per voluntatem, quia media sua voluntate se movet, & quasi sibi imperat, ut actionem ad extrā producat, sicut artifex media intellectione se dirigit in actionem ad extrā

causandam, sic in Angelis dicendum est.

Quæst. II. Vtrum in cœlo inveniuntur sex differentiæ positionum.

ANtequam explicemus, vtrum in cœlo inveniatur differentiæ positionis, explicandum est quid illæ sint, & qualiter sumantur. Primum ergo notandum est, quod in viventibus, v.g. in homine, reperiuntur sex differentiæ positionum, quia caput est sursum, pedes deorsum, & alterum brachium est dextrum, & aliud sinistrum, pectus antè, tergum retrò.

Secundo notandum est, sufficientiam harum differentiarum sumi in ordine ad dimensiones, & in ordine ad diversos motus, & etiam in ordine ad eundem. In ordine quidem ad dimensiones, quæ sursum sunt, sunt principia longitudinis, eo quod versus illas sumitur longitudo: dextrum aurem, & sinistrum sunt principia latitudinis, antè verò, & retrò sunt principia profunditatis: unde cum constet, tres tantum esse dimensiones, quarum cuilibet duæ differentiæ correspondent, tamē

pos-

Super. II. lib. de cælo,

possunt esse sex positionum differentia.

Secundò etiam sumuntur in ordine ad diuersos motus, quia sursum est principium augmentationis, quia per partem superiorem, os scilicet, sumitur alimentum, ex quo prouenit augmentatio, & illi correspondet in parte opposita deorsum; dextrum verò est principium motus localis, quia constat animalia aptiora esse ad motum localem in parte dextra, quam in sinistra ex natura rei, cui correspondet in parte opposita sinistra: ante verò est principium alterationis vitalis, quæ est sensatio, quia in parte anteriori sunt sensus, in quibus sensatio cõtingit, quia solùm à tergo inuenitur tactus, omnes verò sensus simul reperiuntur in parte anteriori, ita principaliter illi tribuitur sensatio. Sumuntur etiam in ordine ad motum localem, quia sursum est, vnde motus, id est, est directiuus motus, quia in parte sursum est imaginatio, media qua anima se dirigit ad motum, & huic oppositum est deorsum: dextrum verò est, à quo motus, quia quatum ad accreationem incipit motus à parte dextra, & illi opponitur sinistrum. Antè verò est, per quod mo-

tus, quia per partem anteriorem continuatur huiusmodi motus inceptus, & illi opponitur retrò.

Tertio notandum est circa ordinem inter has differentias positionum, quod sursum, & deorsum sunt simpliciter priores omnibus alijs, quia si loquamur respectu dimensionum, prior est longitudo, cuius principia sunt sursum, & deorsum: si respectu diuersorum motuum etiã sunt priores, quia augmentatio est prior motu locali, prius enim quam viuens possit moueri, debet augeri, & nutriri, ad habendam in membris quantitatem, & proportionem ad motum localem requisitam, vnde quod 8. Physicor. dicitur, motum localem esse priorem omnibus alijs, non debet intelligi in viuentibus, sed loquendo de illo secundum se, quæ ratione, quia vbicunque reperitur augmentatio, & alteratio, inuenitur motus aliquis localis, non tamen è contrà, quia cælum non augetur, neque alteratur alteratione, quæ sit motus propriè dictus, quia est inter qualitates contrarias, quæ cælo, vt supra vidimus, non insunt; ideo motus localis est vniuersalior, atq; ad eum prior prioritate vniuersalitatibus:

ris: respectu vero eiusdem motus localis, etiam patet, quia sursum est vnde motus: hoc autem prius est, quia vnde motus est pars directiua motus: dirigere autem prius est, quam incipere, & continuare: quod conuenit alijs differentijs. Dextrum vero, & sinistrum, si loquamur in ordine ad eundem motum localem, vel dimensiones priores sunt antè, & retrò, quia prior est latitudo in dimensionibus, quam profunditas; & in motu prior est incipere motum, quam continuare: constat autem dextrum, & sinistrum esse principia latitudinis, & etiam continuationis motuum. Si vero loquamur respectu diuersorum motuum, prior est antè, & retrò, quam sursum, & deorsum, quia alteratio vitalis, scilicet sensatio, prior est in viuentibus, quam motus localis, cuius est principium dextrum, quia antequàm animal incipiat moueri, habet sensum operationes, cuius est principium antè. Neque est inconueniens idem respectu diuersorum esse prius, & posterius.

Quartò circa essentiam, & quidditatem harum differentiarum aduertendù est, quòd

licet differentiæ positionis pro materiali dicant in parte, in qua sunt, qualitatem aliquã, qualiter pars dextra dicit virtutè inceptiuam motus, formaliter tamen potius dicunt relationem quandã, quia sursum, vt sic, dicitur respectu deorsum; & sic de alijs. Vnde, quòd plures asserunt differentias positionis esse principia motus localis, non est intelligendù de differentijs positionis formaliter sumptis, relatio enim non est actiua, sed de parte materiali, cui talis relatio inest, quia pars dextra est, quæ incipit motum; & sic de alijs.

His suppositis, primò certum est in hac quæstione, in viuentibus perfectis horù inferiorum reperiri has omnes differentias positionis, vt in homine, & equo, &c. Est enim in his sursum, & deorsum, dextrum, & sinistrum, antè, & retrò.

Secundò conueniunt omnes, non reperiri has omnes differentias in omnibus viuentibus, quia in plantis nõ est dextrum, & sinistrum, neq; antè, vel retrò, cum inueniantur in his partibus diuersæ virtutes; in plantis vero solù reperitur sursum, & deorsum: sursum sunt radices, quia per illas partes

Super II. lib. de cælo,

sumitur alimentum, sicut in nobis pars superior est sursum, deorsum verò, sunt rami. Cuius ratio est, quia planta solum habet augmentationem, cuius principia sunt sursum, & deorsum: in animalibus verò affixis petris, quæ vocantur conchylia, reperiuntur quatuor differentiæ, scilicet sursum, & deorsum, quia habent augmentationem, cuius sunt principia, est etiam antè, & retrò, quia habent alterationem, quæ est sensatio, cuius sunt principia, non verò habent dextrum, & sinistrum, quia non habent motum localem progressiuum, cuius sunt principia illæ differentiæ: in animalibus autem perfectis, in quibus reperiuntur illi tres motus, scilicet augmentatio, alteratio, & motus localis, inveniuntur omnes differentiæ.

Tertio conveniunt omnes, huiusmodi differentiæ positionis, propriè, & formaliter non reperiuntur in rebus inanimatis, ut in lapide, quia hæc non habent partem determinatam, versus quam, aut per quam augeatur, vel moueantur localiter, vel alterentur, sed per quolibet illorum partem possunt fieri hi tres motus, quod secus est in viventibus, atque adeò differentiæ positionum sunt pro-

propriæ animatorum, solum verò possunt reperi in inanimatis impropriè, & per extrinsecam denominationem tribus modis, scilicet, per ordinem ad nos, per similitudinem, & per contrariam positionem, ut Aristoteles explicuit in litera capituli, ut vidimus.

Sed obijciens primo, quia in inanimatis inveniuntur omnes tres dimensiones, quarum differentiæ positionis sunt principia: ergo.

Secundo, quia Aristoteles cap. de quantitate dixit, quantitatem continuam habere positionem in continuo, sed omnia inanimata sunt quantitates: ergo habent differentias positionis.

Respondet ad primum, non satis esse habere dimensiones ad tales differentiæ positionum, nisi sint partes determinatæ, quæ sint principia illarum, qualiter non sunt in non viventibus, cum homogenea sint.

Ad secundum, aliud esse habere differentias positionum, aliud verò habere positionem in continuo, quia hoc solum est, quod una pars sit in alia, ut digitus in manu. non verò habere differentias positionum.

Restat ergo difficultas, utrum in cælo insint huiusmodi differentiæ positionum. De qua-

Re primâ sententiâ est Aristotelis in hoc capite, quem ferè omnes eius expositores sequuntur: cuius sententiâ consistit in hoc, quod quavis cœlum secundum figuram sit homogenum; est tamen secundum virtutem heterogeneum, & habet distinctas virtutes, quæ sunt differentiæ positionum; sumuntur autem secundum illum: & eius expositores hac ratione, quod Polus Antarcticus sit sursum, Arcticus verò deorsum, quia versus hos Poles sumitur longitudo cœli.

Pro quo notant eius expositores, quod quavis apud Astrologos sumatur longitudo cœli ab Orienti in Occidens, quia isti considerant cœlum in ordine ad terram habitabilem, est autem multo maior terra habitabilis ab Orienti in Occidens, quam ab vno Polo ad aliud; tamen quantum attinet ad ipsum cœlum longitudo sumitur ab Antarcticico ad Arcticum.

Docent deinde, dextrum esse Oriens, & Occidens illi oppositum sinistrum, quia ibi est pars inceptiva motus, quia quavis secundum Aristotel. de facto non inceperit motus, cum fuerit mundus ab æterno, tamen si inceperit, ab illa parte deberet incipere, eo quod ibi est maior virtus:

quod colligunt ex effectibus productis in terra Orienti correspondenti, ubi experimur esse multo præstantiores effectus. Antè verò docent esse hoc hemispherium, quia per hoc spatium continuatur motus cœli, & illi oppositum est retrò.

Hanc Arist. sententiâ probant eius sequaces. Primò argumento ipsius: Cœlum est animatum perfectum: ergo habet sex differentiâs positionis.

Secundò quia illud, quod mouetur à parte determinata, & per partem determinatâ, habet differentiâs positionis, quæ sunt principia motus facti, scilicet à parte determinata, & per partem determinatam, ut patet in homine, qui non mouetur per retrò, sed cœlum mouetur à parte determinata, & per partem determinatam, scilicet ab Orienti, & per hoc hemispherium: ergo habet differentiâs positionum.

Confirmant, quia alibi posset cœlum per quamlibet suam partem incipere, & continuare motum, sicut lapis per quamlibet partem sui potest incipere, & continuare motum deorsum, quia non habet differentiâs positionum.

Super. II. lib. de cælo,

Hæc tamen Arist. sententia aedò falsa est, & fabulosa, vt acerrimus illius defensor Auerroes in hac parte ipsum Aristotelè sustinere non potuerit, & ita negat in cælo esse differentias positionum, quæ sequuntur Alexander Aphrodis. Themistius, & iâ in insigni schola Complutensi cepit hæc veritas introduci à viris doctissimis. Et vniuersaliter, quod nullæ differentiæ positionum possint esse in cælo, probatur, quia differentiæ positionū solū inueniuntur propriè, & formaliter in rebus animatis, lapis enim non habet partem dextram, vel sinistram: sed cælum, vt vidimus præcedenti quæst. nō est animal: ergo non habet differentias positionum.

Secundò probatur, quia in motu proiectorum idè assignamus qualitè illā, quæ dicitur impulsus, vt tale projectū moueatur, quia in absentia, qua distat à proiectante, non potest proiectans tãgere ipsum passū, vnde op^o est, illi imprimat virtutè, vt in absentia moueat; sed intelligètia est sèper præsens, & assistens ipsi cælo: non ergo indiget aliqua qualitate in cælo impressa, vt illud moueat, sed immediate potest ipsum mouere,

male ergo in cælo assignantur istæ differentiæ positionum, quæ sunt qualitates motiua.

Sed specialiter tertio de singulis differentijs arguitur, quia ipsi dicunt in Polo Antartico, quem dicunt esse sursum, esse virtutem directiuam motus, ad modum quo barbitonsor per quamdam partem rotæ dirigat illius motum. Quia contra est, quod intelligentia tam perfecte mouet cælum in hac parte, quàm in illa, & æqualiter omnibus assistit per motum, quare ergo magis dirigat in hac parte, quàm in illa.

Præterea quia id, quod dicit Arist. scilicet longitudinè cæli sumi ab vno Polo ad aliū, est omninò inintelligibile, quia in globo pfecte sphærico, quale est cælum, tãta est distantia, ab Orienti, in Occidens, quàm sit ab vno Polo ad aliū: ergo in cælo de se nulla est maior lōgitudō in vna parte, quàm in alia, sed solū potest habere maiorem longitudinē in ordine ad terram habitabilem, qualiter illam desumunt Astrologi,

Quartò, quia id etiā, quod dicunt, scilicet Oriens esse

dextrum est omnino falsum, quia id, quod est Occidens respectu nostri, est Oriens respectu aliorum alterius hemisphærij: & id quod respectu aliorum est Occidens est respectu nostri Oriens: vnde iam essent plura dextra in cælo: solum ergo in cælo est Oriens, vel Occidens respectu hemisphærij. Tùm etiam id, quod dicit Arist. quod si cælum inciperet moueri, inciperet ab illa parte, est omnino falsum, quia intelligentia non prius mouet vnâ partem cæli quàm aliâ, sed totum simul, & ita si inciperet moueri, vt de facto incepit secundum veritatem omnes partes inciperent simul, quamuis hic motus fiat versus hoc hemisphærij propter rationem infra dicendam.

Ex dictis sequitur primò cælum non moueri ab intelligentia media aliqua qualitate, illi impressa, sicut nec Angeli mouent alia corpora media qualitate illis impressa, sed immediatè per se ipsam, quia ibi est præsens produciens ipsum motum, mediâte naturali inclinatione passiuâ ipsius cæli ad talem motum: tatum tamen requiritur illa qualitas motiua in corporibus, quæ mouentur ab aliquo abiente, vt in proiectis, vt media

illa virtute tangat ipsum passum.

Sequitur secundò, solum esse differentias positionum in cælo per similitudinem, sicut dicitur homo pictus, homo per similitudinem, & hæc ratio verum est, Polum Antarcticum esse sursum, Arcticum deorsum, Oriens nostrum dextrum, Occidens sinistrum, iante hoc hemisphærij, & aliud retrò, quia cum hæc sumantur per similitudinem ad hominem v. g. oportet fingere quendam hominem, quasi insitum ipsi cælo, & se mouentem simul cum cælo, qui vt moueretur per hoc hemisphærij, qualiter mouetur cælum ab Orienti, deberet habere caput, quod est sursum, in Antartico, pedes in Arctico, manum dextram in Orienti, sinistram in Occidenti, & faciem, quæ est ante, versus hoc hemisphærij, & ita versus aliud hemisphærij erit retrò.

Sequitur tertio, quæ sit ratio, quare intelligentia in cælo existens, non dicatur moueri ad motum illius, sicut res aliqua, quæ sunt in aliquo toto, dicuntur moueri ad motum illius. Ratio est, quia intelligentia, non est in cælo, illi in hærens, sicut in hærens

Super II. Lib. de cælo,

Accidentia, quæ dicuntur moueri ad motum illius, sed est quoddam totum completum, per se subsistens, neque est in cælo, ut pars illius, sicut sunt reliquæ formæ substantiales in suis totis, propter quod dicuntur moueri ad motum suum totius, sed solum est in cælo assistendo, sicut Deus assistit in omnibus rebus, qui non dicitur moueri ad motum reum.

Vnde ad argumenta pro Arist. sententia facta respondetur ad primum negando cælum esse animatum, ut supra ostensum est.

Ad secundum, falsum esse cælum moueri à parte determinata, quia omnes partes simul secundum rem inceperunt moueri: quod autem moueatur per partem determinatam, scilicet versus hoc hemisphærium, non est quia hoc hemisphærium sit ante, per quod continuatur motus, sed quia natura cæli, quamuis inanimatum sit, postulat motum sic factum, sicut graua postulant motum ad locum inferiorem, & leuia ad superiorem solum, quia ita petit naturalis cæli inclinatio, sicut etiã planetæ petunt contrarium motum, scilicet ab Occidenti in Orientem.

Ad confirmationem patet solutio, quod non potest per quamlibet partem continuare motum, sed ab Orienti in Occidens, sicut mouentur Planetæ contrario motu, solum, quia talem motum exigit natura illius corporis, scilicet, quod fiat per illam partem, quod non petunt graua, & leuia.

Sed dubitabis ultimò in hac quæstione, & cap. quid ergo probat Aristot. hoc capite contra Pythagoricos. Respondetur Ari. illa ratione, qua impugnavit Pythagoricos, non intendere probare, quod sine absolutè omnes differentiarum positionum in cælo, sed hoc probauit post impugnatam illorum opinionem, sed solum contendit, quod si ipsi ponunt in cælo dextrum, & sinistrum, etiam debeant ponere sursum, & deorsum, & hoc verè probat, quia sursum & deorsum sunt priores differentiarum, atque ad eò debent ab alijs supponi, & ita contra ipsos opportunè insurgit, quamuis deinde propriam de hac re proferens sententiam, errauerit. Et hæc de hoc capite.

(?)

Caput. III.

Postquam Aristotel. egit de qualitatibus cœlorum, ostendit ex vi motus esse plures cœlos: & primò proponit difficultatem, quæ est de inuenienda huius rei sufficienti ratione. Primò, quia motui cœli, vt supra capit. 4. nihil est contrarium, si autem haberet contrarium, facile esset colligere, esse plures motus corporum cœlestium, atque adeò plures cœlos.

Secundò, quia cœlum longe à nobis distat, ob eamque rem cognitio illius est maxime difficilis, sed nihilominus pergit ad hanc rem probandam, supponendo tamen, vnum quodque esse propter suam operationem.

Hoc suppositio, sic arguit per consequentias aliquas hanc ratione. Cœlum est sempiternum, cum sit præcipua pars vniuersi, de quo iam dixerat esse sempiternum: ergo etiam eius motus est sempiternus: Patet consequentia, quia vnumquodque est propter suam operationem: tunc sic, motus cœli est sempiternus, sed motus circularis cœli fit circa medium mundi, quod est terra, debet ergo esse terra.

Quod rursus confirmat, quia omnis motus sumitur penes ordinem ad alium: quod quiescens, penes ordinem ad quem dicatur moueri, vel elongari, hoc autem quiescens non potest esse aliqua pars cœli. Probat, quia nulla pars cœli quiescit, quia vel quiescit naturaliter, & hoc non, quia si pars cœli quiesceret naturaliter in centro, quod est fixum, in ordine ad quem sumitur motus localis, tenderet illa pars ad centrum, sicut tendunt graua: neque violenter, quia nullum violentum est perpetuum, constat autem tale fixum medium in motu circulari debere esse sempiternum, sicut est ipse motus circularis.

Arguit deinde hæc ratio. Est elemētum terræ, quod est medium mundi: ergo datur ignis. Probat consequentiam, quia si datur vnum contrarium in rerum natura, etiam debet dari aliud, constat autem, ignem, & terram esse elementa cōtraria, quod intelligit secundum qualitates motiuas, quia secundum alteratiuas, magis cōtrariatur igni aqua. Tunc sic arguit. A parte rei datur ignis cōtrarius terræ, quæ sunt elementa

Super Lib. II. de cælo;

Extrema: ergo etiam debent dari alia duo elementa media. Probat, quia etiam terræ, quæ est frigida, & sicca, contrariatur aer, qui est calidus, & humidus: & igni, qui est calidus & siccus, contrariatur aqua, quæ est frigida, & humida: dantur ergo quatuor elementa.

Tunc rursus arguit sic. Si sunt in rerum natura elementa contraria, debent ergo esse generationes, & corruptiones, quæ resultent ex mutua contrariorum actione: vnde vltimò colligit, quòd si est diuersitas generationum, & corruptionum, debent esse diuersæ lationes, id est, diuersi motus cælorum, per quorum influentiam fiunt, quia si vnus tantùm esset, cum sit vniformis, non fierent tam variæ generationes, & corruptiones: si ergo sunt plures motus cælorum, debent esse plures cæli, qui huiusmodi motibus moueantur.

Circa literam.

Circa probationem adducit Arist. ad probandum dari elementum in centro mundi, quod à quibusdam obijcitur de motu circulari Eccentricorum, & Epicyclorù, qui nõ

sunt circa mediũ, & iam dixi supra c. 2. hos non cognouisse Arist. imò neque in re forsitan est verum, esse tales epicyclos, vt plurimi ex Mathematicis contendunt, quæ disputatio illorum est propria, quare hic solum habet difficultatem illa propositio Arist.

Quod vnum quodque sit propter suam operationem, qualiter, inquam, sit intelligenda. De qua re bene loquitur Caiet. i. 2. q. 3. art. 4. dicens, eam debere intelligi non quidem, quòd esse, sit propter operati, tamquam propter finem principalem, quia finis principalis perfectior est re, quæ ordinatur ad illum: constat autem operationem imperfectiorem esse ipsa substantia, cum sit accidens, sed propter operationem est tanquam propter finem minùs principalem, ordinatum rursus ad ipsum esse, scilicet, vt illa operatione perficiatur ipsũ esse rei, quia perfectior est res cum operatione, quàm sine illa, cum habeat, quòd ipsa dicit, & aliquid amplius, vt dici solet 2. de anima c. 2.

Neque valet si obijcias eælum habere operationem, motum scilicet, non tamen est propter illud, sed propter generationes, & corruptiones;

Ref.

Respondetur enim, quod quia vis cælum sit propter generationem, & corruptionem, ranquam propter finem vltimatum, tamen est etiam propter suam operationem, vt propter finem minus principalē, & non vltimatum.

Disput. II. De influenza cæli.

Quod Aris. in hoc cap. pertractat de distinctione, & pluralitate cælorum, placuit differere vsque ad disputationem vltimam horum librorum, quæ erit de compositione, & partibus vniuersi, vbi hæc omnia latius patebunt, quare hoc loco à nobis agendum est de influenza cæli requisita, ad generationes horum inferiorum.

Quest. I. Verum cælum agat in hæc inferiora, & quid possit agere.

Inferiora hæc pendere à cælo, & ab eius motu expresse determinauit Arist. 1. Meteorologicorum capit. 2. dicens: *Oportere mundum hunc esse contingentium lationibus superioribus, vt inde eius virtus in hæc inferiora descendat.* Et 2. Physi. asserit: *Quod Sol, & homo generant*

hominem. Et 2. de genera. tex. 55. docet: *Motum planetarum per lineam obliquam scilicet per Zodiacum esse causam generationum, & corruptionum.* Idem docet Augustin. dicens: *Corpora hæc inferiora per subtiliora superiora gubernari.* Quod etiam comprobatur experientia, quæ constat per diuersum Astorum motum diuersas in his inferioribus fieri generationes: & denique ratio est, quia quemadmodum omnia spiritualia habent dependere infieri, & conseruari à primo illius generis, quod est Deus; ita omnia corpora debent dependere ab vno primo corpore, quod est cælum.

Et si obijcias: omne agens prius agit in propinquum, quam in remotum: ergo si cæli superiores habent transmutare hæc inferiora, prius deberent transmutare alia corpora cælestia inter media, vnde cælum transmutabile, & corruptibile esset. Respondetur non oportere, quod agens, quod agit in remotum, agat in propinquum eadem actione, sed alia actione distincta. Pater hoc exemplo communi de illo pisce, nomine torpedo, qui media aliqua qualitate impressa in re se, habet deinceps causare in

T manu

Super. II. lib. de celo,

manu piscatoris torporem, cum tamen illum non causet in rete, quia est subiectum incapax: eodem ergo modo cœli superiores agunt in inferiora illos illuminando, non vero transmutando, quia non sunt capaces: in hæc verò inferiora agunt transmutando.

Sed maxima hic occurrit difficultas, quia si cœlum agit in hæc inferiora, sequitur, quod imponat rebus inferioribus necessitatem, atque adeò, quod non sint effectus contingentes. Patet consequentia, quia transmutationes, & effectus in his inferioribus, sequuntur ex vi actionis, & influentiæ cœli in hæc inferiora, cum ergo cœlum sit agens necessarium, atque adeò necessario influens, sequitur omnia necessario evenire. Quæ difficultas eadem est cum illa, quæ tractari solet in libris de interpretatione cap. 8. utrum, si Deus operaretur per modum naturæ, ut de facto operatur cœlum, adhuc essent effectus contingentes.

Breviter tamen hoc, quantum attinet ad cœlum, à nobis explicandum est, & quidem Caietan. i. part. q. 15. art. 6. plurimum laborat in hac re

elucidanda, consistit autem eius sententia in hoc, quod quamvis cœlum sit agens necessarium, nihilominus tamen non operatur se solo, sed cum causa secunda particulari, quæ quia contingens est, illa prima causa modificatur cum secunda contingenti, & ita sequitur effectus contingens, quod explicat in syllogismo, in quo quamvis maior propositio sit necessaria, tamen si minor est contingens, conclusio ex utraque procedens non sequitur necessario, sed contingens: & probatur, quia sequitur debiliorem partem.

Eundem modum dicendi sequitur Zumel 1. part. quæstio. 14. artic. 13. quæstio. 4. versus finem, hic tamen modus dicendi totaliter difficultatem non euacuat, quia supponit esse aliquam causam contingentem: cuius tamen oppositum contendit probare argumentum, & de quo redit eadem difficultas, quia causæ inferiores operantur ex vi influentiæ cœlestis: ergo cum cœlum necessario influat, omnes debent operari inevitabiliter, atque adeò non contingenter.

Quare, reiectis solutionibus

ibus, quàm plurimis, quæ de hac re in simili esse solent. Respondetur, quòd in primis, si loquamur de actibus liberis voluntatis, argumentum nullam habet difficultatem, quia cum actus liberi nostræ voluntatis, sint actus spirituales, cælum non habet directè influere in illos, cum sit quid corporeum, sed solum potest moueri indirectè voluntas ex impressione aliqua cœlesti impressa in appetitu, vel corpore: verbi gratia: si cælum influat in appetitum calorem, vel alias qualitates inclinantes ad libidinem, quamuis ex his contingat attrahi voluntatem ad res libidinosas, & turpes, non tamen necessariò, sed libere, quia potest illis resistere, non sequens tales impressiones cœlestes, quia voluntas operatur per cognitionem, quia possunt proponi illi, res libidinosæ, vt non faciendæ: vnde cum voluntas sequatur cognitionem de liberatam, potest ab illis cessare.

Maior ergo est difficultas de alijs causis merè naturalibus, quæ non habent operari media cognitione, vel arbitrio, & in his dico etiam reperiri effectus contingen-

tes, quantumuis cælum necessariò influat, quia quamuis, quantum ex parte cœli, effectus necessariò eueniat, tamen absolutè loquendo contingenter euenit, quia non repugnat ab alia extrinseca causa, effectum impediri: imò effectus ipse, quantum est de se, est aptus impediri, vel non impediri, & ita absolutè loquendo, est in effectibus contingentiâ.

Sed contra hunc dicendi modum arguit D. Thom. 1. p. q. 115. art. 6. hac ratione, quia adhuc impedimentum, ratione cuius potest effectus vitari, etiam est reducendum in cælum, quia cælum est causa illius: ergo necessariò ponitur, si cælum influit, vt ponatur, vel necessariò non ponitur, si cælum non influit, vt ponatur, & ita si ponitur, necessariò vitatur effectus, id est necessariò non sequitur: si autem nõ ponitur, necessariò sequitur ex vi influxus cœlestis, nunquam ergo dabitur altera pars contradictionis contingens, scilicet, quod contingenter ponatur, vel contingenter non ponatur. & ita loco citato D. Th. asserti alium modum dicendi, forsan maioribus difficultatibus implicatū, in quo breuitatis gratia non moror.

Quare

Super I. lib. de cælo,

Quare ad illius argumen-
tum respondeo eodem mo-
do esse loquendum de illo im-
pedimento, quod sequitur ex
influxu cœlesti, sicut locuti
sumus de effectu quolibet ab-
solutè, quia illud impedin-
tum, quantum est ex parte cœ-
li, necessario ponitur, si cœ-
lum ad illud influit, vel ne-
cessariò non ponitur, si non
influit, tamen absolutè con-
tingenter ponitur, quia non
repugnat illius nature poni,
vel non poni, propter quod
de se, & intrinsece est quid
contingens, atque adeò etiam
effectus contingenter sequi-
tur, vel contingenter non se-
quitur.

Quantum ad secundum,
quod inquit quæstio, dicen-
dum est in primis, cœlum lu-
men producere in hæc infe-
riora, quod experientia con-
stat, cum videamus per acces-
sum, vel recessum Solis, quo
omnia alia lumen participât,
causari dies, vel noctes. Et si-
militer medio lumine habet
producere calorem, & ita ex-
pe imur noctes semper frigi-
diores esse, quàm dies per ab-
sentiam luminis, à quo proue-
nit calor, eo quòd continetur
virtualiter in lumine prop-
ter ipsius luminis eminenti-
am.

Neque mihi placet hæc in-
re aliquorum sententia, dicē-
tium, cœlum non posse in hæc
inferiora producere motum,
constat enim tempore Februa-
rij maiores concitari ventos,
quàm in alijs mensibus ex di-
uersa Astrorum prædomina-
tione, ad quod non opus est,
prius corpora superiora mo-
ueantur, quia vt dixi supra,
non est necessarium agens,
quod agit in distans, agere in
propinquum eodè genere ac-
tionis, sed dum occultam vir-
tutem imprimit, potest Pla-
neta in aere causare ventum,
& revolutionem: imò id do-
cet Arist. infra cap. 7. dicens.
Astra calefacere aerem, ip-
sum conterendo, scilicet mo-
uendo: neque intelligas ven-
tum esse aliquid distinctum
ab ipso aere, quia ex Aristot.
ventus non est aliud, quàm
aer commotus, ita quod dif-
ferat ab aere, sicut homo eur-
rens, differt ab ipso quieto.
Denique ex diuersa planeta-
rum natura, diuersæ qualita-
tes producuntur in his infe-
rioribus, de quo plura à plu-
ribus traduntur tractatu de
sphæra, quæ longum esset hic
recensere.

Secundò dicendum est, cœ-
lum concurrere ad generatio-
nem omnium rerum inani-

matarum,

matarum, siue simplicia sint, siue mixta, unde habet producere metalla, & lapides preciosos, quia his omnibus perfectius est cælum. Solùm ergo in hac re habet difficultatem, utrum cælum producat viuétia: de quo post quæstionem sequentem erit specialis quæstio.

Quæst. II. Vtrum cessante motu cæli, cessarent generationes, & corruptiones.

Primò certum est in hac quæstione, quòd cessante motu cæli possunt esse generationes, & corruptiones de potentia absoluta, quia quòd Deus facit medijs causis secundis, potest facere se solo: ergo generationes, quas modò causat mediante motu cæli, posset se solo causare: solùm ergo est difficultas, quid fieret ex natura rei.

Secundò certum debet esse in hac quæstione, motum cæli non esse rationem formalem, & agens, quo cælum influat in hæc inferiora, sicut calor ignis est agens, quo, & ratio formalis producendi aliù calorem, ut optimè vidit Durandus in 2. dist. 19. q. 3. & cù eo Son. 12. Metaph. q. 13. Ratio est, quia ad actionem non est

actio: ergo motus localis cæli non est principium, quo, operandi in generationes, & corruptiones huius uniuersi.

Tertio certum esse debet, quòd motus cæli non sit ipsa actio, qua cælum cõcurrit ad generationes, & corruptiones horum inferiorum, quia cælum alia actione influat in hæc inferiora corpora, illa alterando: alia verò mouetur: quemadmodum ergo in igne alia actio est alteratio procedens ab igne: alia verò motus localis illius.

Solùm ergo est dubium, utrum motus cæli sit conditio necessariò requisita ad generationes, & corruptiones horum inferiorum. In qua re prima sententia est D. Tho. hic lect. 4. & sæpè alibi, Ferrara 2. cõtra Gentes cap. 2. Scot. in 4. d. 48. q. 1. art. 2. Petri Martinez, & Villalpand. hoc loco, & plurimum aliorum, qui dicunt, quòd cessante motu cæli nullo modo possent contingere generationes, & corruptiones, ad quam sententiam probandam multa congerunt argumenta.

Primò, quia mouere immotum, est proprium Dei: ergo cælum non potest concurrere ad generationes horum inferiorum, nisi medio suo motu, & ipso non concurrente,

Super. II. lib. de cælo,

non fierent, quia est causa vniuersalis, à qua aliæ particulares dependent: ergo cessante illius motu, non essent generationes, & corruptiones.

Secundò, quia motus localis cæli, vt Arist. docet 8. Phisicor. est primus inter omnes motus: ergo ablato illo auferuntur reliqui. Patet consequentia, quia ablato primo in vnoquoque genere, auferuntur reliqua, quæ sunt post illud.

Tertiò, quia sicut cor in animali est præcipua pars ipsius, ita cælum respectu vniuersi: ergo sicut se habet motus cordis ad reliquos motus animalis, ita motus cæli ad reliquos vniuersi motus, sed cessante motu cordis, statim cessant omnes motus animalis: ergo cessante motu cæli debent omnes vniuersi motus, & mutationes cessare.

Quartò, quia idem, in quantum idem, semper est nature facere idem; sed generationes, & corruptiones important quandam varietatem: ergo non possunt provenire à cælo omninò quieto, & eodem modo se habente.

Quintò, quia cælum habet influere in hæc inferiora,

& in illorum motus, & mutationes, media virtute intelligentiæ, illi assistentis: sed si cessaret motus cæli, non assisteret intelligentia in cælo: ergo cessante motu cæli, non essent generationes, & corruptiones.

Sed de hac re optimè loquitur Durand. in 2. d. 15. q. 3. asserens, quod etiam cessante motu cæli essent generationes, & corruptiones, quantum non ordinatæ, & cum varietate, & ordine, quem modò habent. Eadem tenet sententiam Scotus in 2. d. 14. quæst. 2. Soncin. 12. Metaph. q. 3. & alij plures. Et quidem quòd etiam cessante motu cæli non essent generationes, ita ordinatæ, & varietatæ, sicut modò sunt. Probat, quia per accessum, & recessum Solis ad signa Zodiaci contingunt diuersæ generationes, & corruptiones, qualiter experimur accedente Sole ad Cancrum generari plantas, & accedente ad alia signa multos, & diuersos generari effectus: ergo si cessaret motus, quo Sol habet accedere, & recedere ad has partes Zodiaci, quæ vocantur signa, non esset ista varietas, & diuersitas effectuum.

Quòd verò absolutè essent aliquæ generationes, & corrup-

ruptiones cessante tali motu. Probatur primò, quia vt vnũ corpus influat in aliud, qualitatem aliquam, non oportet moueri localiter, vt patet de magnete quieto, qui influit in ferrũ qualitatem attractiuam, qua illud ad se attrahit: ergo etiã cœlũ omninò quietũ posset in hæc inferiora influere media aliqua influentia generationis, & corruptionis: quia quod quidam dicunt, scilicet magnetem etiam moueri à cœlo, quia ab illo accipit virtutem, vt producat illam qualitatem, verum est, tamen non indiget ad hoc motu aliquo locali: ergo eadem ratione cœlum medio concursu generali Dei posset in hæc inferiora influere.

Secundò, quia etiam quiescente cœlo Sol illuminaret, vt authores etiam oppositæ sententiæ fatentur; sed Sol medio lumine habet producere calorem, quæ est qualitas corruptibilis, & principium generationum, & corruptionum: ergo essent generationes, & corruptiones.

Neque placet quod quidam ad hoc respondent, dicentes illuminationem esse actionem intentionalem, & ad hanc non requiritur motus cœli,

requiritur tamen ad calefactionem inde secutam, quia est actio Physica.

Hoc tamen reuera non satisfacit, quia non minùs concurret cœlum ad illuminationem, quàm ad calefactionem media illa factam: ergo sicut ad illam actionem intentionalem non oportet quod moueatur, etiam neque ad Physicam calefactionem: neque ego video, cur vnum possit, & aliud non.

Tertiò, quia quis dicet, quòd si cœlum non moueretur, & applicaretur stupa igni, quòd ignis illam non combureret, & fieret ignis? & ita, vt Durandus inquit loco citato, dicere talem stupam non fore ab igne comburendam, est articulus condemnatus à Doctoribus Parisiensibus.

Vltimò probatur, quia cœlum Empyreum, vt supra capite tertio vidimus, quanuis quietum, habet influere in hæc inferiora, quia hæc est operatio propria cœlorum, ad quam omnes aliæ ordinantur, licet cœlum Empyreum etiam habeat alium finem, esse scilicet beatorum sedem: non ergo indiget cœlum motu locali, vt

absol-

Super II. lib. de cælo;

absolutè influat, vt causet generationes, & corruptiones.

Neque placet in hac re ratio, quam ad hanc sententiam confirmandam plures auctores adducunt, dicentes, quòd si cessante motu cæli, non essent generationes, & corruptiones: vel ergo omnia desinerent per corruptionē, vel per annihilationem. Si per corruptionem, cùm ad corruptionē sequatur generatio, iam essēt generationes; & corruptiones. Si per annihilationem, hoc est impossibile, quia quæ admodum cælum non potest esse causa creationis, ita nec annihilationis. Hęc tamen ratio nihil probat, quia tunc cælum nõ esset directa causa annihilationis, sed Deus illa annihilaret ex defectu conseruantis. si daremus illa non posse conseruari, neque adinuicem corrumpi, & generari sine motu cæli.

Vnde ad argumenta in contrariam partem adducta respondetur. Ad primum, quòd immotum potest sumi dupliciter, scilicet immotum, id est, non motum localiter, & operari hac ratione immotū, non est proprium solius Dei, vt diximus de cælo Empyreo; & alijs corporibus. Alio tamen modo sumitur immo-

tum, id est, non adiutum concursu alterius cause, & cælum in tali casu nõ operaretur hac ratione immotum, quia indigeret concursu vniuersali, & generali Dei; operaretur tamē immotum localiter.

Ad secundum respondetur, verum esse motum localem esse primum inter omnes motus ea ratione, qua hoc explicatur 8. Physic. non quidem prioritate causalitatis, quia motus non potest esse causa actionis, cùm ad actionē non sit actio, sed è contrà: vel secundum perfectionem, quia est perfectior omnibus alijs: vel secundum vniuersalitatē, quia in nullo alio reperitur alius motus, vbi nõ reperitur motus localis. In multis tamē est motus localis, vbi non sunt alij, vt in cælo, vbi nõ est motus augmentationis, neq; alterationis, quæ est motus propriè dictus, cùm hæc sit alteratio corruptiua; nõ verò dicitur motus localis primus in genere causalitatis. Illa autem propositio, quòd primum in vnoquoque genere est causa reliquorum, debet intelligi de primo in causalitate, qualiter Deus in genere causæ efficiētis est primū, à quo omnes alię causæ dependent, & etiā in genere causæ finalis est primus

primum finalizans, quia finis ultimus est primum mouens; quia est primum in intentione, quanuis in executione sit ultimum; & materia prima, quæ est prima in genere causæ materialis, cū sit primum subiectum, est primum principium patiendi, & recipiendi.

Ad tertium respondetur, esse diuersam rationem de corde respectu animalis, & de cælo respectu vniuersi, quia cessante motu cordis moritur, & desinit ipsum cor, eo quod maxime est calidam, requirit illam attractionem aeris factam in pulmone ad sui refrigerationem, & conseruationem, & ita non mirum est, quod pereat animal, & omnes eius actiones: at verò cessante motu cæli non ideo cælum corrumperetur, quia est impassibile, & non conseruatur ratione sui morus, sed ratione suæ propriæ naturæ, à qua habet esse incorruptibile, & ita non ideo pereunt actiones vniuersi, sed posset optimè, vt probauimus, influere in hæc inferiora.

Ad quartum, quod idem in quantum, idem, semper est natum facere idem, quantum est de se, tamè ratione dispositionis in passo existentis potest causare diuersa, sicut idem lu-

men Solis liquefacit ceram, & obdurat lutum, sic etiam ratione diuersæ dispositionis existentis in passo, posset hoc subiectum hoc modo alterare; aliud verò diuersimodè dispositum ex diuersa natura, diuersimodè; & ita essent aliquo modo variæ generationes, licet non cum tanta varietate, qua fiunt modo, vt supra dixi.

Ad quintum respondetur, cælum ab intelligentia solum accipere motum localem, tamen influentiam, vel virtutem influendi non habet ab illa, sed à propria natura, & ita quanuis intelligentia non assisteret in cælo, cessante motu, adhuc cælum ratione suæ propriæ naturæ influeret.

Ex dictis infero, quod si S. Thomas, vel Aristoteles alibi dixerint, cessante motu cæli, non fore generationes, & corruptiones, debent intelligi quantum ad varietatem, vel diuersitatem, quod nos fatemur.

Quæst. III. Vtrum cælum producat viuentia?

Primo certum esse debet in hac quæst. cælum etiam, vt causam principalem concurrere ad generationes inanima-

Super II. Lib. de cælo,

torum, vt supra dixi, eo quòd inter corpora inanimata est perfectissimum: quod nõ est ita intelligendum, quòd actio aliqua horù inferiorum immediatè pendeat à cælo, vt latius probaui 2. Physicor. sed ita quòd effectus horum inferiorum tribuantur cælo, vt disponenti ad tales effectus.

Secundò certum est apud omnes, cælum seclusa Intelligentia non concurrere ad generationes viuentium, quia omnes conueniunt, seclusa intelligentia, illud non esse animatum, sed imperfectius omnibus viuentibus; atque adeò non potest concurrere ad illorum generationem.

Solum ergo est difficultas de cælo secundum quod habet intelligentiam sibi assistentem, & illud mouentem. De quare omnes authores supra citati, qui existimant cælum esse animatù, opinantur concurrere ad generationem omnium animatorum, quia dicunt esse perfectissimù animatum: vnde sicut habet influere in generationes aliorum corporù, ita & animatorum. Ad quam sententiam probandam arguunt sic. Primò, quia ex

Aristotele, Sol, & homo generant hominem, & Dionysius capite 4. de diuinis nominibus asserit, Solem ad generationem visibilem conferre, similiterque ad vitam, & nutritionem.

Secundò probant, quia quod disponit aliquod passum ad generationem alicuius formæ, dicitur talem formam attingere, sicut quòd disponit ad formam ignis, attingit illius generationem; sed cælum media sua influentia disponit semen ad generationem viuentium, vt omnes fatentur: ergo attingit illorum productionem.

Tertiò, quia plurium animatorum non potest assignari alia causa præter cælum, vt patet de generatione muris, & ranæ, & aliorum.

Opposita tamen sententia, scilicet cælum adhuc virtute intelligentiæ non posse producere viuentia, multò verior est, & eam tenentur amplecti omnes, qui existimant, vt nos supra ostendimus, cælum nulla ratione animatum esse, quia si inanimatum est cælum, est imperfectius omnibus viuentibus: vnde non potest illorum generationem attingere.

Ad

Ad quod probandum accommodari possunt omnia argumenta supra facta, quibus ostendimus, cælum nullatenus animatum esse.

Sed specialiter modò probatur hoc, quia cælum ex se, & secundum propriam formam cœli, cum sit inanimatum, non habet virtutem ad producenda animata, neque hæc virtus potest illi communicari ab Intelligentia, quia cum Intelligentia solùm influat in cœlo motum, non habet cælum ab illa aliquam substantialem virtutem ad producenda viuentia.

Dicendum ergo est, cælum non esse aliqua ratione instrumentum intelligentiæ ad producenda viuentia, sed nullatenus habere virtutem ad illa producenda, imò neque ad productionem inanimatorum operatur vt instrumentum intelligentiæ; aliàs intelligentia esset causa principalis: vnde posset Angelus producere lapidem, quod est falsum: sed quidquid inquit, habet ex propria virtute.

Neque placet hæc in re modus dicendi Durandi in 2. distinctione 15. quæstione 1. differentis, quod quauis cœ-

lum sit inanimatum, & non habeat influere in virtute Intelligentiæ, vt illius instrumentum: tamen, inquit, adhuc potest producere viuentia, quia quemadmodum, licet semen decisum à viuenti non sit quid viuens, & animatum, adhuc tamen habet virtutem ad producendum viuens: sic, inquit, quauis cælum inanimatum sit, habet virtutem ad producenda omnia viuētia, & est quasi quoddam semen omnium illorum.

Hic, inquam, modus dicendi non placet, quia semen ideo habet virtutem instrumentalem ad producendum viuens, quia decisum est à viuenti, à quo accipit qualitates inductiuas formæ viuentis, & est reuera aliquid ipsius viuentis, quauis non sit viuens, quod non habet cælum.

Vnde ad argumenta in contrarium facta responderetur. Ad primum verum esse, quod Sol, & homo generant hominem, tamen diuersimodè; quia homini tribuitur absolute generatio alteri hominis, quia medio semine proprio, natura sua ordinato ad generationem, illam attingit

Super. II. lib. de cælo,

generationem hominis: Soli verò solùm potest tribui actio, vt alteranti semen ipsum.

Ad secundum, dispositionem vltimam necessariam esse ad introductionem formæ hominis integri ex varijs accidentibus in tali, vel tali proportionem sumptis, quæ omnia simul sumpta non possunt reduci in solam virtutem cælestem, sed ad exigentiam seminis.

Ad præterea: Non quidquid producit vltimam dispositionem, vt causa principalis, attingere productionem formæ, vt causam principalem, vt latius dixi in Physica, quia cum forma substantialis sit longè perfectior vltima dispositione, contingere potest aliquid esse causam principalem producendi vltimam dispositionem, non verò formam ipsam.

Ad quam rem explicandam vti possemus exëplo de ouis in fornacem ignis missis, vbi calore ignis disponuntur ad generationem pulli, cum tamen ignis non possit esse causa principalis productionis vi-

uentis, cum sit longè imperfectior illo.

Ad tertium, mures, & alia animalia imperfecta non produci vltimatè à cælo, sed à Deo mediantibus præuijs dispositionibus à cælo influxis.

Et si obijcias, quòd effectus particularis reducendus est ad causam particularem: ergo oportet assignare aliam causam particularem generationis muris. Respondetur, quòd hoc argumentum solùm militat contra auctores oppositæ sententiæ, ponentes hæc imperfecta animalia produci à cælo: quod constat etiam esse causam vniuersalem.

Respondetur ergo, cuiuslibet effectus in particulari dâdam esse aliquam causam particularem, vel efficiëntem, vel materialem, & ita particularis causa generationis muris est terræ disposita, quanuis non secundum se, cum etiam sit materia vniuersalis ad multa animalia imperfecta generanda.

(. 3.)

Capit

Caput III. V. & VI.

Post quàm egit Arist. de pluralitate cœlorum, agit in 4. cap. de figura cœli, docens, illam esse circularem. Primò, quia perfectissimo corpori perfectissima debet cõpetere figura, hæc autem est figura circularis, tùm etiam quia cœlum dicitur à celando, & continendo: ergo debet habere figuram aptam ad continendum, hæc autem est circularis: unde dicit, omnia elementa intra cœli superficiem contenta, esse figuræ sphericæ.

Sed in cap. 5. inquit, cur motus cœli magis fiat versus hoc hemisphærium, ut ab Orienti in Occidens, quàm è contra. Et respondet, rationem esse, quia natura semper facit melius, cum ergo, ut ipse cap. 2. huius libri docuit, sit hoc hemisphærium ante, & aliud retro, & ante sit perfectior differentia, quàm retro, idèd mouetur per ante, & non per retro.

Deinde cap. 6. agit de uniformitate motus cœli, docens, esse uniformem, præcipuè quia in motu diformi est vigor, status, & decrementum, sicut in augmentatione viuientis, vigor correspondet principio, status me-

dio, decrementum fini, motus autem cœli, neque habet principium, neque finem, sed fit ab æterno: ergo non est diformis: hæc autem ratio supponit falsum fundamentum, ut supra vidimus, scilicet motum cœli fuisse ab æterno.

Quare secundo melius id probat, quia si motus cœli, non esset vniformis, sed modo intensus, modo remissus, vel hæc intensio proueniret ex mutatione mouentis, vel mobilis, quia, inquam, diuersimodè sint disposita secundum qualitates, constat autem cœlo, vel intelligentiæ nihil de nouo aduenire, est ergo vniformis, quod non est intelligendum, quod sit equè velox, quatum ad omnes partes, quia quodlibet corpus globosum, habet moueri tardius versus Polos, quam versus medium, ut patet in rota, sed dicitur vniformis respectu cuiuslibet partis in se, quia vna pars numquam mouetur tardius, quàm in alio tempore, quamuis vna pars in comparisone alterius partis, tardius moueatur.

Caput. VII.

Agit Arist. in hoc capite de partibus cœli, quæ stellæ vocan-

vocantur, vtrum scilicet sint naturæ cœlestis, vel elementalis, proponens rationem dubitandi, quæ de hoc esse poterat, quia Astra habent calefacere inferiora, vt patet de Sole, & alijs astris calidis, vnde cum calefacere sit proprium ignis, videtur quod sint naturæ ignis. Responderur tamen vanam esse rationem, quia calefacere, non solum conuenit igni, sed pluribus alijs rebus, quia etiam, inquit, motus est causa caloris: vnde, inquit, stellæ habent causare calorem in aere, quia causant in illo media influentia ventum, & commotionem, qui motus est causa caloris. Vnde respondet stellæ non esse de natura elementalium, sed de natura cœlesti. Quod probat, quia stellæ habent secundum naturam moueri motu circulari, corpora autem elementalia, habent moueri motu recto: ergo non sunt de natura elementalium.

Circa literam.

HOc loco disputari solet, vtrum motus sit causa caloris, & quomodo, & quidem circa eam quæstionem, vtrum motus sit causa calo-

ris, non potest esse aliqua controuersia, sunt enim plures experientia ad hoc probandum, videmus enim rotam molendini, quando absque tritico mouetur, maximum calorem, imò, & ignem causare, quod etiam experimur in percussione sili-
cis.

Solum ergo est hic aduertendum, quod quamuis motus ex sua ratione habeat esse causam caloris, aliquando tamen per accidens, & ex alio adiuncto, habet causare frigus, quod contingit primo in motu flabeoli, quo faciem refrigeramus, & aere ab ore misso solemus ius infrigidare, hoc tamen est per accidens, quia per illum motum auferuntur partes aeris calidiores existentes iuxta faciem, vel ius, & cum deinde adueniant alia frigidiores, refrigeratur facies. Tum etiam, quia aere ab ore ferè concluso exiens ex paruitate orificij condensatur, densitas autem petiit frigiditatem. Similiter contingit aquam stantem facilius à Sole calefieri, quam fluentem, quia radij solares facilius refranguntur ex aquis quietis, quam ex motis, & quia per lumen produci-

ducitur calor, ideò sunt calidiores aquæ stantes quàm fluentes, & hæc est eadem ratio, quare in terra existente in conualibus multò maior calor inueniatur, quàm in vertice montis, quia, in quam, in conualibus aer est quietus, & ita melius participat calorem causatum ex refractione radiorum solariù à terra procedentium, quàm aer existens in vertice montis, quia in vertice modo vnus, modo alius aer aduenit, & ita non potest ita bene participare radiorum refractionem, & calorem ex illa causatum.

Maiores ergo est secunda difficultas in quæstione proposita, scilicet quæ sit ratio, quare motus sit causa caloris, & quidem quidam dicunt causam esse, quia in quolibet mixto sunt omnia elementa, & per motum illius corporis producant ignem, qui cum antea esset suffocatus, quasi reuiuiscit, & præminet, atque adeò maiorem causat calorem. Hæc tamen sententia insufficientis est, & falsa, quia secundum Aristotelem in hoc capite, & experientiam, astra causant calorem,

aerem conterendo, & confricando, vt amplius infra patebit, cum tamen aer non habeat in se ignem aliquem, eo quod non est mixtum, est etiam falsa, quia ignis non est in mixto formaliter, vt possit dici suffocatus, sed solum est eminenter, & virtualiter.

Quare Auerroes hoc loco asseruit causam esse, quia proprium est mobilis esse calidum, vnde cum actu mouetur, fit actu calidum, hoc tamen bene impugnat diuus Thom. hoc capite, quia mobile absolute loquendo abstrahit à mobili motu calefactionis localis, vel frigectionis: ergo non est illi magis naturalis calefactio, quàm frigectionis.

His ergo relictis opinionibus, duplex huius assignatur causa: prima est, quam loco citato tradidit diuus Thomas, quia scilicet primum in vno quoque genere, est causa reliquorum, quæ sunt post illud. Vnde quia motus localis est prior omnibus alijs motibus, est causa calefactionis, quæ est prima inter alterationes.

Melius tamen hoc secundò explio, & dico primò: certum debere esse, quòd motus localis non sit causa propriè loquendo respectu caloris, quia motus localis est actio, & ad actionem, qualis est calefactio, non est actio.

Secundò certum debet esse, quod motus localis, non sit causa calefactionis, sumpta causa pro causatione, ita quod ipse motus localis sit productio caloris, quia constat productionem caloris esse alterationem, cum terminetur ad qualitatem: motus autem localis non est alteratio.

Dicendum ergo est, causam quare motus sit causa caloris in viventibus facilem esse, quia per motum localem spargitur sanguis, qui calidus est, ad omnes corporis partes atque adeò illas calefacit. Et similiter per maiorem motum cordis producuntur spiritus virales, qui etiam per motum localem sparguntur, & calefaciunt corpus. In non viventibus autem ratio est, quia partes ipsius mobilis confricantur cum aere medio, & interfrictione cuius confrictionis, & collisionis corpus, quod mouetur, rare fit, & ad raritatem sequitur calor, qui est illi connaturalis, non quidem,

quia raritas habeat producere calorem, quia raritas non est qualitas actiua, si enim corpus rarum apponamus iuxta densum, rarum non rarefaciet aliud, neque è contra; signum ergo est raritatem, vel densitatem, non esse qualitates actiuas, & ita solum sequitur calor ad raritatem per subordinationem, sicut ad imaginationem, qua brutum apprehendit aliquid obiectum delectabile, sequitur in appetitu quoddam desiderium absque aliqua Physica causalitate imaginationis, & si illa rarefactio sit magna, sequitur maximus calor, atque adeò ignis, ut patet in percussione stelicis.

Ex dictis infero primò, male aliquos asseruisse, quòd corpus motum in vacuo, non acquireret calorem, quia dicunt, quòd tunc tale corpus, non haberet confrictionem, quia non est medium per cuius collisionem habeat confricari. Hoc tamen falsum est, quia si per vacuum moueretur corpus aliquid fluidum, ut aer, quamuis illud tunc non confricaretur, & collideretur cum medio, quia iam supponimus moueri per vacuum, tamen per illum motum partes ipsius aeris, quia fluida sunt, ad

in vicem inter se confricarentur, & colliderentur, ad quam confricationem sequeretur quedam noua raritas, & ad illam nouus calor.

Secundò infero, quæ sit ratio quare astra dicantur calefacere, aerem ipsum contere do, & confricando: pro quo aduertè, quod in aere potest duobus modis causari calor ab astris superiorib⁹: vno modo medio lumine, qualiter Sol aerem calefacit medio suo lumine: alio modo dicuntur astra calefacere aerem, ipsum contere do, & confricando, vt docuit Aristot. hoc capite, non quidem, quia astra immedie diatè, & per se ipsa conterant ipsum aerem, constat enim non esse contigua cum aere, vt possint cum illo confricari, vel conteri, sed quia media tali, vel tali influentia habent in illo causare reuolutionem, & ventum, vt patet in tempore Februarij, ad quam reuolutionem aeris, quia illius partes inter se, medio illius motu confricantur, sequitur calor, nisi per accidens aliunde istæ partes motæ habeant frigeri, vt patet de vento, qui dicitur Circius, & de vètib⁹ transeuntibus per partes niue coopertas, vbi frigescunt, & per accidens ille motus est cau-

sa frigiditatis, per se tamen ex illo motu, & confricatione sequitur calor, neque opus est, quòd astra, quæ habent causare reuolutionem in aere, causent illam in cœlis inferioribus, quia vt suprà dixi non est opus, quod agens, quod agit in remotū, agat prius in propinquum eodè genere actionis, sed alia actione diuersa, producendo scilicet in illis lumen, sicut Sol producendo in inferioribus orbibus lumen, habet calefacere aerem inferiorem.

Compendium reliquorū huius libri.

IN reliquis capitibus huius libri, agit Arist. de motu, & figura stellarum, & de illarum pluralitate. Deinde verò in duobus vltimis capitibus disserit de terræ immobilitate. Quæ omnia, vt intelligas aduertendum est ex supra dictis c. 3. i. lib. omnes orbis cœlestes specie differre inter se, & quòd stellæ non habent moueri motu proprio, quia siq̄ scinderent cœlum, & illum corrumperent, sed habent moueri affixa in cœlo, sicut nod⁹ in tabula. Vtrū verò astrum distinguatur specie à suo orbe, in quo est. v.g. Luna a suo

X orbe,

Super Lib. II. de cælo;

orbe, probabilior sententia est esse idem numero corpus differens secundum maiorem densitatem, & lucem ab alijs partibus: quemadmodum differt nodus à reliquis partibus tabulæ solùm secundum modum quendam, & virtutem, & ita facies illa, quæ in Luna apparet, causatur ex diuersitate partium secundum raritatem, & densitatem, & secundum maius, & minus lumen, diuersimode in talibus partibus receptum.

Ex quibus rursus aduertendum est, quòd quemadmodum cælum est figuræ sphaericæ, ita etiam stellæ sunt talis figuræ, quia quemadmodum cælo, quia perfectissimū corpus est, competit figura perfectissima, qualis est circularis, ita etiam stellis, cum sint de natura cælesti, vt capite præcedenti probauit Aristotel. debet competere illa figura; tum etiam, quia ad motum circulem, qualis est motus stellarum, est accommodatissima: vnde fit, quod Luna solùm appareat in propria figura in Plenilunio, in alijs verò temporibus, non apparet, sed dimidia, quia cum particeps à Sole, propter terram impediētem non habet to-

tam illam illuminare, atque adeò non apparet tota, vt est, nisi solùm in Plenilunio, & secundum hanc diuersitatem habet sortiri diuersa nomina, quia quando apparet in cornua curuata, ab antiquis dicebatur Menoydes: Quando verò est æqua proportionē diuisa appellatur dichotomos, quando verò iam ferè plenum habet circulum, dicitur Amphitritos: Quando verò est tota rotunda secundum propriam figuram, vt in Plenilunio, vocatur Panselinos.

Circa quod etiam est aduertendum, non omnes stellas, esse eiusdem speciei, vt falso putauit hic Auerroes, quia re vera experimur diuersos astrorum effectus, & influentiam, nullum autem est aliud, vnde illarum diuersitatem possimus colligere. Docet tamen Aristotel. in suprema sphaera magnam multitudinem stellarum inueniri, cum tamen in alijs solùm sit vnica, vt patet de orbe Solis, & Lunæ, &c. Ratio autem est propter magnam primæ sphaeræ perfectionem supra omnes alias, vt pote, quia magis accedit ad perfectionem primi motoris, cum habeat omnes alias

aliās mouere: de qua prima sphaera docuerat Aristotel. 2. de generatione text. 55. motum diurnum illius esse causam perpetuitatis in rebus, motum verò Solis per Zodiacum esse causam varietatis in generationibus, & corruptionibus, quia Sol, dum ad diuersa Zodiaci signa peruenit, cum magna diuersitate influit, talem autem modum influendi, ita variū, non habet primum mobile.

Tandem vltimò disputat Aristotel. de terræ immobilitate, circa quod aduerte in primis, certum esse terram esse sphaericam saltem cum ipsa aqua, ita vt ex illa, & aqua fiat quoddam corpus globosum sphaericum, atque rotundum, non quidem Mathematicè, cum constet, esse in terra montes super eminentes alijs partibus, sed Physicè, quia ista omnia in comparatione vniuersi pro nihilo reputantur, & ita falsa est quorundam antiquorum opinio, qui dicebant terram habere figuram tympani (d como atambor) hoc autem est falsum, quia re vera necesse est terram habere figuram sphaericam, quia cum grauis sit, quando vna

pars multum alijs preeminet, debet ruere ad faciendum globum.

Et si dicas, quòd elementa non grauant, vel leuant in proprio loco, vt dicemus lib. 4. ergo illa pars, sic præ alijs eleuata, non potest secundum naturam ruere ad faciendum globum.

Respondetur partem illam sic magis præeleuatam, non esse omnimodo in loco naturali, quia natura sua postulat confluere ad faciendum globum, & ita quando plurimum eleuatur, tandem ruit.

Circa locum autem terræ, rursus sciendum est, illam tenere medium mundi, in quo etiam plures antiqui errarum, ponentes illam extra centrum mundi. Ratio autem quare necessariò est in centro mundi, est quia ignis, qui est contrarius terræ, secundum motum habet tendere ad circumferentiam circularem orbis Lunarum: ergo & terra debet e contra moueri ad partem oppositā, qualis est medium contentum in illa circumferentia, ita qd ex terra, & aqua fiat vnus globus, habens centri rationem respectu vniuersi, vt videre est in mapis.

Super I. lib. de cælo,

Circa immobilitatem autem terrę aduertendum est, fuisse quorundam sententiã, qui dicebant cœlũ perpetuò quiescere, terram verò moueri in suo loco motu circulari, vt diuersi mode influentiam cœli reciperet. Hęc tamen sententiã aperte falsa est, quia si terra circulariter moueretur, possemus nos aliquo modo videre Polum Antarticũ, quod numquam fit, ergo.

Pręterea, quia omnia ædificia ruerent tali motu, sicut ruerent factò terrę motu. Pręterea, quia si sagittam sursum directè mittas, cadit ad eandem partem terrę, in qua

fuit emissa: ergo signum est, terram quiescere, aliàs quando directè mittitur, non posset ad eandem partem, à qua missa est peruenire, quia pars terrę, à qua missa est iam discessisset ab illo loco, & huic consonat Ecclesiast. i. Terra in vniversum stat. Et Psal. 103. Fundasti terram super stabilitatem suam. Denique hęc omnia, quę hęc pro more Complutensis Academię obiter, & imperfectè attingo, infra in disputatione vltima horum librorum, quę omnium eorum materiam completur, latius explicabo.

LIBER TERTIVS DE COELO.

N Toto 3. libro, qui octo capitula cōtinet, agit Arist. de numero elementorum, docens esse quatuor, contra Anaxagoram infinita, & dissimilaria elementa ponentem, & contra Anaximenam, & Heraclium, qui vnū

tantū assignarunt, de quo, & de transmutatione elementorum) de qua in reliquis capitibus differit Arist.) solent fufius omnes agere 2. de generatione, & infra latè disputabo. Et idē de hoc modō nihil dicendum est, neque in toto hoc libro aliquid peculiare, & scitu dignum inuenies præter ea, quæ 2. de generatione traduntur.

LIBER QVARTVS DE COELO.

CAPVT PRIMVM.

AGIT iá Arist. hoc libro, qui sex capita continet, de qualitatibus motiuis elementorum, postquam in superiori egerat de qualitatibus alteratiuis, & hoc capite solùm intendit definire, & diuidere graue, & leue: dicit ergo, graue aliud esse tale simpliciter, vt terra, aliud in comparatione, vt aqua, quæ respectu aeris, grauis vocatur. Similiter leue dupliciter est, aliud simpliciter tale, vt ignis, aliud in comparatione, vt aer, qui respectu aquæ leuis dicitur. Docet similiter in locis quendã esse locum simpliciter superiorem, & ad hunc tendunt leuia simpliciter, alium sim-

pliciter inferiorem, & ad huc tendunt grauia simpliciter: alia verò sunt loca mediã, & ad huc tendunt graue comparatione, & leue comparatione tale.

Circa literam.

Videtur terram nõ esse simpliciter grauem, plumbũ enim est grauius terra, cum videamus maius habere pondus. Tamen responderetur, quod si terra esset in sua naturali dispositione, qualiter forsan sunt partes cœrales, esset grauior plumbo, quia plumbum est graue, quia participat terram: ergo terra est magis grauis secundum se, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

Sed

Sed aduerendū est rursus, quamlibet partem terrę esse ita grauem quantum ad intentionem, sicut tota terra: & idē est de alijs elementis quantum ad suas qualitates. Ratio est, quia grauitas terrę est qualitas secunda, quę oritur ex cōmixtione primarum qualitatum, scilicet ex frigiditate: & siccitate: sed quęlibet pars terrę habet frigiditatem sicut tota terra, sicut etiā quęlibet pars ignis habet calorē vt octo: ergo est ita grauis quantum ad intentionem sicut tota terra, cū hoc tamen velocius mouetur magna pars terrę, quā parua illius portio, quia maior multitudo materię est ratio citius operandi, imō & producendi effectum intensiorem, quā fiat ab agenti raro, vt dixi 1. de generatione, capite 7. quia eo ipso quodd est maior materia, est maior forma, quę est principium operandi, hoc est, magis extensa, sicut magnus ignis citius calefacit, quā paruus, quia quauis materia non sit principium agendi, est tamen ratio, quare forma, quę est principium agendi, sit maior, vel magis extensa.

Disputatio vlt. De qualitatibus motiuis elementorum.

Quæst. I. Vtrum qualitates motiue elementorum differant specie.

Certum est in hac quæstione, grauitatem, vel leuitatem, cuiusuis elementi sit, pertinere ad speciem subalternam potentie actiue, quę est secunda species qualitatis, quia omnes istę qualitates motiue sunt principia agendi, vel operandi, quę est definitio potentie actiue, sunt enim principia motus localis. Solū ergo est difficultas, vtrum sint eiusdem speciei infimę.

Est autem ratio dubitandi, quia potentie, quales sunt istę qualitates, debent distinguui per actus, quos respiciunt: sed grauitas terrę, & aque, respiciunt eundem motum deorsum secundum speciem, solū differentem secundum magis, & minus: ergo sunt eiusdem speciei. Et idem est de leuitate ignis, & aeris, quę etiam respiciunt eundem motum sursum.

Super III. lib. de cælo,

Secundò, quia grauitas in terra oritur ex frigiditate. Similiter grauitas aquæ; sed nõ differût specie frigiditas terræ, & aquæ, nisi solû secundû magis, & minus: ergo neq; grauitas vtriusque. Et idẽ est de leuitate ignis, quæ oritur ex calore; constat autem calorem aeris esse eiusedẽ speciei cum calore ignis: ergo etiam leuitas aeris, & ignis.

Nihilominus dicendû est grauitatem terræ, & aquæ specie differre, & similiter leuitatem ignis, & aeris. Probat̃ur primò, quia grauitas terræ, quantumuis sit remissa natura sua, perducit terram ad locum infimum mundi, secûs verò grauitas aquæ, quanuis intra propriam naturam intèdatur, semper enim aqua postulat esse supra terram: ergo hæ duæ grauitates non tantû differunt secundum magis, & minus, sed sunt diuersæ rationis.

Secundò, quia qualitates motiua elementorum sunt quædam propriæ passiones, quæ oriuntur ab essentijs illorum, sicut risibilitas oritur ab essentia hominis, sed omnia elementa habet essentias distinctas in specie: ergo etiã illorû passiones, quæ sũt istę qualitates motiua, debet̃ specie distingui.

Tertiò, quia idẽ albedo differt specie à nigredine, quia oritur ex diuersa cõmixtione primarum qualitatum: sed grauitas terræ oritur ex diuersa cõmixtione qualitatum à grauitate aquæ, quia grauitas terræ non solû oritur ex frigiditate, sed ex cõmixtione frigiditatis cum siccitate in tali tertio: grauitas verò aquæ ex cõmixtione frigiditatis cum humiditate, quæ sunt diuersæ cõmixtiones. Et idem est de leuitate ignis, quæ oritur ex cõmixtione caloris cum siccitate; leuitas verò aeris nascitur ex cõmixtione caloris cum humiditate.

Et si inquiras, quæ sit ratio, quare aer vocatur absolute leuis, & aqua absolute grauis, cum sit certum, vt vidimus in litera, aquam in cõparatione terræ esse leuem, & è contrà aerem in cõparatione ignis esse grauem. Respõdetur rationem esse, quia descensus est proprius grauis: & quia aqua descendit per plura elementa, quàm ascendit; quia descendit per ignem, & aerẽ, & ascendit solû per terram; idẽ absolute grauis vocatur: aer verò è contrà dicitur absolute leuis, quia per plura ascendit, quàm descendit, vt
per

ut perueniat ad suum locum, quia ascendit per terram, & aqua descendit per solum ignem, & ideo dicitur absolute leuis.

Vnde ad primam rationem respondetur, quod grauitas terræ, & aquæ non quomodo eunque respiciunt motum deorsum, sed in ratione naturalis, constat autem motum deorsum terræ in ratione naturalis differre specie à motu deorsum aquæ, quia habent diuersos terminos vltimos, quia vltimatus terminus motus naturalis terræ, locus illius est, & vltimatus terminus motus aquæ, est locus eiusdem aquæ, quæ sunt loca differentia.

Ad secundam iam patet, quod non oriatur grauitas terræ ex sola frigiditate, sed ex cõmixtione qualitarum terræ, quæ diuersa est à cõmixtione qualitarum aquæ.

Caput II. & III.

IN hoc cap. 2. tantum recenset quorundam antiquorum opiniones circa grauitatem, & leuitatem elementorum, in capite vero tertio docet, quare grauia deorsum, leuia vero sursum ferantur. Ad quod supponit, quod motus non

est à quouis in quoduis, sed à quodam in quoddam, id est, à determinato in determinatum.

Secundò supponit omne mobile, quod motu secundum naturam mouetur, tendere ad propriam perfectionem, ut sanabile habet tendere per sanitatem ad sanitatem.

Hoc supposito responderet, dices falsam esse eorum opinionem, qui dicebant ideo particulam terræ moueri ad centrum mundi, quia ibi sit terra sibi similis. Quia contra arguit: quia ex hoc sequeretur, quod si poneremus illam in concauo Lunæ, moueretur particula terræ secundum naturam ad concauum Lunæ, atque adeò deorsum.

Ratio ergo, inquit, est, quia in centro, & medio mundi, est sua perfectio, quia ibi naturaliter conseruatur à celo, quantumuis ibi nulla alia esset terra; vnde, inquit, sicut quærenti, cur sanabile mouetur ad sanitatem, respondemus, quia sanitas est perfectio illius, ita quærenti, cur grauia ad medium mundi tendant, respondendum est, quia ibi est sua conseruatio, & perfectio, quantumuis, inquit, est differentia, quod sanabile, & augmentabile indiget aliquo

Super III. lib. de celo;

extrinseco, vt acquirant perfectionem sanitatis, vel augmentationis: grauia verò nullo extrinseco indigent ad suum motum deorsum, sed in se ipsis habent principium sui motus: sanabile verò non, nisi forte sit parua ægritudo, tunc enim quando est parua ægritudo in vna parte, illa reducitur ad sanitatem ab alia parte sana: per quæ verba videtur innuere Arist. id quod 2. Phys. adnotauit, scilicet grauia, & leuia habere in se principium sufficiens sui motus, & ita non esse, cur reducamus talem motum ad generans.

Circa literam.

Circa literam huius cap. nisi alibi iam actum fuisset, disputandum esset de mouente grauium, & leuium: vtrum, inquam, à se, vel generante moueantur, quod attigit Aristoteles illis verbis: *Grauia verò, & leuia, in se ipsis principium sui motus habent.* Sed de hoc omnes tractant 2. Physic. solum hinc aduerte, quod quando dicit, augmentabile indigere aliquo extrinseco ad augmentationem, non intelligit tanquam principio effectiuo, augentur enim viuentia à se ipsis, sed tanquam

materia scilicet, indigent ad limento.

Caput III.

Agit Arist. in hoc cap. de diuersitate grauium, & leuium, & dicit quoddam esse elementum simpliciter graue, vt terra, aliud simpliciter leue, vt ignis, elementa verò media, inquit, partim grauitatem, partim leuitatem habent, quod non intelligas, quod aqua habeat duas qualitates motiuas, hæ enim nulli elemento, imò nulli corpori in sunt, sed vna, & eadē qualitas motiua aque vocatur grauitas in comparatione aeris, & leuitas in comparatione terræ. Rursus ponit aliam differentiam, quod omnia elementa præter ignem habent quandam grauitatem in suo loco, cuius signum, inquit est, quod videmus vtrumque aerem plenum maiorem habere grauitatem, & pondus, quam vacuum: ergo aer grauitat in proprio loco.

Quest. II. Vtrum elementa grauitent in proprijs locis.

Primo certum est in hac questione, omnia elementa retinere in proprio suo loco duas qualitates motiuas, verbi gratia, terra adhuc in proprio loco

eo retinet suam grauitatem; neque enim est qualitas cuiò transiens, sed est passio terra semper, & vbicunq; sit, illà concomitans: solùm ergo est difficultas, vtrù terra in proprio loco grauitet, id est, imprimat vim ad descensum, sicut lapis in superiori loco de cecidit, dicitur grauitare, quia habet pondus, & pellit ipsum corpus detinens: & idem est de alijs elementis, vtrùm, inquam, in proprijs locis habeant grauitare, vel leuitare.

In qua re prima sententia est Aristotelis hoc capite, quò plures sequuntur, qui asserit omnia elementa præter ignem grauitare, & quandã imprimere vim ad descendendũ.

Pro qua sententia est in primis illud argumētum Arist. quod videmus vtrẽ aere plenum maius habere pondus, quã vacuum: ergo idẽ est, quia aer in proprio loco grauitat. Ad quam sententiam probandam rursus arguunt illius fautores, quia videmus lignum centum librarum velociùs moueri per aerem plumbo vnus librae. Deinde verò per aquam, si parua sit, non potens lignũ sustinere, velociùs mouetur plumbũ, quã lignum: ergo idẽ est, quia aer, qui maior est in ligno, quã in plumbo, eo

quòd habet plures poros, grauitabat in proprio loco.

Tertio, quia aer velociùs mouetur ad replendum vacuum relictum in aqua, violenter tamen ascendit ad replendum vacuum in igne: ergo idẽ est, quia grauitat in proprio loco, ratione cuius faciliùs ascendit, quã descendit.

Quarto, quia si daremus plumbũ vnus librae habere de terra, aqua, & igne, tantum, ac lignum centum librarum, velociùs moueretur lignum centum librarum, quã plumbum vnus librae, sed non ob aliud, nisi quia magis haberet de aere, quã plumbum: ergo idẽ est, quia aer grauitat.

Quinto de aere id probat Albertus; quia humiditas magis in grauitatem, quã in leuitatem inclinat: sed aer est humidus: ergo debet grauitare.

Sexto denique, quia dum quis ab alto loquitur, ille sonus meliùs auditur in partibus infimis, & ita sedes ad loquendum in alto situ collocari solet. Idẽ ergo est, quia particulæ aeris, in quibus sonus subiectatur, descendunt, & ita secum deferunt sonum: ergo aer grauitat in proprio loco.

Super. III. lib. de celo,

Sed etiam in hac re à nobis deferendus est Arif. est enim sententia eius falsissima, & ita oppositam sequutus est Prologus, Simplicius, Themisti^o, & alij, qui dicunt aerem non dici leuem secundum quid, quia sit etiã aliquo modo grauis, quia vnus elementi simplicis debet esse vna qualitas motiua simplex, vnde aer solum habet leuitatem, dicitur tamen grauis in comparatione ignis. Quòd tamẽ nullum elementum possit in suo loco grauitare, nec leuitare, ita quòd imprimat vim ad ascendendum, vel descendendum à proprio loco, probatur euidenter, quia si elementa in proprijs locis grauitarent, vel leuitarẽt, sequeretur quod violenter sisterent in proprijs locis: vnde mot^o ad illa loca nõ esset naturalis, imò potius è contra, motus à proprio loco esset naturalis, quia ab illo loco mouetur aliquod mobile naturaliter, vbi violenter quiescit: imò neque semper essent in proprijs locis: nullũ enim violentum est perpetuũ, præsertim cum habeant qualitates motiuas, quibus faciliè ad locum sibi naturalem moueri possint.

Secundò sunt de hac re manifeste experientia, quia nos

qui sub magna mole aeris sumus, nullam in humeris nostris grauitatem sentimus: ergo non grauitat aer in proprio loco. Similiter qui sub aqua natant, nullum supra se pondus sentiunt, ergo nõ grauitat aqua in suo loco.

Vnde ad rationem Aristot^{is} responderetur, verum esse posse contingere vtrem aere plenum maius habere pondus, quàm si esset vacuũ, tamen hoc nõ est ratione aeris ibi contenti, sed quia cum inflatur, solent in ipso remanere quædam guttulæ aquæ causatæ ex flatu humido, & calido inflantis, qui quidem flatus habent in se quasdam partes vaporis, quæ deinde refrigeratæ in vtre in aquam vertuntur, & ita aqua extra proprium locum existens grauitat, ratione cuius fit vter ponderosior se ipso vacuo, tamen proculdubio si vter ille purissimo aere impleteretur, nõ esset grauior se ipso vacuo, vt Niphus & Themisti^{us} testantur se suis se expertos.

Vbi obiter aduerte etiam posse contingere, vtrem aere plenum leuiorem esse se ipso vacuo, si contingat aere inrà existentem, ipsum vtrem, aliàs maxime humidũ, excicare, non quia aer leuiter, sed

sed quia vter ponderosior est humidus, quàm exicatus, per quam exicationem foràs mittit paruulos vapores aqueos, extra proprium locum grauitantes.

Ad secundam respondeatur, quare lignum centum librarum velociùs mouetur in aere, quàm plumbum vnus libræ, in aqua verò tardius, non esse, quia aer maior contentus in ligno grauitet in proprio loco, sed quia re vera ponderosius est lignum, quia est centum librarum, quàm plumbum vnus libræ: deinde verò in aqua tardius mouetur lignum, quàm plumbum, quia habet lignum magnas partes aeris in suis poris contentas, quæ sua natura petunt supernatare aquã, & ita magna vi infra illã adducuntur, quod non contingit in plumbo, qui minus, vel nihil aeris formaliter habet, sicut habet lignum.

Ad tertiam falsum esse, quòd aer moueatur maiori velocitate ad replendum vacuum relictum ab igne, quàm relictum ab aqua, sed ad vtrumque vacuum implendum eodem modo concurrat, quia vtrumque est propter bonum vniuersi.

Ad quartam, esse impossibile, dari plumbum vnus libræ, habens magis de terra, aqua, & igne, ligno centum librarum, quia re vera haberet maius pondus, quàm lignum, vnde non esset solùm vnus libræ, sed plus quàm centum, quia cum terra sit præcipuè grauis, si magis participat de terra, quàm lignum centum librarum, proculdubio habet maius pondus quàm lignum, vnde haberet magis, quàm centum libras, qualiter de facto plumbi palmus grauior est palmo ligni, quia magis participat de terra.

Ad quintam, quòd humiditas de se non magis inclinatur in leuitatem, quàm in grauitatem, sed diuersimode secundum quòd diuersimode commiscetur cum alia qualitate, & ita in aqua inclinatur in grauitatem, in aere verò in leuitatem, ratione diuersæ commixtionis, ex qua tales qualitates motiuæ oriuntur.

Ad vltimam, sedem ad loquendum non ideo collocari in alto situ, quia aer deferens sonum, continuò descendat, sed quia sonus minus impeditur, ac quando ra-

Super. III. lib. de cælo,

lis sedes est in loco inferiori, tunc enim dum peruenit ad alia corpora, etiam in inferiori loco posita impeditur, ne ita facile ulterius progrediatur, & ita melius auditur sonus ab alto loco procedens.

Quæ Aristoteles docet in hoc capit. 5. & 6. huius libri restantibus non sunt magni momenti, idem prætermittenda esse duxi: atque ita hæc de cælo dicta sufficiant ad laudem, & gloriam Dei omnipotentis.

Sub correctione Sanctæ matris Ecclesiæ.

INDEX

INDEX DISPUTATIONVM OMNIUM, ET
 quæstionum, quæ in libris de cælo,
 & mundo continentur.

Dispu. I. primi libri. De motu corporis simplicis. fo. 7. pag. 2.

Quæst. I. Vtrùm motus simplex debeat tribui cor-
 pori simplici, & mixtus mixto, fo. 7, pag. 2.

Quæst. II. Vtrùm corpus simplex tantum moueatur
 vnico motu simplici, fol. 9. pag. 1.

Disputat. II. De natura cæli. fol. 12. pag. 1.

Quæst. I. Vtrùm cælum sit graue, vel leue, vel aliã
 habeat qualitatem, fol. 12. pag. 1.

Quæst. II. Vtrùm cælum sit ingenerabile, & incor-
 ruptibile, fol. 15. pag. 2.

Quæst. III. Vtrùm cælum sit corpus constans mate-
 ria, & forma, fol. 17. pag. 1.

Quæst. IIII. Vtrùm materia cæli sit eiusdem rationis
 cum materia horum inferiorum, fol. 18. pag. 2.

Quæst. V. Vtrùm corpora cælestia, & eorum mate-
 ria specie differant, fol. 21. pag. 1.

Disput. III. De vnitae vniuersi.

Quæst. I. Vtrùm possint esse plures mundi, fol. 34.
 pag. 2.

Quæst.

INDEX.

Quæst. II. Vtrùm extra cœlum sit aliquid. f. 39. p. 2.

Disput. IIII. De incorruptibilitate vniuersi.

Quæst. I. Vtrùm omne id, quod habet potentiam ad essendū, & nō essendū, debeat habere determinatū tēpus essendi, & non essendi. fol. 54. pag. 1.

Quæst. II. Vtrū immortalitas animę stet cum principijs Arist. hoc cap. fol. 57. p. 1.

Quæst. III. Vtrùm omne corruptibile sit tandē corrumpendum, & omne generabile generandum. fol. 59. p. 2.

Quæst. IIII. Vtrū mūdus sit corruptibilis. f. 60. p. 2.

Disp. I. 2. libri de differentijs positionis cœli.

Quæst. I. Vtrùm cœlum sit animatum, atq; adeo capax ad habendas differentiās positionis, folio 64. pag. 1.

Quæst. II. Vtrùm in cœlo inueniantur sex differentia positionum. fol. 68. p. 1.

Disp. II. De influentia cœli.

Quæst. I. Vtrùm cœlum agat in hęc inferiora, & quid possit agere. fol. 73. p. 1.

Quæst. II. Vtrùm cessante motu cœli cessarent generationes, & corruptiones. fol. 75. pag. 1.

Quæst. III. Vtrùm cœlum producat viuentia. fol. 77.

Dis. Vnic. 4. lib. de qualitatibus motiuis elementorum.

Quæstio I. Vtrùm qualitates motiux elementorum differant specie. fol. 79. pag. 1.

FINIS.

Handwritten signature or note in the bottom left corner.

1630
digo yo el Rey
ciudadanos de
y por su libertad
1630

don sancho de leyba
don Antonio de Puy

Don Juan de
Puy

Don Baltasar
de Caceres

Don Juan de
Caceres
Don Juan de
Caceres
Don Juan de
Caceres

Don Juan de
Caceres
Don Juan de
Caceres

Don Juan de
Caceres

Don Juan de
Caceres

Sight. Top.

Est. 44

Vol. 3

Num. 6

ALPHABET
DE
GENERAL

2778